

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

**Ideologická polarizace polské politiky
po Smolensku**

**Polish Politics and its Polarization after
Smolensk**

Bakalářská práce

Filip Harzer

Praha, 2014

vedoucí práce: Mgr. Jiří Koubek

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Koubkovi za motivování a probuzení zájmu o Polsko a polský jazyk, Mgr. Anně Marii Winczuře za tři roky vedení kurzů polštiny a rodině za trpělivost a podporu. Děkuji rovněž polským přátelům Mgr. Katarzyně Szewczyk a Mgr. Kamilu Rodzikovi za cenné rady a podnětné diskuse o polské politice.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Filip Harzer

Anotace

Cílem bakalářské práce je analyzovat vliv smolenské letecké katastrofy na polskou politiku. Na základě rozboru vnitropolitického vývoje a proměny politického jazyka relevantních aktérů práce identifikuje zdroje polarizace polské politiky po roce 2010. Teoretickým rámcem práce je Zaryckého pokus o syntézu Rokkanovy a Lipsetovy teorie štěpení s Kitscheltovým pojetím politických konfliktů. Stěžejní částí práce je analýza politického jazyka aktérů vybraných událostí v období od dubna 2010 do podzimu 2011.

Klíčová slova

Polarizace, štěpení, centrum, periferie, Smolensk, Polsko, Občanská platforma, Právo a spravedlnost, Kaczyński, Tusk

Abstract

This bachelor thesis analyzes influence of the Smolensk aircraft catastrophe on Polish politics. Work is based on the analysis of internal political development and changes in the political language of the relevant actors and it identifies sources of polarization of Polish politics after 2010. Theoretical framework is an attempt of Tomasz Zarycki to synthesise Rokkan's and Lipset's theory of cleavages with Kitschelt's concept of political conflict. The main part is an analysis of the language of political actors which includes selected events in the period between the catastrophe and the end of 2011.

Key words

Polarization, cleavages, centre, periphery, Smolensk, Poland, Civic Platform, Law and Justice, Kaczyński, Tusk

Obsah

1. Úvod	7
2. Metodologie a teoretický rámec	10
2.1. Základní teoretické přístupy – Zaryckého adaptace konceptu štěpení	10
2.2.1. Štěpení vlastníci-pracující	11
2.2.2. Štěpení církev-stát	12
2.2.3. Štěpení město-venkov	14
2.2.4. Štěpení centrum-periferie	15
2.2. Výchozí předpoklady pro analýzu	17
2.3. Relevantní zdroje analýzy	20
2.3.1. Liberální a levicová média	21
2.3.2. Média na pravici	23
2.4. Relevantní aktéři diskurzu	28
2.4.1. Občanská platforma	28
2.5.2. Právo a spravedlnost	28
2.5.3. Další aktéři	29
3. Polská politika před Smolenskem	29
3.1. Období vlády PiS	29
3.2. Volby 2007 jako počátek Tuskovy éry	32
3.3. Charakteristika polské politiky v letech 2005-2010	34
4. Smolenská letecká katastrofa	36
4.1. Historické souvislosti smolenské letecké katastrofy	37
4.2. Okolnosti havárie letadla	40
5. Analýza vývoje polské politiky po Smolensku	41
5.1. Spor o Wawel	43
5.2. Vláda Donalda Tuska v defenzivě: způsob vyšetřování a paralelní komise	47
5.3. Předčasné prezidentské volby 2010	54
5.4. Spor o kříž	59
5.5. Válka vyšetřovacích komisí	63
5.6. Parlamentní volby 2011	70
6. Závěr	77
7. Zdroje	79
7.1. Citované dokumenty	79
7.2. Použitá literatura	80
7.3. Citované články z odborné literatury a časopisů	84
7.4. Prameny a ostatní zdroje	85

Seznam zkratek

AWS	<i>Akcja Wyborcza Solidarność (Volební akce Solidarita)</i>
CDA	<i>Critical Discourse Analysis (Kritická diskurzivní analýza)</i>
CDU	<i>Christlich Demokratische Union Deutschlands (Křesťanskodemokratická unie)</i>
ČSSD	<i>Česká strana sociálně demokratická</i>
EU	<i>Evropská unie</i>
KBWLLP	<i>Komise pro vyšetřování nehod polského letectva (Komisja Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego)</i>
KLD	<i>Liberálně-demokratický kongres (Kongres Liberalno-Demokratyczny)</i>
LPR	<i>Liga Polskich Rodzin (Liga polských rodin)</i>
MAK	<i>Mezinárodní letecký výbor</i>
NKVD	<i>Lidový komisariát vnitřních záležitostí</i>
ODS	<i>Občanská demokratická strana</i>
PiS	<i>Prawo i Sprawedliwość (Právo a spravedlnost)</i>
PJN	<i>Polska jest najważniejsza (Polsko je nejdůležitější)</i>
PKBWL	<i>Státní komise pro vyšetřování leteckých nehod (Państwowa Komisja Badania Wypadków Lotniczych)</i>
PMPG	<i>Platforma Mediowa Point Group</i>
PO	<i>Platforma Obywatelska (Občanská platforma)</i>
PSL	<i>Polskie Stronnictwo Ludowe (Polská strana lidová)</i>
SDKÚ	<i>Slovenská demokratická a kresťanská únik</i>
SLD	<i>Sojuz Lewicy demokratycznej (Svaz demokratické levice)</i>
SMER	<i>Smer-Sociálna demokracia</i>
SPD	<i>Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálnědemokratická strana Německa)</i>
SSSR	<i>Svaz sovětských socialistických republik</i>
SWS	<i>Strefa Wolnego Slova</i>
UW	<i>Unia Wolności (Unie svobody)</i>
WiS	<i>Svoboda a suverenita (Wolność i Suwerenność)</i>
ZChN	<i>Zjednocenie Chrześcijansko-Narodowe (Křesťanská národní unie)</i>

1. Úvod

Dne 10. dubna 2010 se u ruského Smolensku stala letecká katastrofa, při které zemřel polský prezident Lech Kaczyński a další vrcholní představitelé státu, armády a společenských organizací. Celkem zahynulo 96 osob. Z důvodu úmrtí prezidenta se v létě konaly předčasné prezidentské volby. Vyšetřování letecké katastrofy dosud vzbuzuje kontroverze a pnutí na polské politické scéně. Smolenská katastrofa se i s odstupem 4 let jeví jako stále živé téma polské politiky.

V práci analyzuji vývoj polské politiky po Smolensku. Číním tak na základě teorie štěpení Tomasze Zaryckého a jeho práce o historických kořenech štěpení polské společnosti a projevů těchto štěpení v současnosti. Zarycki pracuje s tezí, že dominantním konfliktem je v Polsku střet centra a periferie, který má původ v trojím dělení Polska a politické a sociální realitě v oblastech jednotlivých záborů. Domnívám se, že toto dominující štěpení se umocnilo po událostech v roce 2010, kdy se hlavním tématem politického i mediálního diskurzu stal Smolensk.

Mým cílem je přiblížit podobu střetu dvou politických stran, které dokázaly polarizovat polskou společnost – Občanské platformy (PO¹) a Práva a spravedlnosti (PiS²). Číním tak na základě rozboru polské politiky nejprve v letech 2005-2010, kdy se stabilizoval stranický systém a politický konflikt dostal současnou podobu, a poté v období od roku 2010 do parlamentních voleb v roce 2011, kdy do polské politiky zasáhl smolenský fenomén. V druhém zkoumaném období analyzuji jednání a promluvy dominantních politických aktérů a médií, které sehrávaly roli katalyzátoru sporu.

K dosažení cíle bakalářské práce je nutné zodpovědět následující výzkumné otázky:

„Lze teorii Tomasze Zaryckého o dominantním štěpení centrum-periferie aplikovat na polskou politiku po Smolensku?“

„Došlo po smolenské letecké katastrofě k hlubší polarizaci polské společnosti?“

---

¹ Občanská platforma, polsky Platforma Obywatelska.

² Právo a spravedlnost, polsky Prawo i Sprawiedliwość.

„Jak smolenská letecká katastrofa ovlivnila mediální diskurz a strukturu mediální scény v Polsku?“

O smolenské letecké katastrofě už v roce 2010 vznikly první knižní publikace, ty jsou však spíše bulvárního charakteru, jejich autory jsou povětšinou novináři. V roce 2011 byla o leteckém neštěstí na univerzitě v Lodži napsána první diplomová práce. Novější odborné polské publikace se většinou věnují prvotnímu vývoji po letecké katastrofě, příkladem je Karolina Brylska srovnávající rétoriku deníků *Gazeta Wyborcza* a *Rzeczpospolita* v prvních dnech po Smolensku. Události a politickému vývoji se věnuje ve své nejnovější publikaci z roku 2013 „*Historia polityczna Polski 1989-2012*“ i profesor Antoni Dudek.

V českém prostředí jsem v souvislosti se Smolenskem dohledal dvě diplomové práce. Magisterskou práci Lenky Doležalové „*Translatologická a sociolingvistická analýza mediálního diskursu v ruských a polských médiích (letecké neštěstí u Smolenska)*“ z roku 2011 a bakalářskou práci Jakuba Lewandowského „*Smolenská katastrofa v polském politickém diskurzu a dopad na polsko-ruské vztahy*“ z roku 2011. Oba autoři studovali na Masarykově univerzitě v Brně.

Dostupnost materiálů v českém jazyce je tedy minimální. Naprostá většina pramenů a literatury této bakalářské práce je tak polskojazyčná. Jelikož je můj přístup k tištěným periodikům omezen, velkou část pramenů tvoří články a texty dostupné on-line.

Bakalářská práce je strukturována do dvou částí. V první části představím teoretický rámec štěpení a interpretaci přístupu Tomasze Zaryckého, jenž vychází z rokkanovské teorie štěpení a z Kitscheltova pojetí politických konfliktů. Následně krátce představím zvolený metodologický přístup analýzy posmolenského politického diskursu. Pozornost budu věnovat vývoji polských médií, uvedu jejich ideologické zařazení, jejich postoje z doby před Smolenskem. Média jsou jedním z předmětů mé analýzy, rovněž tak hlavní političtí aktéři, které představím.

Před vlastní analytickou částí přiblížím vývoj polské politiky před rokem 2010 a okolnosti smolenské letecké katastrofy, které jsou pro pochopení posmolenských mediálních a politických promluv nutné. Ve vlastní analýze budu zkomat mediální a politický diskurz při zásadních událostech a konfliktech souvisejících se smolenskou leteckou katastrofou: tzv. „spor o Wawel“, tedy diskusi o místě posledního spočinutí Lecha Kaczyńského a jeho manželky; předčasné volby

prezidenta a předvolební kampaň 2010; spor o kříž před prezidentským palácem ve Varšavě; válku vyšetřovacích a parlamentních komisí o příčinách smolenského leteckého neštěstí a parlamentní volby v roce 2011 a průběh předvolební kampaně.

2. Metodologie a teoretický rámec

V této kapitole představuji teoretický rámec a zvolené výzkumné metody, které využiji při zkoumání polské politiky po Smolensku.

2.1. Základní teoretické přístupy – Zaryckého adaptace konceptu štěpení

Pracuji s předpokladem, že po roce 2010 došlo v Polsku k hlubší polarizaci existující konfliktní linie a k prohloubení rozdělení polských médií, které bylo vyvoláno mediálními a politickými elitami. Za stěžejní považuji dva texty Tomasze Zaryckého, ve kterých se věnuje historickému vývoji polských štěpení, současné podobě a jejich vlivu na polskou politickou scénu. Zarycki využívá teorii štěpení a konfliktní linie v Polsku na základě rokkanovského náhledu. Autor Lipsetův a Rokkanův rámec reinterpretuje, využívá ho pro Polsko a snaží se ho modifikovat tak, aby byl použitelný i pro státy střední a východní Evropy.³

Politické štěpení Tomasz Zarycki považuje „za hlavní osu, podle které je uspořádána kterákoli politická scéna“.⁴ Zarycki rozlišuje mezi typy konfliktních linií (cleavages) a issues, což jsou významné společenské otázky, které jsou předmětem sporu. Jednotlivé issue v politickém diskurzu automaticky neznamená vznik štěpení. Pro to je nutná korelace více issues a v čase stabilní rozdělení politické scény.⁵

Seymour Martin Lipset a Stein Rokkan⁶ definovali v 60. letech hlavní politická štěpení v evropských státech jako produkt dvou revolucí: národní a průmyslové, přičemž národní revoluce stála v počátcích štěpení církev-stát a centrum-periferie, a průmyslová revoluce byla příčinou štěpení město-venkov a vlastníci-pracující.

---

³ ZARYCKI, Tomasz: *Politics in the Periphery: Political Cleavages in Poland Interpreted in their Historical and International Context*. 2000, s. 856.

⁴ Tamtéž. Je zjevné, že touto definicí se Zarycki od rokkanovského významu zásadně odchyľuje. V definici se odráží Zaryckého ambice skloubit Lipsetovo a Rokkanovo historické pojetí a Kitscheltovo univerzalistické pojetí štěpení. Výsledkem je definice, která se nejvíce podobá Sartoriho konceptu dimenze soutěže.

⁵ Tamtéž.

⁶ LIPSET, Seymour, Martin, ROKKAN, Stein: *Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction*. 1967, s. 1-64.

K interpretaci štěpení Zarycki se pokouší o syntézu modelu Lipseta a Rokkana s modelem Herberta Kitschelta, jehož typologie porovnává úroveň politického konfliktu v demokratických společnostech. Zjednodušenou interpretací Kitschelta by bylo štěpení na dvou osách: ekonomické a hodnotové. Na ekonomické volný trh, liberalismus vs. ekonomický populismus, a na hodnotové ose liberálové vs. autoritáři. I když je Lipsetův a Rokkanův přístup mnohem užitečnější při odhalování širšího kontextu politických štěpení, jeho aplikace na střední Evropu je mnohem komplexnější než Kitscheltův model. Za hlavní výhodu Kitscheltovy typologie považuje Zarycki její jednoduchost, konzistentnost univerzalitu. Hlavním nedostatkem je ignorování regionálního, historického a mezinárodního kontextu štěpení.⁷

Specifikem polské politiky a společnosti je to, že jádrem sporu mezi pravicí a levicí nejsou socioekonomická témata, je tedy potřeba oprostit se od českého pohledu a připustit si poměrně pružné postoje polských politických stran k socioekonomickým tématům. Větší důraz musí být kladen na kulturní štěpení a rozdíly ve „světonázoru“⁸, který je v konfliktní linii pravice a levice dominantní. Samotné chápání pojmů pravice a levice je v Polsku odlišné od českého, jak uvedu v podkapitole týkající se aktérů diskurzu.

2.2.1. Štěpení vlastníci-pracující

Výše uvedené potvrzuje fakt, že na rozdíl od značné části evropských zemí nebylo v Polsku dominantní štěpení vlastníci-pracující.⁹ Respektive štěpení vlastníci-pracující se nedá prezentovat jako jádro konfliktu pravice-levice. V 19. století v rozděleném Polsku dominovala myšlenka nezávislosti, ta přebíla dělnická a socialistická hnutí, která byla často nucena polskou nezávislost adoptovat jako svůj hlavní program. Protesty dělníků tak byly vnímány jako projev zápasu o polskou nezávislost na ekonomické frontě.

Nejsilnější levicové hnutí bojující za sociální práva se v 19. století rozvinula v oblasti ruského záboru Polska (oblast Zagłębia Dąbrowskie, které je levicové

---

⁷ ZARYCKI, Tomasz, 2000. Op. cit., s. 855.

⁸ Překlad polského výrazu „światopogląd“.

⁹ KUBÁT, Michal: *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989 – 2005)*. 2005, s. 94.

dodnes, došlo k zamrznutí štěpení¹⁰). Industrializace v Polsku byla pomalá a vlastníky kapitálu byli převážně cizinci, tedy lidé s jinou než polskou národností. Ti žili ve městech a urbanizovaných oblastech a plně se s polskou společností neintegrovali. Polské měšťanstvo bylo slabé, málo měst bylo obzvláště na východě. Zábor měl za následek pomalý rozvoj průmyslu, jenž se rozvinul více jen v Horním Slezsku, Varšavě a Lodži. V meziválečném období byl průmysl nadále vlastněn zahraničním kapitálem, což vedlo k tomu, že se štěpení vlastníci-pracující nerozvinulo.¹¹

V současné polské politice se štěpení vlastníci-pracující projevuje ve formě sporu ekonomického liberalismu a etatismu. Navíc jak bylo zmíněno, v Polsku pravolevý střet v ekonomické rovině nedominuje natolik, jako ve zbytku Evropy. Podél ekonomické linie neexistuje protiklad typu konzervativci-labouristé, CDU – SPD, SDKÚ - SMER či (svého času, pozn. autora) ODS – ČSSD. PO vystupuje na polské politické scéně jako svého času hlavní zastánce ekonomického liberalismu, další strany jako PiS či Svaz demokratické levice (SLD¹²) proti ekonomickému liberalismu čas od času bojují. I polští konzervativci (PiS) prosazují sociální a levicová témata a v ekonomických otázkách často útočí na liberálního protivníka zleva.¹³ Zarycki uvádí, že sociální pozice není určující pro chování voličů. Pro podporu pravice či levice tedy není primární ekonomická dimenze konfliktní linie. Výjimku tvoří zemědělci a rolníci, což jsou tradiční voliči Polské strany lidové (PSL¹⁴) a liberální inteligence.¹⁵

2.2.2. Štěpení církev-stát

Tomasz Zarycki považuje za stěžejní uvědomit si, že Polsko v celé své historii bylo v geopolitickém i mezinárodním kontextu zemí na periferii, a to nejen vůči Západu, ale svého času i v rámci východního bloku.¹⁶ Tím se dostávám k problematice štěpení vzniklých na základě národní revoluce, přičemž dominantním polským štěpením je centrum-periferie, které tvoří základ konfliktní linie, podle níž se

---

¹⁰ ZARYCKI, Tomasz: *W poszukiwaniu periferii. Teoria podziałów politycznych Lipseta-Rokkana w kontekście polskim*. 2007, s. 26.

¹¹ ZARYCKI, Tomasz, 2007. Op. cit., s. 24-27.

¹² Svaz demokratické levice, polsky Sojuz lewicy demokratycznej.

¹³ KOUBEK, Jiří: *Polský stranický systém a vyhlídky jeho vývoje po předčasných volbách 2007*. 2007, s. 10-11.

¹⁴ Polská strana lidová, polsky Polskie Stronnictwo Ludowe.

¹⁵ ZARYCKI, Tomasz, 2000. Op. cit., s. 864.

¹⁶ Srovnání ZARYCKI, Tomasz, 2000 a ZARYCKI, Tomasz, 2007.

formovala polská politika. Jak píše k tomuto tématu Jiří Koubek, v Polsku nejde o štěpení v pravém smyslu slova, ale více o kulturní dimenzi. Je to jakési „pole mentality“, teritoriálně definované podhoubí polské politiky, které ostatní štěpení dobarvuje a zřetelně se promítá do volební geografie.¹⁷

Štěpení církev-stát se dá v polském kontextu interpretovat jako spor tradičních a moderních hodnot, tradicionalismu a modernismu ve smyslu světonázoru, resp. hodnotových otázek.¹⁸ Nejedná se tedy o konflikt nadnárodní univerzální katolické církve s polským státem, ale o hodnotový spor uvnitř samotné církve i společnosti a politizaci hodnotových a náboženských otázek. Důvody pramení z podoby vztahu Poláků a katolické církve v období dělení a zaboru Polska. Reformace v Polsku měla malý vliv a neohrozila dominanci katolické církve. Neexistovalo silné polské centrum válčící s latinou, a slabý stát (vláda) se nepokusil přijmutím protestantismu posílit svou moc.

Katolická církev po staletí hrála roli podporovatele a udržovatele polské národní identity. Nebyla protivníkem polského státu, který neexistoval, ale opozicí vůči okupačním mocnostem. Dělení Polska a jeho okupace byly výraznými zásahy, jejichž důsledky přetrvávají dodnes. Promítají se do podoby volební geografie, socioekonomické geografie i podob společenských štěpení. Rozdělené Polsko zaostalo po industriální i kulturní stránce. Polská národní kultura čelila v 19. století ruské, pruské a rakouské okupaci a ve 20. století německé a sovětské dominanci. V těchto obdobích byla silněji centry marginalizována a chápána v mezinárodním kontextu jako periferní.¹⁹

Faktor religiozity je v současnosti v Polsku neopomenutelným indikátorem ve volbách, zjevný je také regionální kontrast mezi tradičními religiozními oblastmi a sekulárními regiony. Tato dimenze je rovněž úzce spjatá s historickým vývojem a obdobím zaboru, kdy obzvláště v ruském a pruském zaboru došlo k semknutí mezi katolicismem a polskou národní identitou. Byla to obrana před okupanty, kteří nebyli katolíky a katolickou církev omezovali. Jiná situace byla v rakouském zaboru, který byl jako jediný katolický a kde byla situace katolické církve lepší.²⁰

---

¹⁷ KOUBEK, Jiří. Op. cit., s. 16.

¹⁸ KOUBEK, Jiří. Op. cit., s. 16.

¹⁹ ZARYCKI, Tomasz, 2000. Op. cit., s. 857.

²⁰ ZARYCKI, Tomasz, 2007. Op. cit., s. 16.

V současnosti je veden spor uvnitř církve a uvnitř politické obce o to, jaké má být postavení církve ve státě. Na politické scéně se odehrává spor postkomunistické levice a nových liberálních stran na jedné straně s konzervativní pravíci na straně druhé. Veden je spor uvnitř církve a uvnitř politické obce o to, jaké má být postavení církve ve státě. Liberálové občas využívají antiklerikální témata, naopak pravice udržuje kontakty a vazby na katolickou církev. Podle sociologických průzkumů se opravdu většina Poláků, na rozdíl od západních států, identifikuje s pravíci či levicí na základě jiných než socioekonomických faktorů. Mezi Poláky nefiguruje vykonávaná profese či stupeň vzdělání a příjem, ale spíše ideologie. Jedná se tedy o zmiňovaný „světonázor“ ve vztahu hlavně k minulosti (Polské lidové republice) a problémům po roce 1989, jako je vliv církve ve společnosti, lustrace a dekomunizace. Je možné konstatovat, že díky této ideologické povaze kategorie levice a pravice v Polsku dobře plní funkci orientace v politice a jsou dobrým potenciálním komunikačním prostředkem komunikace s a ve společnosti.²¹

2.2.3. Štěpení město-venkov

Dalším druhem štěpení je město-venkov. To je charakterizované konfliktem průmyslových a zemědělských zájmů a v Polsku má podobu konfrontace industrializovaného centra s agrárními periferiemi. Konflikt města a venkova se v historii propojil s národním, a dal by se připodobnit ke štěpení my (praví Poláci) vs. cizí. Jak jsem zmínil výše, vlastníky byli v 19. století převážně cizinci a nezanedbatelný kapitál vlastnili Židé. Z těch a šlechty se utvářelo jádro polské inteligence.

Konflikt my versus cizí přetrvával do určité míry dodnes. A netýká se pouze zmiňovaných drobnějších zemědělců. Ti před vstupem do Evropské unie (EU) měli vážné obavy z konkurence, báli se soutěže na velkém otevřeném trhu a odmítali měnit svůj usedlejší venkovský způsob života. Ve volebních kampaních konzervativní strany obviňují liberály z politiky podbízející se zahraničnímu kapitálu a mocenským centrům. Část postkomunistů byla dokonce obviňována z napojení na ruské tajné služby.²² Je patrné, že štěpení město-venkov se v Polsku do značné míry překrývá s dominujícím štěpením centrum-periferie.

---

²¹ SZAWIEL, Tadeusz: *Podział na lewicę i prawicę w Polsce po 1989 roku – jego sens i trwałość*. 2011, s. 537.

²² ZARYCKI, Tomasz, 2007. Op. cit., s. 26.

2.2.4. Štěpení centrum-periferie

Nejsilnějším štěpením, ve kterém se promítají i ostatní, je v Polsku konflikt mezi centrem a periferií. V tomto kontextu Zarycki vykládá Polsko jako zemi na periferii vůči centrům a zemi, která čelí záborům, německé a sovětské okupaci a v současnosti západní dominanci a ruské snaze obnovit sféry vlivu. V tomto štěpení proti sobě stojí tzv. „hard-liners“, kteří brání periferní polskou kulturu a „soft-liners“, kteří jsou pragmatičtější a schopní kompromisu a částečného či úplného akceptování momentálně dominující kultury. Jde tedy o konflikt mezi těmi, kdož akceptují periferní postavení Polska, a těmi, kdož proti tomu aktivně vystupují a bojují.

Už jsem uvedl, že po celé 19. století bylo na Polsko nahlíženo jako na periferní regiony, které náležely třem různým státům. Samotné okupované polské území bylo od centra okupantů daleko (nejblíže byl Berlín) a nezpochybnitelné byly i výrazné jazykové, kulturní a náboženské rozdílnosti. Během komunistické éry bylo Polsko „periferií sovětského bloku“. Sověti ovšem nevnucovali ruskou kulturu přímo, ale prostřednictvím polských komunistů, polského jazyka a vybraných národních tradic. Docházelo k reinterpretaci polské historie, homogenizaci společnosti a aplikaci sovětského politického modelu. Katolická církev byla perzekvována, ale zůstala nezávislá na státu a zachovala si svůj vliv, představitelé režimu se její pozice ve společnosti báli.²³ Existující sociální pluralismus a autonomie církve podle Linze a Stepana neřadí Polsko k totalitárním režimům. Například v roce 1950 stát povolil výuku náboženství na školách, církev naoplátku upustila od zjevné politické aktivity a krotila kněze v opoziční činnosti. Mezi roky 1956 až 1989 se režim nepřímou či dokonce i přímo radil s církví, která měla v kritických okamžicích hrát roli moderátora.²⁴

Z uvedeného vyplývá, že hlavním „issue“ 19. století byl postoj k centru, což určovalo také podobu meziválečné vícenárodnostní republiky, symbolizované Romanem Dmowskim a Józefem Piłsudskim. Cílem Dmowského byl národně i kulturně unifikovaný moderní stát, roli církve spatřoval v úloze moderátora společnosti, morálního arbitra a v počátcích náhradníka za slabý a neexistující polský stát (aparát a jeho autoritu). Piłsudski byl jako socialista obhájcem oddělení církve od

---

²³ ZARYCKI, Tomasz, 2000. Op. cit., s. 857-861.

²⁴ LINZ, Juan, STEPAN, Alfred: *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. 1996, s. 35.

státu, povinného sekulárního vzdělávání a všeobecné rovnosti bez ohledu na národnost.

K hlavním rozdílům mezi zmíněnými státníky patřil jejich náhled na zahraniční politiku. Dmowski viděl v Německu ekonomicky, vojensky a kulturně nejsilnějšího a nejnebezpečnějšího souseda Polska. Za partnera tak volil v porovnání s Německem slabší a Polsku kulturně rovnocenné Rusko. Piłsudski neviděl Rusy jako polského spojence a domníval se, že Polsko může Německu čelit samo, jeho řešením byla idea federace států ležících mezi německou a ruskou hranicí se společným zájmem obrany proti Německu a Rusku. Důležitý byl tedy opět kulturní rozměr polské společnosti, dimenze jejího ohrožení a vymezení se vůči dvěma centřům, což je prvek, který u některých politických subjektů, ale i v médiích a společnosti můžeme pozorovat i v současnosti.²⁵

Po druhé světové válce došlo ke kompletní změně polské politiky, jeden prvek ale zůstal: aliance katolické církve s národní opozicí vůči zahraničním centřům, což je v rokkanovské interpretaci součástí širšího procesu, v němž katolická církev hraje hlavní roli při vývoji periferních nacionalismů na územích ovlivněných protireformací.

Pro mou práci je tedy důležitý fakt, že v současném Polsku má klasické štěpení stát-církev primárně nábožensko-světónázorový (hodnotový) rozměr a štěpení centrum-periferie nacionální rozměr (dimenze identity). Dále je důležité to, že katolická církev byla v historii spojencem národního hnutí a oporou a náhražkou polského státu. I v současnosti je důležitou politickou i kulturní silou podporující politický patriotismus. Prvky štěpení centrum-periferie, kdy Poláci jako periferní národ bojovali s cizími centry a dominantními kulturami přetrvávají rovněž v politickém jazce některých konzervativních stran (PiS). Novodobými centry ohrožující polskost jsou Evropská unie (rozumějme v rétorice PiS bruselské byrokraty a zhýralost multikulturalismu) a Ruská federace. Rusko polskou optikou usiluje o obnovení svého vlivu ve východní a střední Evropě a v polské politice sehrává významnou roli. Všechny tyto body budou pro analýzu a pochopení polsko-polské války probíhající po Smolensku důležité.

---

²⁵ Tamtéž, s. 858-859.

2.2. Výchozí předpoklady pro analýzu

Není mou ambicí v práci předložit kompletní diskurzivní analýzu posmolenské politiky. V práci věnuji pozornost vývoji polské politiky po Smolensku a roli, kterou při její polarizaci sehrála smolenská letecká katastrofa. Číním tak prostřednictvím analýzy jazyka aktérů při vybraných klíčových událostech, které se udály po smolenském leteckém neštěstí.

Nepředkládám kompletní analýzu jazyka a diskurzu, využívám ovšem prvků kritické diskursivní analýzy (CDA)²⁶. Vít Beneš tvrdí, že diskursivní analýza je sada metod a teorií pro zkoumání běžně používaného jazyka v sociálním kontextu²⁷. Jazyk je objektem pozornosti a nedílnou součástí společenského života, a analýza zkoumá, jak skrze něj a texty lidé vytvářejí význam a smysl okolního světa. Podle Normana Fairclougha je jazyk dialekticky propojený s ostatními elementy společenského života, společenská věda a výzkum ho tak musí vždy brát v úvahu.²⁸ Kateřina Zábrodská popisuje diskurzivní analýzu jako skupinu přístupů, které se zaměřují na hledání pravidelností objevujících se při vytváření významu sociální reality.²⁹ Pojetí diskursivní analýzy je tedy různorodé, neexistuje ustálená definice ani autoritativní pojetí, zároveň záleží i na disciplíně. Obecně je diskursivní analýza považována za studium jazyka a významotvorných praktik, textů, verbální komunikace a obrazových médií, přičemž cílem tohoto studia je uchopit způsob, jakým je skrze zmíněné prostředky realita sociálně konstruovaná.³⁰

Samotným diskurzem (s malým d) se rozumí promluva (struktura, kontext, gramatika apod.), zatímco její ohraničení další promluvou nebo socioekonomickým prostředím se dá označit za diskurs s velkým D.³¹ Beneš označuje za diskurz společenskou aktivitu, která má dopad na ostatní elementy společenské reality.³² Zábrodská rozděluje diskurz podle pojetí na deskriptivní a interpretativní. S prvním pojetím pracuje konverzační analýza, etnometodologie a diskursivní psychologie, se druhým ponejvíce kritická či poststrukturální diskursivní analýza.³³

---

²⁶ V angličtině Critical Discourse Analysis.

²⁷ BENEŠ, Vít: *Diskurzivní analýza*. 2008, s. 100.

²⁸ Tamtéž, s. 92. Cit. podle Fairclough 2003, s. 2.

²⁹ ZÁBRODSKÁ, Kateřina: *Variace na gender. Postrukturalismus, diskurzivní analýza a genderová identita*. 2009, s. 67. Cit. podle Wetherell, Taylor, Yates, 2001.

³⁰ BENEŠ, Vít. Op. cit., s. 93.

³¹ GEE, James Paul: *An introduction to discourse analysis: theory and method*. 1999, s. 7.

³² BENEŠ, Vít. Op. cit., s. 114.

³³ ZÁBRODSKÁ, Kateřina. Op. cit., s. 80-81.

CDA je tedy jednou z vícera dílčích subdisciplín diskurzivní analýzy. K nejvýznamnějším autorům a teoretikům kritické diskursivní analýzy jsou řazeni Norman Fairclough, Ruth Wodaková a Teun van Dijk, každý z nich rozvíjí svůj vlastní přístup, přičemž Zábranská označuje CDA za seskupení několika různých škol, které se liší v tom, jak definují diskurs i diskurzivní analýzu.³⁴ Pro CDA je charakteristické systematické zkoumání jazykových jevů, které ji spojuje se sociálněpsychologickou diskursivní analýzou. Dalším důležitým prvkem, ze kterého CDA vychází, je poststrukturalismus Michela Foucaulta a jeho pojetí diskurzu, z něhož více či méně čerpají i další varianty diskurzivní analýzy (zvláště se vyčleňuje foucaultovská historická diskurzivní analýza).³⁵ Foucaultova teorie počítá s diskurzem jako se systémem omezení a pravidel pro formování výpovědi, chápe ho tak jako významovou strukturu. Důležitým prvkem je pro Foucaulta vztah moci a vědění, méně akcentován je pak lingvistický aspekt diskurzu – jazyková forma výpovědi a jejich tvorba,³⁶ zajímá se tedy spíše o obsah výroků než o formální vlastnosti textu.³⁷

Za autora CDA, jako vědecké metody, je považován Norman Fairclough, který definoval CDA jako analýzu použití jazyka jako společenské praxe³⁸, tedy že CDA nespočívá pouze v analýze textu, ale musí zahrnovat i vztahy mezi texty, procesy i kontext, a to nejen situační, ale i institucionální a sociální.³⁹ Ve výsledku Fairclough nabízí 3 úrovně diskurzivní analýzy:

1. Lingvistická: v rovině textu kritická lingvistika.⁴⁰
2. Diskurzivní praxe: analýza produkce, distribuce, konzumace a interpretace textu s ohledem na společenskou praxi a její ovlivnění konzumace textu. Fairclough uchopuje text jako diskurzivní aktivitu realizovanou v kontextu tvořeném společenskou praxí. Je tudíž třeba věnovat pozornost vnějším vztahům textu, vazbě na kontext, na netextové vnější společenské praktiky a struktury a mezidiskurzivní vztahy.⁴¹

---

³⁴ Tamtéž, s. 67.

³⁵ BENEŠ, Vít. Op. cit., s. 105.

³⁶ Tamtéž, s. 101. Cit. podle Fairclough, 1992, s. 37-61.

³⁷ Tamtéž, s. 107. Cit. podle Fairclough, 1992, s. 37-61.

³⁸ Společenskou praxí se rozumí relativně ustálená forma jednání společnosti. FAIRCLOUGH, Norman: *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. 2003, s. 205.

³⁹ FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power*. 1989, s. 26.

⁴⁰ FAIRCLOUGH, Norman: *Discourse and Social Change*. 1992, s. 73.

⁴¹ FAIRCLOUGH, Norman, 1992. Op. cit., s. 78-86.

3. Společenská praxe: analýza toho, do jaké míry se textem prosazuje nebo reprodukuje hegemonický diskurz či společenská praxe. Klíčovou roli hraje ideologie a moc a diskurzivní významotvorná aktivita je prostředkem pro jejich realizaci, což ovšem neznamená, že každý diskurz je ideologický.⁴² Zjednodušeně pravidla diskurzu ovlivňují mocenské vztahy mezi lidmi a skupinami lidí tím, že ovlivňují způsob, jakým spolu lidé jednají a komunikují a jakým způsobem přistupují ke světu a k ostatním lidem. Zároveň je diskurz ovlivňován lidmi, ale ne stejnou měrou.⁴³

CDA tedy nahlíží na jazyk jako na ideologický boj o moc a hegemonii, přičemž jazyk konstituuje a legitimizuje mocenské struktury. Nezkoumá se otázka pravdivosti promluv, nýbrž způsob, jakým skrze diskurz probíhají mocenské boje, přičemž zápasy probíhají i o samotný diskurz. CDA reflektuje jak dominantní interpretaci diskurzu, tak i jeho alternativní pojetí, nepředpokládá tedy jediný výklad. CDA tudíž umožňuje postihnout nejen diverzitu vnitřní argumentace a vztahy uvnitř diskurzu, ale zároveň i dynamiku, která ovlivňuje mocenský prostor diskurzu. Prostřednictvím kritické diskurzivní analýzy tak lze obsáhnout jak dimenze struktury textu, tak i dimenze kontextu a dimenze společenských dopadů politických významotvorných aktivit, čehož využijí při analýze vývoje polské politiky po Smolensku. Práce bude zkoumat širokou škálu empirického materiálu, oficiální projevy a deklarace politiků a veřejný a mediální diskurz.

Kateřina Zábrodská upozorňuje na skutečnost, že je obtížné se v rámci výzkumu držet jednoho metodologického přístupu, protože právě z povahy CDA a diskurzivní analýzy často dochází k prolínání a doplňování jednotlivých metod, jimž chybí přesné a pevné vymezení.⁴⁴

Prvky CDA využijí při analýze vývoje polské politiky po Smolensku a k potvrzení hypotézy, že podoba posmolenského diskurzu je umocněným projevem dominantního štěpení centrum-periferie.

---

⁴² Tamtéž, s. 91.

⁴³ BENEŠ, Vít. Op. cit., s. 102-103.

⁴⁴ ZÁBRODSKÁ, Kateřina. Op. cit., s. 69.

2.3. Relevantní zdroje analýzy

Zdroje tvoří v analytické části převážně projevy a texty z denního tisku a zpravodajských portálů, média a mediální diskurz tak hrají v analýze významnou roli. Obecně obory věnující se různým projevům sociální komunikace označují pojmem médium to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, v užším slova smyslu se jedná o prostředek masové komunikace.⁴⁵

Polská ústava uvádí, že je Polská republika demokratickým právním státem, což předurčuje fungování politického, společenského i hospodářského života země. Tato zásada tvoří nepochybně i pomyslné mantinely a záruky pro činnost médií a novinářů, garantuje svobodu projevu, svobodný přístup k informacím, právo jejich hromadění a šíření.⁴⁶ Práce novináře je regulována novelizovaným tiskovým zákonem z roku 1984 (pracovat ve shodě s etikou, svědomím a obecně přijímanými společenskými standardy) a většina médií využívá i vlastní etické kodexy, které jsou upravovány a na jejichž dodržování je dohlíženo „Radou pro etiku v médiích“⁴⁷, jež byla založená „Asociací polských novinářů“⁴⁸ v roce 1995.⁴⁹

Po pádu komunismu došlo k rychlé fragmentaci a zhroucení hierarchie a pádu autorit mediálního prostředí.⁵⁰ Novináři měli zásluhu na podkopání základů komunistického režimu, sehráli roli i při poklidných revolučních událostech v roce 1989, například bez *Gazety Wyborczy* by podle Frybese nedošlo k porážce komunistického režimu ve volbách v červnu 1989. Její roli přirovnává k roli československého *Svobodného slova*, které jako jedno z prvních periodik pravdivě informovalo o Sametové revoluci.⁵¹

Situaci polského tisku a novinářského prostředí považuje Martin Frybes ve své analýze z roku 2005 za vyostřené, napjaté a plné nejasností a nedorozumění. Značně s ním podle něj otrásla Wildsteinova aféra, tzv. „Wildsteinův seznam“⁵², když novinář Bronisław Wildstein, píšící pro deník *Rzeczpospolita*, v archivu Institutu paměti národa tajně zkopíroval a vynesl seznam spolupracovníků se státní tajnou

---

⁴⁵ JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara: *Média a společnost*. 2007, s. 16.

⁴⁶ JOHANN, Wiesław: *Dziennikarstwo w demokratycznym ładzie medialnym*. 2005, s. 206.

⁴⁷ V polštině Rada Etyki Mediów.

⁴⁸ V polštině Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich

⁴⁹ Tamtéž, s. 209.

⁵⁰ FRYBES, Marcin: *Dziennikarz polski w procesie transformacji*. 2005, s. 222.

⁵¹ FRYBES, Marcin. Op. cit., s. 221.

⁵² V polštině „Lista Wildsteina“.

bezpečností (vědomých, nevědomých i vyslychaných či sledovaných, celkově přes 240 000 lidí, lze spatřit paralela s tzv. Cibulkovými seznamy) a dal jej k dispozici novinářům a na internet. Jeho motivem bylo rozvíření diskuze o lustracích, v polských médiích a společnosti to vyvolalo vřavu. Za Kaczyńského vlády zastával Wildstein funkci ředitele Polské televize a v současnosti pracuje v konzervativní TV Republika.

Frybes tuto aféru uvádí jako „špičku ledovce“ a jako ukázkový příklad toho, že média mísí role a aktivně zasahují do politiky. Podle Frybese na tento fenomén existují dvě perspektivy, přičemž první kritizuje nepřipustné míchání novinářiny a aktivní politiky a porušení novinářského kodexu, a druhá se nad touto kritikou pozastavuje a označuje ji za pokus o omezení svobody slova.⁵³ Ewa Modrzejewska ve své analýze rétoriky médií v letech 2005-2009 označuje mediální prostředí za rozdělené a píše, že média podlehla částečné segmentaci a dělení, které vznikly ve společnosti na základě konfliktu mezi dvěma hlavními stranami PO a PiS.⁵⁴

Relevantními zdroji využívanými pro rešerši a citování v této práci jsou deníky, týdeníky⁵⁵ i internetové zpravodajské portály různých politických zaměření, již nelze i kvůli výše uvedenému příkladu opomenout. U významných zdrojů a nejčastěji citovaných pramenů považují za vhodné uvést základní fakta, okolnosti vzniku a klíčové postavy.

2.3.1. Liberální a levicová média

Jedním z hlavních polských deníků je **Gazeta Wyborcza**, která začala denně vycházet v květnu 1989 jako opoziční tisk pro mladé autory.⁵⁶ Deník s nákladem přes 280 000 výtisků je řazen k liberálně levicovým⁵⁷ a jeho šéfredaktorem je od počátku Adam Michnik. Průměrný náklad deníku v roce 2013 činil 197 882 výtisků, což znamená pokles prodeje o 16 % oproti roku 2012⁵⁸ a druhou příčku v žebříčku

---

⁵³ Tamtéž, s. 227-228.

⁵⁴ MODRZEJEWSKA, Ewa: *Dziennikarz dziennikarzowi wilkiem. O retorycznej strategii sporu politycznego naprzykładzie rubryk publicystycznych w dziennikach*. 2011, s. 43.

⁵⁵ Tzv. tygodniki opinii, doslovně přeloženo názorové týdeníky, čili týdeníky komentující a analyzující politické a společenské události z jasného úhlu pohledu.

⁵⁶ MYŚLIŃSKI, Jerzy: *Kalendarium polkiej prasy, radia i telewizji*. 2004, s. 134.

⁵⁷ Polská média. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [on-line]. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_sвете/stredni_evropa/polska_media.html [Cit. 7. února 2014].

⁵⁸ PALLUS, Patryk: *Duże spadki sprzedaży dzienników w 2013. „Papier nadal jest najbardziej dochodowy”*. *Wirtualnemedi.pl* [on-line]. 6. února 2014. Dostupné z

prodejnosti polských deníků. Gazetu v 21 regionálních mutacích vydává varšavský mediální koncern Agora a. s., pod kterým vychází i bezplatný deník Metro a jenž provozuje mj. i portál gazeta.pl.⁵⁹ Oficiální internetovou podobou Gazety Wyborczej je portál wyborcza.pl.⁶⁰ Koncern Agora je akciovou společností, 61 % akcií je volně obchodovatelných, zbytek je rozdělen mezi dva penzijní fondy a Agora-Holding spol. s r. o., jejíž funkcí je stimulace zaměstnanců Agory a zisk připadá na charitativní účely.

Jedním z největších polských internetových portálů je **Gazeta.pl**. Zpravodajský web vznikl v roce 2001, jeho vlastníkem je stejně jako v případě Gazety Wyborczej Agora a. s. Stránka provozuje množství služeb pro internetové uživatele a má vlastní široký zpravodajský záběr. V roce 2005 se z Gazety.pl vydělil zmiňovaný portál Wyborcza.pl, který vydává články papírové Gazety Wyborczej. V současnosti je měsíční návštěvnost Gazety.pl asi 11 milionů návštěvníků měsíčně⁶¹, v jejím čele stojí bývalý redaktor Gazety Wyborczej Paweł Wujec.

Dalším médiem, které nelze opomenout je týdeník **Polityka**, jenž začal vycházet v únoru 1957. Tématy Polityky je polské i evropské politické a hospodářské dění, věda a kultura, publikuje komentáře a analýzy, stejně jako eseje a zprávy, provozuje i vlastní internetový portál Polityka.pl.⁶² Okruh redaktorů je široký a často do týdeníku přispívají i zahraniční autoři. Ideologicky Polityka představuje liberální a levicový směr.⁶³ Šéfredaktorem je dlouholetý redaktor Polityky Jerzy Baczyński. Týdeník vydává POLITYKA s. r. o., ekonomicky nezávislé družstevní vydavatelství vzniklé roku 2010 a transformované v roce 2012, společnost je také akcionářem diskusního a publicistického radia TOK. Polityku čtou zejména vzdělanější a bohatší lidé ve věku od 20 do 49 let, poněkud více ve větších městech a aglomeracích nad 200 000 obyvatel.⁶⁴ Náklad Polityky činil v roce 2013 bezmála 177 000 výtisků, její

<http://www.wirtualnemedia.pl/artukul/duze-spadki-sprzedazy-dziennikow-w-2013-papier-nadal-jest-najbardziej-dochodowy> [Cit. 7. února 2014].

⁵⁹ <http://www.gazeta.pl/>

⁶⁰ <http://www.wyborcza.pl/>

⁶¹ Poznaj Gazeta.pl. *Gazeta.pl* [on-line]. 22. listopadu 2011. Dostupné z

http://serwisy.gazeta.pl/O_nas/1,111256,11209112,Poznaj_Gazeta_pl.html [Cit. 7. února 2014].

⁶² <http://www.polityka.pl/>

⁶³ Prasa w Polsce. Poznaj Polskę. *Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej* [on-line]. Dostupné z <http://www.poland.gov.pl/Prasa,w,Polsce,6676.html> [Cit. 7. února 2014].

⁶⁴ O nas. *Panoramafirm.pl* [on-line]. Dostupné z

http://panoramafirm.pl/mazowieckie,,warszawa,ochota,s%C5%82upecka,6/polityka_sp._z_o.o.s.k.

prodej předčil další významný týdeník **Newsweek Polska**⁶⁵ a v listopadu 2013 byl druhým nejčtenějším týdeníkem.

Společensko-politický týdeník Newsweek v Polsku vychází od roku 2001 a je obdobou svého amerického vzoru, povahou je označován za spíše levicové a provládní médium.⁶⁶ Vydává ho německo-švýcarská společnost Ringier Axel Springer, která působí i v České republice a v Polsku mmj. vydává i bulvární list Fakt. Šéfredaktorem Newsweeku je Tomasz Lis, který působil jako televizní reportér i šéfredaktor týdeníku Wprost. V listopadu 2013 byl Newsweek třetím nejprodávanějším týdeníkem, ale zaznamenal meziroční propad prodeje o více než 11 %.⁶⁷ Internetovou prezentací je web [newsweek.pl](http://www.newsweek.pl),⁶⁸ ten byl září 2013 včleněn do portálu **onet.pl**, který stejně jako Newsweek z většiny vlastní Ringier Axel Springer a je jedním z nejnavštěvovanějších polských webů.

2.3.2. Média na pravici

Polská pravicová média lze rozdělit na několik skupin: na stabilní pravicová média (tam spadá například Wprost a Rzeczpospolita), nová ofenzivní média (skupina kolem Tomasze Sakiewicze) a média katolická (Rydzikův koncern). Podle vydavatelských domů se mediální prostor na pravici dá rozdělit na několik dalších skupin.

První takovou, která spadá do první skupiny stabilních pravicových médií je vydavatelství **Platforma Mediowa Point Group** (PMPG), jenž vydává významný týdeník **Wprost**. Wprost je vydávaný od roku 1989 celostátně a v roce 2013 byl 6. nejčtenějším s týdenním nákladem 135 000 výtisků.⁶⁹ Týdeník je mírně

[a. \(dawniej polityka spoldzielnia pracy\)-mcywa_zko.html](http://a.dawniej.polityka.spoldzielnia.pracy-mcywa_zko.html) [Cit. 8. února 2014]. Polityka se dá obsahem i rozsahem přirovnat k českému týdeníku Respekt.

⁶⁵ „Tele Tydzień” najchętniej kupowanym tygodnikiem, „Polityka” lepsza od „Newsweeka” (Top 64). *Wirtualnemedi.pl* [on-line]. 3. února 2014. Dostupné z <http://www.wirtualnemedi.pl/artukul/tele-tydzien-najchetniej-kupowanym-tygodnikiem-polityka-lepsza-od-newsweeka-top-64> [Cit. 8. února 2014].

⁶⁶ PISKORŮ, Jaromír: Polští novináři si strouhali mrkvičku. *Polskodnes.cz* [on-line]. 1. dubna 2013. Dostupné z <http://www.polskodnes.cz/aktuality/polsti-novinari-si-strouhali-mrkvicku/> [Cit. 8. února 2014].

⁶⁷ PALLUS, Patryk: „Gazeta Polska”, „Wprost” i „Newsweek” z coraz mniejszą sprzedażą. *Wirtualnemedi.pl* [on-line]. 22. ledna 2014. Dostupné z <http://www.wirtualnemedi.pl/artukul/gazeta-polska-wprost-i-newsweek-z-coraz-mniejsza-sprzedaza> [Cit. 10. února 2014].

⁶⁸ <http://www.newsweek.pl/>

⁶⁹ Tamtéž.

bulvární⁷⁰ a jeho obsah se podobá českému týdeníku Reflex, názorově je označován za liberálně-konzervativní.⁷¹ Wprost vydávající akciová společnost „PMPG“ byla založena v roce 1997 Michałem Lisieckim. Šéfredaktorem týdeníku je od ledna 2013 režisér a dokumentarista Sylwester Latkowski,⁷² internetovou podobou je portál **wprost.pl**.⁷³

Na konci ledna 2013 začala zmíněná mediální skupina vydávat týdeník **Do Rzeczy**,⁷⁴ označovaný rovněž jako liberálně-konzervativní,⁷⁵ šéfredaktorem a spoluzakladatelem je Paweł Lisicki.

Druhým pravicovým mediálním uskupením je vydavatelství **Presspublica**. Pod ni spadá **Uważam Rze**, který byl od roku 2011 vydáván jako konzervativní ekonomicko-politický týdeník, tvořený ve spolupráci s deníkem **Rzeczpospolita**. Od listopadu 2013 je měsíčníkem a orientuje se více na hospodářství. Uważam Rze a deník Rzeczpospolita vydává Gremi Business Communication vlastněné Presspublicou, která vznikla v roce 1991 a jejím majitelem je **Grzegorz Hajdarowicz**, v dobách Polské lidové republiky opozičník, nyní vydavatel a filmový producent⁷⁶.

Deník Rzeczpospolita byl za komunismu vládním deníkem, koncem roku 1989 se jeho šéfredaktorem stal Dariusz Fikus a deník se stal nezávislým. V roce 1991 získal zahraničního investora a vzniklo vydavatelství Presspublica, přičemž polský stát vlastnil v letech 1996 až 2011 48,99 %. 51,01 % procent skončilo u londýnské mediální skupiny Mecom (dříve francouzský Hersant a norská Orkla), Mecom však díky státní blokaci nemohl společnost restrukturalizovat, a tak v roce 2011 došlo k prodeji Mecom Polska, jež byla vlastníkem akcií vydavatelství Presspublica,

---

⁷⁰ Polská média. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [on-line]. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_sвете/stredni_evropa/polska_media.html [Cit. 7. února 2014].

⁷¹ Prasa w Polsce. *Poznaj Polskę. Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej* [on-line]. Dostupné z <http://www.poland.gov.pl/Prasa,w.Polsce,6676.html> [Cit. 7. února 2014].

⁷² Latkowski natočil například několik dokumentů o fotbalovém chuligánství a výtržnostech. Viz <http://www.csfd.cz/film/228211-klec/>

⁷³ <http://www.wprost.pl/>

⁷⁴ <http://dorzeczy.pl/>

⁷⁵ Kim jesteśmy. *Point Group. Platforma Mediowa*. [on-line]. Dostupné z http://www.point-group.pl/kim_jestesmy.html [Cit. 11. února 2014]. Liberální ve smyslu důrazu na ekonomickou svobodu, konzervativní z hlediska podpory křesťanských tradic a hodnot.

⁷⁶ GLUCHOWSKI, Piotr, HOŁUB, Jacek: Zdrajcy i szalęncy. *Posmoleńskie dzieci* (cz. 1). *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 31. března 2014. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,15713521,Zdrajcy_i_szalęncy_Posmoleńskie_dzieci_cz_1.html. [Cit. 5. dubna 2014].

za 80 mil. zlotých (asi 480 mil. Kč) firmě Gremi Media Grzegorza Hajdarowicze. Na konci roku 2011 stát svůj podíl prodal Hajdarowiczowi za 330 mil Kč.⁷⁷

Šéfredaktorem Rzeczpospolity byl v období od roku 2006 až do svého odvolání⁷⁸ po změně majitele vydavatelství Presspublica v roce 2011 Paweł Lisicki. Za jeho šéfování se stala Rzeczpospolita konzervativnější.⁷⁹ Nový majitel Presspublicy Hajdarowicz po změnách oznámil, že cílem jeho médií už nemá být odhalování pravdy o Smoleńsku, nýbrž byznys. Novým šéfredaktorem „Rz“ se stal Tomasz Wróblewski, který dříve řídil deník Gazeta Prawna, politický profil listu se ale nezměnil, Rzeczpospolita zůstala centrem „odhalování smolenské pravdy“ a rozpory mezi vlastníkem a redakcí bobtnaly až do konce října 2012.⁸⁰

Na obálce deníku Rzeczpospolita vyšel 30. října 2012 článek Cezaryho Gmyza „Trotyl na vraku Tupoleva“⁸¹, ve kterém stálo, že polští prokurátoři, kteří zkoumali vrak Tupoleva, našli stopy výbušniny trotyl. Vojenská prokuratura ale nalezení výbušniny na vraku letadla popřela. Majitel vydavatelství Hajdarowicz vydal 5. listopadu prohlášení⁸², ve kterém uznal, že takto napsaný článek s nadsazeným titulkem neměl v deníku vyjít a že tvrzení byla nepodložená. Čtenářům se omluvil a oznámil konsekvence v podobě personálních změn v redakci. Výpověď dostal jak autor článku Gmyz, tak i šéfredaktor Wróblewski, jeho zástupce a další.⁸³

Lisicki krátce zastával souběžně i funkci šéfredaktora týdeníku Uważam Rze, který se stal v červnu 2011 nejčtenějším polským týdeníkem. Přispíval do něj například Bronisław Wildstein, Cezary Gmyz či „guru“ týdeníku Piotr Zaremba. Pod

---

⁷⁷ PISKOŘ, Jaromír: Polští novináři si strouhali mrkvičku. *Polskodnes.cz* [on-line]. 1. dubna 2013. Dostupné z <http://www.polskodnes.cz/aktualita/polsti-novinari-si-strouhali-mrkvicku/> [Cit. 8. února 2014].

⁷⁸ Lisicki nie jest już redaktorem naczelnym "Rz". *Onet.pl* [on-line]. 27. října 2012. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/lisicki-nie-jest-juz-redaktorem-naczelnym-rz/7dndy> [Cit. 16. února 2014]. Oficiálním důvodem odvolání Lisického byla jeho zaneprázdněnost šéfováním Uważam Rze.

⁷⁹ GŁUCHOWSKI, Piotr, HOŁUB, Jacek: Fala uderzeniowa. Posmoleńskie dzieci (cz. 2). *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 1. dubna 2014. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,87648,15719082,Fala_uderzeniowa_Posmoleńskie_dzieci_cz_2.html [Cit. 5. dubna 2014].

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ GMYZ, Cezary: Trotyl na wraku tupolewa. *Rzeczpospolita* [on-line]. 30. října 2012. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/947282.html> [Cit. 20. února 2014].

⁸² HAJDAROWICZ, Grzegorz: Wiarygodność to rzecz najważniejsza *Rzeczpospolita* [on-line]. 5. listopadu 2012. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/949183.html> [Cit. 20. února 2014].

⁸³ Oświadczenie Rady Nadzorczej spółki Presspublica. *Rzeczpospolita* [on-line]. 5. listopadu 2012. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/949185.html> [Cit. 20. února 2014].

vedením Lisického se Uważam Rze mělo stát tiskovinou napravo od Rzeczpospolity. První číslo týdeníku vyšlo deset měsíců po smolenské letecké katastrofě.

Poprask po aféře „Trotyl“, odchod novinářů z deníku Rzeczpospolita i konec Lisického, Gmyza a Wildsteina v Uważam Rze a další hlasité odchody redaktorů byly vrcholem sporů s vydavatelem Hajdarowiczem a vedly k vytvoření skupiny pravicových „vzporných“⁸⁴ novinářů, kteří stanuli v čele nových týdeníků **Do Rzeczy** a **W Sieci**.⁸⁵ **Do Rzeczy**, je Uważam Rze obsahově i názorově blízký, ovšem ve smolenském tématu ostřejší. **W Sieci** vychází od listopadu 2012 a v jeho čele stojí bratři Karnowští.

Na podzim 2012 vznikl záměr spuštění televize **Republika**, znovu projekt spojený s mnohými novináři, kteří odešli z deníku Rzeczpospolita a Uważam Rze, a založili „pravá pravicová“ média. Televizi provozuje akciová společnost Telewizja Niezależna, v jejíž radě zasedá i Wildstein.

Další vlivnou mediální skupinou a součástí skupiny médií ofenzivní nové vlny je „**Strefa Wolnego Słowa**“⁸⁶ (SWS), v jejímž čele stojí Tomasz Sakiewicz, šéf rady vydavatelství „Niezależne Wydawnictwo Polskie“, šéfredaktor týdeníku **Gazeta Polska** a od září 2011 vycházejícího deníku **Gazeta Polska Codziennie** s nákladem 100 000 výtisků.⁸⁷ Sakiewicz byl také spoluzakladatel Zjednocenia Chrześcijańsko-Narodowego (ZChN), Křesťanské národní unie, politické strany z 90. let hlásící se k odkazu zmiňovaného Romana Dmowského a národovecko-křesťanské politice. SWS vydává týdeník **Gazeta Polska** v nákladu zhruba 25 000 a provozuje portál **Niezależna.pl**⁸⁸. Jak týdeník, tak i deník jsou úzce spojeny se stranou PiS, v jejich radách figurují osoby svázané s Institutem Lecha Kaczyńskiego a i například asistent Jarosława Kaczyńskiego.

---

⁸⁴ Skupina sama zvolila označení „niepokorni dziennikarzy“. Výraz „niepokorni“ se ustálil a je používán, volně přeložit se dá jako „vzporní (či nezlomní) novináři“, kteří se „nedali umlčet (či vymazat)“. Viz MAŃSKOWSKI, Michał: "Do Rzeczy" pokazuje pierwszą okładkę. "Dziennikarze niepokorni wracają". *Natemat.pl* [on-line]. 23. ledna 2013. Dostupné z <http://natemat.pl/48133.do-rzeczy-pokazuje-pierwsza-okladke-dziennikarze-niepokorni-wracaja> [Cit. 27. 6. 2014].

⁸⁵ GADEK, Jacek: Czystka w "Uważam Rze". Odchodzą Paweł Lisicki, Wildstein i Gabryel. *Onet.pl* [on-line]. 28. listopadu 2012. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/czystka-w-uwazam-rze-odchodza-pawel-lisicki-wildstein-i-gabryel/1hpmk> [Cit. 21. února 2014].

⁸⁶ Do češtiny přeložitelné jako „Zóna svobodného slova“.

⁸⁷ PALLUS, Patryk: „Gazeta Polska”, „Wprost” i „Newsweek” z coraz mniejszą sprzedażą. *Wirtualnemedia.pl* [on-line]. 22. ledna 2014. Dostupné z <http://www.wirtualnemedia.pl/artukul/gazeta-polska-wprost-i-newsweek-z-coraz-mniejsza-sprzedaza> [Cit. 10. února 2014].

⁸⁸ <http://niezalezna.pl>

Odlišným typem pravicových médií je tzv. „**toruňský koncern**“, což je dlouhodobě nejkonzervativnější mediální impérium **Tadeusze Rydzyka**. Rydzkova média se od výše zmíněných pravicových médií obsahově i stylově odlišují. Jedná se o katolicky, tedy nábožensky orientovaná média. Toruňský koncern zahrnuje Radio Maryja s milionem posluchačů, televizi Trwam vysílající na kabelu a satelitu s několika desítkami tisíc diváků (vznikla jako třetí nestátní televize po Polsatu z roku 1994 a TVN z roku 1997)⁸⁹ a **Nasz Dziennik** se 100 000 nákladem a další periodika. Přispívajícími novináři jsou třeba i známí antisemité a tvůrci mnoha alternativních teorií o historických událostech Stanisław Michalkiewicz nebo Czesław Bartnik.⁹⁰

Radikální pravicová skupina Svoboda a suverenita (WiS⁹¹) provozující portál „Smolensk 2010 – Chceme pravdu“,⁹² vyzvala k celostátnímu bojkotu médií třetí republiky a čtení „nezávislých“ zpráv. WiS je anonymní protivládní skupinou provozující několik webových stránek a fórum, přímo se hlásí k podpoře strany Právo a spravedlnost a razí teorii atentátu jako důvodu smolenské letecké katastrofy. Provládním, levicovým liberálním médiím vyhlásila válku. Své sympatizanty a „autentickou“ polskou pravici vyzývá k jejich bojkotu. Ten se týká Gazety Wyborczej, týdeníků Polityka, Wprost a Newsweek, portálu onet.pl a rovněž televizní stanice TVN.⁹³

Podle Karoliny Brylské a i na základě výše zmíněného přehledu polských médií lze tvrdit, že na polské mediální scéně existují dvě antagonistické skupiny. První skupina, jejímž nejvýznamnějším představitelem je deník Rzeczpospolita, vidí své oponenty v elitách III. Polské republiky (premiérovi, prezidentovi...). Dále v „salónu“, tedy jakési „kavárně“, jejíž hlavní představitelé jsou čtenáři a redaktoři Gazety Wyborczej a levicových sdělovacích prostředků. Podle deníku Gazety

---

⁸⁹ HOPFINGER, Maryla: *Literatura i media po 1989 roku*. 2010, s. 50.

⁹⁰ GLUCHOWSKI, Piotr, HOLUB, Jacek: Zdraycy i szaleńcy. Posmoleńskie dzieci (cz. 1). *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 31. března 2014. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,15713521,Zdraycy_i_szalency_Posmoleńskie_dzieci_cz_1.html. [Cit. 5. dubna 2014].

⁹¹ V polštině Wolność i suwerenność.

⁹² <http://smolensk-2010.pl/>

⁹³ PALLUS, Patryk: „Gazeta Polska”, „Wprost” i „Newsweek” z coraz mniejszą sprzedażą. *Wirtualnedia.pl* [on-line]. 22. ledna 2014. Dostupné z <http://www.wirtualnedia.pl/artukul/gazeta-polska-wprost-i-newsweek-z-coraz-mniejsza-sprzedaza> [Cit. 10. února 2014].

Wyborcza jsou protivníci „posedlí nacionalisté“, voliči PiS, skupina kolem Našeho deníku, Rádía Maryja a deníku Rzeczpospolita.⁹⁴

2.4. Relevantní aktéři diskurzu

Polská štěpení mají významnou kulturní dimenzi, a tudíž jsou pro mou analýzu projevy v mediální sféře neopomenutelné. Aktéry „posmolenského diskurzu“ jsou jak jednotlivá výše zmiňovaná média, tak i političtí aktéři v podobě představitelů hlavních politických stran.

2.4.1. Občanská platforma

PO vznikla odtržením části politiků od AWS (Akcja Wyborcza Solidarność) a Unie Wolności (UW) v roce 2001 a mezi jejími zakladateli nechyběl bývalý předseda Liberálně-demokratického kongresu⁹⁵ (KLD) Donald Tusk. Heslem strany je „být stranou rozumu, umírněnosti a středu, nebýt stranou šílenství a extrémů“.⁹⁶ PO je neoliberální stranou na ekonomické ose, na důležité hodnotové se sama řadí k umírněné polské pravici, přičemž oslovuje hlavně liberální městské voliče, ale stojí i o své konzervativnější křídlo. Na evropské úrovni je PO členem Evropské lidové strany. Významnými osobami svázanými s platformou jsou mimo premiéra Donalda Tuska také prezident Bronisław Komorowski, maršálek Sejmu a 1. místopředsedkyně PO Ewa Kopacz, ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski, Bogdan Borusewicz, maršálek Senátu či Rafał Grupiński, předseda poslaneckého klubu.

2.5.2. Právo a spravedlnost

PiS bylo založeno rovněž v roce 2001 a většina zakladatelů přišla z AWS a Hnutí za obnovu Polska. Prvním předsedou strany byl do roku 2003 Lech Kaczyński, později do roku 2006 čestný předseda strany. Od roku 2003 dodnes je předsedou strany jeho dvojče Jarosław. Mezi významné činitele PiS patří místopředsedové Antoni Macierewicz, Adam Lipiński a Mariusz Kamiński či mluvčí Adam Hofman.

PiS představuje konzervativní pravicovou stranu s prvky antikomunismu, populismu, hodnotově orientovanou na křesťanství, vlastenectví, obhajobu národního

---

⁹⁴ BRYLSKA, Karolina: *Retoryka oskarżeń. Konflikt ideowy na łamach „Gazety Wyborczej“ i „Rzeczpospolitej“ w okresie żaloby narodowej po katastrofie smoleńskiej*. 2012, s. 62.

⁹⁵ Politická strana KLD, v polštině Kongres Liberalno-Demokratyczny.

⁹⁶ O nas. *Platforma Obywatelska* [on-line]. Dostupné z <http://www.platforma.org/o-nas> [Cit. 15. března 2014].

zájmu, zdůrazňující otázku bezpečnosti občanů a potírání korupce, přičemž v ekonomické sféře je zastáncem státních intervencí a protekcionismu.⁹⁷

2.5.3. Další aktéři

Pro mou analýzu jsou hlavními aktéry a autory analyzovaných výroků představitelé zmíněných dvou dominujících stran PO a PiS. V polském Sejmu však zasedají ještě strany PSL, Ruch Palikota (teď již Twój Ruch) SLD, z nichž první uvedená tvoří vládní koalici s Občanskou platformou.

PSL je tradiční agrární stranou s pevným voličským jádrem, jedná se o stranu založenou na rolnické tradici, náboženské etice, myšlence regulovaného hospodářství či sociální solidaritě. Po roce 1989 byla přítomna ve vládách jak s SLD, tak i s PO.⁹⁸

SLD je levicová strana označovaná za postkomunistickou, oficiálně se jedná o sociálnědemokratickou stranu, v Sejmu má v současnosti zastoupení 25 poslanců, v jejím čele stojí bývalý premiér Leszek Miller.

Na polské levici se také pohybuje Twój Ruch, dříve Ruch Palikota, který se na podzim roku 2013 spojil s menšími levicovými stranami. Ruch se deklaruje jako středolevicová strana, liberální a zároveň s akcentem na sociální politiku, feminismus a antiklerikalismus. V Sejmu má 36 poslanců.

3. Polská politika před Smolenskem

3.1. Období vlády PiS

V roce 2005 se bezprostředně před prezidentskými volbami konaly na konci září volby parlamentní, které vyhrálo PiS. Termíny voleb nebyly náhodné, ačkoli šlo volby sloučit (parlamentní a první kolo prezidentské), levicový prezident Kwaśniewski i maršálek Sejmu Cimoszewicz očekávající prohru levice, vsadili na možnost, že levicoví voliči výhru pravicových stran vyrovnají v navazujících volbách, došlo tak k rozdělení termínů voleb.⁹⁹

Parlamentní volby se paradoxně odehrály ve stínu prezidentských, úřad prezidenta byl vnímán jako důležitý symbol, který přebil i ten fakt, že je Polsko

---

⁹⁷ KUBÁT, Michal. Op. cit., s. 104.

⁹⁸ LEWANDOWSKI, Jakub: *Smolenská katastrofa v polském politickém diskurzu a dopad na polsko-ruské vztahy*, s. 19.

⁹⁹ DUDEK, Antoni: *Historia polityczna Polski 1989-2012*. 2013, s. 529.

parlamentní demokracií a důležitější jsou tedy volby parlamentní. I kampaň byla vedena v tom duchu, že nejdůležitější je získání úřadu prezidenta. PiS přišlo s projektem IV. Polské republiky, jakožto svým hlavní volebním heslem.

Čtvrtá republika měla znamenat posílení Polska, resp. pozice polského státu a eliminaci patologických jevů III. republiky. Důležitým faktorem bylo to, že o úřad premiéra usilovali dva rivalové s podobnými politickými pohledy a historií, tedy PO a PiS. Favorité se v průzkumech rychle střídali. Vedoucí Občanská platforma byla sice oslabena antikampaní PiS proti rovné dani, ale byla připravena na vládnutí a do voleb šla jako favorit a budoucí dominantní vládní strana. Voleb se zúčastnil rekordně nízký počet voličů, pouze 40,5 % a i to mělo za následek, že výsledky byly velkým překvapením a pro PO šok.

Vítězství PiS otřásl PO a její pozici ve vyjednávání o koalici, která byla navíc ztížena probíhající prezidentskou kampaní. Po levicových kabinetech se nakonec vládnutí chopilo uskupení z pravé části politického spektra, předpokládaným premiérem se po Marku Belkovi měl stát lídr vítězné PiS Jarosław Kaczyński a na základě předvolebních proklamací byla očekávána koalice PiS a PO. Místo Kaczyńského se ale předsedou menšinové jednobarevné vlády PiS¹⁰⁰ stal do té doby nepříliš známý Kazimierz Marcinkiewicz, který měl být podle Jaroslawa Kaczyńského předsedou vlády do konce volebního období. Jarosław Kaczyński se nestal premiérem pravděpodobně také z obav, že by voliči měli tendenci v prezidentských volbách vyvažovat úspěch Jaroslawa Kaczyńského a volili by proti jeho bratrovi Lechu Kaczyńskému. Koaliční vyjednávání se po několika týdnech ukázala jako neproduktivní, PO nebyla připravena na roli slabšího koaličního partnera, navíc jednání se vedla za přítomnosti kamer, což bylo příslovečným „posledním hřebíkem“.¹⁰¹

První kolo prezidentských voleb vyhrál s nevelkou převahou Donald Tusk, ten měl i podporu většiny celostátních deníků a médií.¹⁰² Po ostré kampani, která se nevyhnula osobním útokům, prezidentské volby v druhém kole vyhrál Lech Kaczyński nad lídrem PO Donaldem Tuskiem s 8% rozdílem.¹⁰³ Volební geografie odrážela typicky polský vzorec, na východě a jihovýchodě země, v menších obcích

---

¹⁰⁰ Od května 2006 šlo o koalici PiS, Samoobrony a Ligy polských rodin.

¹⁰¹ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 533-538.

¹⁰² Tamtéž, s. 541.

¹⁰³ MODRZEJEWSKA, Ewa: *Dziennikarz dziennikarzowi wilkiem. O retorycznej strategii sporu politycznego na przykładzie rubryk publicystycznych w dziennikach*. 2011, s. 25.

a mezi méně vzdělanými voliči zaznamenal vyšší zisk Lech Kaczyński, na západě, severu a ve velkých městech měl vyšší podporu Donald Tusk.

Personální složení Marcinkiewiczowa kabinetu bylo ovlivněno Jarosławem Kaczyńskim a menšinová vláda získávala podporu v Sejmu ad hoc od různých poslaneckých klubů, důvěru ji zajistily hlasy PiS, Samoobrony a Ligy polských rodin (LPR¹⁰⁴).¹⁰⁵ Jednoznačnou oporu měla vláda a PiS v mediálním impériu Tadeusze Rydzyka, tedy Radiu Maryja a TV Trwam. K úspěchům Marcinkiewiczovy vlády patří zajištění nárůstu finančních prostředků EU určených pro Polsko pro léta 2007-2012.¹⁰⁶

Premiér se postupně z neznámého politika stal známým a v popularitě předstihl i Jaroslawa Kaczyńského, jehož pozice tím byla ohrožena. Rovněž vznikaly spory mezi premiérem a prezidentem a jeho bratrem (premiér si podle bratrů nenechal radit, vážla komunikace. Kaczyńští, kteří do vládnutí chtěli zasahovat velmi aktivně tak na začátku července 2006 rozhodli o Marcinkiewiczovu sesazení.¹⁰⁷

Marcinkiewicz podal v červenci 2006 po vyhrocení sporu demisi a novým premiérem se stal Jarosław Kaczyński, jenž pokračoval v nepříliš stabilní vládní koalici složené z PiS, z radikální, kulturně antiliberální a nacionálně konzervativní Ligy polských rodin (LPR) a rovněž z radikálně ekonomicky antiliberální, nacionálně levicové Samoobrony.¹⁰⁸ V čele státu tak stáli bratři Kaczyńští, kteří vládli dle hesla „gra powyżej swoich możliwości“, což lze volně přeložit jako „dát do toho všechno i víc“. Svůj přístup uplatňovali hlavně v souvislosti se zahraniční politikou a politikou vůči EU. V souvislosti s obhajobou polských národních zájmů jednali podle hesla „mít v národním zájmu dokonce větší požadavky než nám přísluší“. Tímto heslem se řídil hlavně prezident. Kaczyńští směřovali polskou zahraniční politiku směrem k euroskepticismu a došlo k růstu napětí ve vztazích s Rusy i Němci. V Němcích už v té době premiér viděl spojence, kteří se pokouší novodobými metodami ovládnout Evropu (a Polsko).¹⁰⁹

Vláda si prošla několika krizemi, hlavní dvě v roce 2006 a 2007 souvisely s předsedou Samoobrony a vicepremiérem Andrzejem Lepperem. První krizí byl

---

¹⁰⁴ V polštině Liga Polskich Rodzin.

¹⁰⁵ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 548.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 558.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 562.

¹⁰⁸ KOUBEK, Jiří. Op. cit., s. 12.

¹⁰⁹ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 564-566.

spor ohledně odvolání ředitele Polské televize Bronisława Wildsteina, které požadoval šéf Samoobrony Lepper.¹¹⁰ Spor Samoobrony a PiS se nakonec vyvinul v kauzu nákupu poslanců Samoobrony pro podporu vlády. Druhou vážnější krizí v srpnu 2007 odstartovala korupční aféra spojená s Lepperem a ministrem sportu za PiS Lipcem (později odsouzen na 3 a půl roku). Koalice ji neustála a rozpadla se. Došlo k odhlasování zkrácení volebního období Sejmu a předčasným volbám v říjnu 2007.

Za pozornost stojí to, že populárním ministrem Marcinkiewiczovy i Kaczyňského vlády byl Radosław Sikorski. Sikorski byl bezpartijním senátorem zvoleným za PiS a v obou zmíněných vládách vykonával funkci ministra obrany, a to až od února 2007, kdy podal demisi. Důvodem byla několik měsíců trvající rozepře s Antonim Marcierewiczem, další důležitou postavou posmolenského Polska, jenž v té době vykonával funkci šéfa Vojenské kontrarozvědky. Sikorski se stal ostrým kritikem PiS a v září 2007 úspěšně kandidoval na poslance Sejmu za Tuskovu Občanskou platformu.

3.2. Volby 2007 jako počátek Tuskovy éry

Volby, kterým předcházela krátká, ale intenzivní a konfrontační kampaň, vyhrála PO s rekordním ziskem 41, 5 %, druhý PiS získal 32 %. PO a PiS v Sejmu měly dohromady přes 80 % mandátů. LPR a Samoobrona neuspěly, zástupce v Sejmu mělo už jen PSL a koaliční uskupení Levice a demokraté (LiD). Koalice LiD, jejímiž členy byly například SLD a UP se v roce 2008 rozpadla. Volební geografie odrážela polský typický polský vzorec, ovšem zaostání PiS za PO bylo značné. Hlavní baštou Práva a spravedlnosti zůstaly vesnice a nejvýchodnější vojvodství. Větší i menší města jasně podpořila PO.¹¹¹

Maršálkem Sejmu byl zvolen Bronisław Komorowski (PO). Donald Tusk po volbách vytvořil koalici s lidovci (PSL), zatímco z PiS se stala nejsilnější opoziční strana. Vícepremiérem stal předseda lidovců Waldemar Pawlak, Radosław Sikorski se v nové vládě stal ministrem zahraničních věcí. Období kohabitace dvou politických rivalů, prezidenta Kaczyňského a premiéra Tuska, který předtím prohrál prezidentské volby 2005 s Kaczyňským, bylo doprovázeno kompetenčními spory. Jako první na sebe upozornil lublinský poslanec PO Janusz Palikot (pozdější šéf

¹¹⁰ Novinář zmíněný výše v souvislosti s tzv. „Wildsteinovou kauzou“.

¹¹¹ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 599-600.

liberálního Ruchu Palikota, jenž uspěl ve volbách v roce 2011), který v roce 2008 vzbudil pozdvižení článkem o tom, že prezident Lech Kaczyński má problémy s alkoholem. Na prezidenta i jeho bratra ostře útočil a zesměšňoval je celé volební období.¹¹²

V říjnu 2008 se rozpoutal tzv. „spor o křeslo“. Ten spočíval v kompetenčním sporu prezidenta a premiéra o to, kdo má reprezentovat polskou zahraniční politiku. Donald Tusk podal k Ústavnímu soudu žádost o vyjasnění, kdo a v jakém rozsahu má reprezentovat Polsko ve věcech spojených se zahraniční politikou. Spor začal, když prezident oznámil, že se chce zúčastnit jednání Evropské rady. Na té ovšem Polsko reprezentovali premiér a ministr zahraničních věcí a země mohla vyslat pouze dva představitele. Rozepře vygradovala tím, že vláda odmítla poskytnout prezidentovi letadlo a prohlásila, že hlava státu není oficiální součástí polské delegace a cesta Kaczyńského má soukromý charakter.¹¹³ Spor nevyřešil ani Ústavní soud, který v květnu 2009 opakovaně zdůraznil nutnost spolupráce mezi premiérem a prezidentem.¹¹⁴ Nutno podotknout, že spor o roli předsedy vlády a prezidenta se odehrál už za vlády Marcinkiewiczze v červnu 2006, kdy premiér odmítl chodit před jednáním Evropské rady k prezidentovi „na kobereček“ a pro instrukce.¹¹⁵

Kromě sporů o reprezentaci státu byla kohabitace provázána prezidentskými vety, kterými Kaczyński blokoval Tuskovu snahu o reformy, přičemž pro přehlasování veta polského prezidenta je nutná třípětinová většina přítomných poslanců Sejmu, kterou vládní koalice neměla. Napjaté vztahy dále zhoršovala média, z nichž většina podporovala vládu a na prezidenta útočila i skrze maličkosti, například kvůli špatné výslovnosti jmen.¹¹⁶ PO uspořádala soutěž o nejlepší anekdotu na účet prezidenta.¹¹⁷ Ve společnosti se utvářel obraz Lecha Kaczyńského jako „hašteřivého a nemilosrdného prezidenta, který hází klacky pod nohy dobře fungujícímu kabinetu Donalda Tuska“.¹¹⁸

---

¹¹² MODRZEJEWSKA, Ewa. Op. cit, s. 25 a DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 613.

¹¹³ MODRZEJEWSKA, Ewa. Op. cit., s. 25-26.

¹¹⁴ Rozhodnutí Ústavní soudu ze dne 20. května 2009, viz dok. 1.

¹¹⁵ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 559.

¹¹⁶ DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 612.

¹¹⁷ Platforma zbiera dowcipy o Kaczyńskich. *Dziennik.pl* [on-line]. 27. května 2009. Dostupné z <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/150781,platforma-zbiera-dowcipy-o-kaczynskich.html> [Cit. 29. června 2014].

¹¹⁸ MAJEWSKI, Michał, RESZKA: Daleko od Wawelu, s. 184. In DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 612.

Tuskova vláda měla výhodu v tom, že hospodářská krize na polskou ekonomiku nedopadla tak tvrdě. Ačkoli polská ekonomika zpomalila, stále rostla a byla, parafrázujeme-li samotného Donalda Tuska, jakýmsi „zeleným ostrovem“ na evropské hospodářské mapě. Jedním z důvodů bylo nepochybně i to, že Polsko bylo největším příjemcem evropských dotací (jejichž výši dojednal premiér Marcinkiewicz) a investovalo do infrastruktury nutné pro uspořádání mistrovství Evropy ve fotbale v roce 2012.¹¹⁹

I Tuskův kabinet navzdory vyhraným evropským volbám v roce 2009 zažil otřesy. Například v září téhož roku byla deníkem Rzeczpospolita odhalena tzv. „hazardová aféra“. Týkala se ministra sportu i šéfa poslaneckého klubu PO, kteří měli lobovat v zájmu hazardního průmyslu. Došlo rovněž k ústupku prezidenta Kaczyńskiego, který skoro po dvou letech podepsal Lisabonskou smlouvu a nechal tak svého českého kolegu osamoceného. Jeho podpis Poláci vybrali za nejdůležitější událost roku 2009.¹²⁰

3.3. Charakteristika polské politiky v letech 2005-2010

V období od voleb v roce 2005 patřila k hlavním znakům polské politiky rivalita a antagonismus mezi stranami s podobnou genezí, PO a PiS, které původně deklarovaly ochotu spolupracovat,¹²¹ ale nakonec se staly tvrdými konkurenty a symboly sporu „liberálního Polska“ a „solidárního Polska“. Ve vládě společně s PiS zasedly radikální strany, které Polsko částečně izolovaly. Po předčasných volbách v roce 2007 se stala dominantní stranou Občanská platforma, která kohabitovala s prezidentem Lechem Kaczyńskim. V polském tisku se pro strany těchto sporů vžilo označení „mohérové barety“¹²² a „sametové klobouky“¹²³. Mohérové barety je původně hanlivý výraz pro starší osoby identifikující se s konzervativní politikou, katolicismem, tradicionalismem a nacionalismem, tedy lidí, kteří jsou proti liberálním politikám a kupříkladu odmítají požadavky osob

---

¹¹⁹ Tamtéž, s. 610.

¹²⁰ Dalším bylo zvolení Jerzyho Buzka předsedou Evropského parlamentu a Janusze Lewandowského za eurokomisaře. *Wydarzenia roku 2009 w Polsce i na świecie*, raport CBOS, nr BS/172/2009, Warszawa 2009.

¹²¹ Mimo období před volbami v roce 2005 také například v roce 2002 před komunálními volbami. PARMA, Jan: *Relevantní politické strany v Polsku: Polské parlamentní strany po volbách 2001*. 2010.

¹²² V polštině *moherowe berety*.

¹²³ V polštině „*aksamitne kapelusze*“

s menšinou sexuální orientací. „Sametové klobouky“ je pak označení jejich politických protivníků, kteří vzešli a těžili z tzv. „lumpenliberalismu“, což je označení, které používal Jarosław Kaczyński pro období od roku 1989 do vzniku jeho vlády a občasně i poté pro PO.¹²⁴ Na roveň těmto termínům lze postavit označení politického stylu bratří Kaczyńských, který poslankyně SLD Joanna Senszysznová pojmenovala „kaczysmus“.

Mezi léty 2005-2010 je patrný sklon k určité segmentaci¹²⁵ a rozdělení společnosti na základě příklonu k PO nebo k PiS, jakožto dominantnímu štěpícímu prvku. Rozdělení společnosti umocňují a „věčnou válku“ udržují politické elity.¹²⁶ Osobní averze bratrů Kaczyńských a představitelů PO byla rovněž znakem tohoto období. Polarizace společnosti se za Tuskovy první vlády a v období koexistence prohloubila.

S polarizací společnosti tím přímo souvisí i promítnutí smolenské letecké katastrofy do kultury. Vzniklo několik dokumentů o průběhu katastrofy, ale i filmů o prezidentu Kaczyńském. Významnou část z dokumentů produkovaly nebo distribuovaly deníky *Gazeta Polska* či *Rzeczpospolita*. Jedná se například o poněkud jednostranně zbarvenou trilogii *10.04.10*, *Anatomie úpadku 1*, *Anatomie úpadku 2*, které produkovalo *Niezależne Wydawnictwo Polskie* Tomasze Sakiewiczze. Dokument *Anatomie úpadku 2* měl premiéru na TV Republika.

Podobnými kontroverzními dokumenty produkoványi či distribuovanýi konzervativci, jsou například *Solidární 2010*, *Kříž*, *Mlha*, kterou dokonce v Sejmu promítal poslanecký klub PiS, *Dopis z Polska*, který viní Rusy a který v době jeho vzniku (2010) neodvysílala žádná polská televize.

Točit se měl v roce 2013 i celovečerní hraný film *Smolensk*. Hrdinkou filmu má být mladá novinářka Dorota, která „vidí lavinu lží, která od prvního okamžiku provází všechny okolnosti tragické smrti prezidenta a 95 členné polské delegace“.¹²⁷

---

¹²⁴ MODRZEJEWSKA, Ewa. Op. cit., s. 27 podle PODGÓRZAŃSKA, R.: *Konflikt polityczny i jego egzemplifikacja na współczesnej scenie politycznej w Polsce*. 2008, s. 279.

¹²⁵ V odlišném smyslu než který používá Val Lorwin. Lorwin pojmem „segmentovaný pluralismus“ myslí „organizaci sociálních hnutí, vzdělávacích a komunikačních systémů, sdružení a politických stran podél linie náboženských a ideologických štěpení“. Viz LORWIN, Val: *Segmented Pluralism: Ideological Cleavages and Political Cohesion in the Smaller European Democracies*. 1971, s. 141.

¹²⁶ MODRZEJEWSKA, Ewa. Op. cit., s. 29.

¹²⁷ *Ukrywana prawda o 10 kwietnia 2010. Poszukiwana prawda o Polsce. Fundacja Smoleńsk 2010* [on-line]. Dostupné z <http://fundacjasmoleńsk2010.pl/film/> [Cit. 28. dubna 2014].

Na film odmítl poskytnout dotaci Polský institut filmového umění. Potřebné finance shromažďuje speciální nadační fond.¹²⁸

Pro moji práci je také důležité zdůraznit zahraničněpolitickou orientaci bratrů Kaczyńských, kteří vystupovali jako jediní praví obhájci polských národních zájmů vůči „cizím centrům“ – Bruselu a Evropské unii, přes kterou se podle nich Němci ekonomicky a mocensky snažili dobýt Evropu a jinými cestami se znovu pokoušeli o nadvládu nad kontinentem. Strategickým spojencem Němců v této snaze mělo být Rusko, které Polsko rovněž ohrožuje. Lze tedy předpokládat, že tato rétorika Jaroslawa Kaczyńského, která jednoznačně zapadá do nastíněné koncepce štěpení centrum-periferie podle Tomasze Zaryckého, byla smolenskou leteckou katastrofou výrazně umocněna a zavdala svou povahou vzniku verzím o atentátu a evropském spiknutí, čemuž se ostatně věnuji ve vlastní analytické části této práce.

Zahraněpolitická orientace premiéra Tuska byla odlišná, jeho kabinet razil proamerickou a proevropskou politiku, vztahy s Ruskem se měly zlepšit a Německo jeho vláda brala jako nejbližšího partnera ve střední Evropě. Kaczyński a Tusk tak byli v permanentním konfliktu, který byl provázený leckdy trapnými spory¹²⁹ a trval až do osudného dubna 2010.

4. Smolenská letecká katastrofa¹³⁰

Pro analýzu událostí a diskursu po smolenské letecké katastrofě je nutné nejprve popsat její samotný průběh a její okolnosti, včetně některých na první pohled pro odbornou práci nepříliš podstatných detailů. Tyto detaily jsou však mnohdy důležité, poněvadž i právě ty sehrávají roli v politických diskusích a i v mediálních přestřelkách slouží jako argumentace pro obě strany. Při interpretaci průběhu a příčin smolenské letecké katastrofy se budu držet oficiální verze dle zprávy MAK, což je zkratka z ruského Межгосударственный авиационный комитет, tedy Mezinárodní

---

¹²⁸ GADEK, Jacek: "Smoleńsk" bez pieniędzy. Krauze: Tak, niestety. Wiem już o tym. *Onet.pl* [online]. 28. února 2014. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/smolensk-bez-pieniedzy-krauze-tak-niestety-wiem-juz-o-tym/prj39> [Cit. 28. dubna 2014].

¹²⁹ Například spor o složení delegace vyslané na jednání Evropské rady na podzim 2008. Viz ZAGNER, Agnieszka: Spór premiera i prezydenta o szczyt UE. *Polityka* [on-line]. 13. října 2008. Dostupné z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/270698,1,spor-premiera-i-prezydenta-o-szczyt-ue.read> [Cit. 29. června 2014]

¹³⁰ V souvislosti s událostmi 10. dubna 2010 používám v celé práci neutrální termín „smolenská letecká katastrofa“ či „smolenské letecké neštěstí“.

letecký výbor. MAK (anglicky Interstate Aviation Committee) je úřad vytvořený na základě mezivládní „Dohody o civilním letectví a využívání vzdušného prostoru“ z 30. prosince 1991 mezi zeměmi Společenství nezávislých států (v současnosti Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Moldavska, Ruska, Tádžikistánu, Turkmenistánu, Ukrajiny a Uzbekistánu).

4.1. Historické souvislosti smolenské letecké katastrofy

Pro pozdější pochopení prvotních reakcí na leteckou katastrofu ve Smolensku je potřeba uvést okolnosti, za kterých se letecké neštěstí stalo. Čas i místo tohoto incidentu mají totiž pro Poláky velmi důležitou symboliku a vyvolaly silné ozvěny událostí z roku 1940. V roce 2010 uplynulo 70 let od masakru v Katyni, tedy povraždění Poláků, kteří byli uvězněni po sovětském vpádu do Polska. Až 21 768 polských důstojníků a příslušníků polské elity bylo zavražděno sovětskou policií NKVD (Народный комиссариат внутренних дел, Lidový komisariát vnitřních záležitostí) a pohřbeno v masových hrobech v katyňském lese asi 20 kilometrů od Smolensku a na dalších místech.¹³¹ Masakr byl okázale zveřejněn 12. dubna 1943 nacistickým Německem, do oblasti okupované nacisty od roku 1941 byli pozváni zástupci Mezinárodního červeného kříže a polská delegace.¹³²

Katyň se stala součástí nacistické i sovětské propagandistické hry a dlouholeté kamufláže SSSR. Katyň poznamenala komplikovaný vývoj polsko-ruských vztahů ještě během druhé světové války, výklad této kapitoly polsko-sovětských vztahů se lišil společně s politickými změnami a katyňské téma není zanedbatelné ani v současnosti.¹³³ Až v září roku 1990 a v říjnu 1992 Rusové přiznali vinu a zpřístupnili některé dokumenty. Otevření archivů se však stejně jako exhumace a vytvoření oficiálních pohřebišť a pietních míst táhlo roky.¹³⁴

Po uznání masakru ruskou stranou a postupné změně postojů došlo i k prvním uctěním katyňských obětí. V roce 2000 při 60. výročí byl v Katyni za účasti premiéra Jerzyho Buzka (AWS - Akcja Wyborcza Solidarność) otevřen polský válečný hřbitov.¹³⁵ Parlament v dubnu přijal usnesení, ve kterém označil katyňský masakr za

---

¹³¹ MATERSKI, Wojciech: *Katyń. Od kłamstwa ku prawdzie*. Rytm, Varšava, 2011, s. 5.

¹³² SANDFORD, George: *The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations 1941-43*. 2006.

¹³³ KOSMAN, Marceł: *Dějiny Polska*. 2011, s. 314.

¹³⁴ HINSEY, Ellen.: *Death in the Forest*. 2011, s. 144-145.

¹³⁵ CIENCALA, Anna, LEBEDEVA, Natalia, MATERSKI, Wojciech: *Katyn: a crime without punishment*. 2008, s. 374.

zločin proti lidskosti, který nepodléhá promlčení a domáhal se dohledání a potrestání pachatelů.¹³⁶ Podobné usnesení přijal parlament i při 65. výročí v roce 2005, kdy vyjádřil politování nad politizací, relativizací a utíkáním od odpovědnosti.¹³⁷

Oficiální připomínka 70. výročí Katyně se uskutečnila ve Varšavě na Den obětí Katyně 13. dubna 2010. S výročím však byly spojeny i další akce nejen v Polsku, ale i v zahraničí. Sejm dodržel tradici a přijal 9. dubna usnesení, ve kterém kromě holdu obětem děkuje také obyvatelům Ruska,¹³⁸ kterým vyjadřuje vděčnost za odhalování okolností masakru. Sejm v usnesení zároveň zkonstatoval, že společná návštěva katyňského památníku vykonaná polským premiérem Tuskem a tehdejším ruským premiérem Putinem 7. dubna 2010 je významným symbolickým gestem a pozitivním vývojem.¹³⁹

Na pozvání ruského premiéra Putina¹⁴⁰ navštívili 7. dubna Donald Tusk a Vladimir Putin Polský válečný hřbitov v Katyni a uctili zde za přítomnosti církevních hodnostářů památku zavražděných polských vojáků krátkou modlitbou a položením věnců. Dále pak odhalili základní kámen v kostele v ruské části katyňského areálu a věnovali se i pracovním jednáním. Jejich společnou návštěvou série připomínek měla začít. Tuskovi i Putinovi se dostalo mediální pozornosti, Rzeczpospolita vyjádřila naději, že pěkné společné gesto smíření nemá za cíl uzavřít téma Katyně a oddálit nebo zabránit potrestání viníků a odškodnění obětí.¹⁴¹ Detaily plánu návštěvy byly zveřejněny na konci března tajemníkem Rady na ochranu paměti boje a mučednictví Andrzejem Przewózniem. Ten zároveň informoval o programu

---

¹³⁶ Usnesení Senátu ze 12. dubna 2000, viz dok. 2. a obdobné usnesení Sejmu ze 13. dubna 2000, viz dok. 3, cit.

¹³⁷ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 marca 2005 r. upamiętniająca 65. rocznicę zbrodni katyńskiej, viz dok. 4.

¹³⁸ Zvláště pak ruské nevládní neziskové organizaci pro ochranu lidských práv Memorial.

¹³⁹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 kwietnia 2010 r. upamiętniająca 70. rocznicę zbrodni katyńskiej, viz dok. 5. Zajímavostí je, že zatímco se v předchozích usneseních psalo o 22 tisících obětí, v tomto usnesení je formulace „více než 20 tisíc obětí“.

¹⁴⁰ WOJCIECHOWSKI, Marcin: Dlaczego organizowano dwie wizyty w Katyniu. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 10. června 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7959129,Dlaczego_organizowano_dwie_wizyty_w_Katyniu.html [Cit 22. listopadu 2013].

¹⁴¹ PRUS, Justyna: Rosjanie wreszcie dostrzegli Katyń. *Rzeczpospolita* [on-line]. 8. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/153228,458784-Rosjanie-wreszcie-dostrzegli-Katyn.html> [23. listopadu 2013].

návštěvy Katyně prezidenta Lecha Kaczyńskiego, která byla naplánována na 10. dubna.¹⁴²

Tuskovu návštěvu organizovalo ministerstvo zahraničí s premiérskou kanceláří jako pracovní zahraniční cestu, návštěvu Kaczyńskiego organizovala Rada na ochranu paměti boje a mučednictví a prezidentská kancelář. Zatímco premiérská návštěva byla plánována od podzimu 2009, prezident Kaczyński návštěvu neplánoval, poněvadž byl na místě v roce 2007. Situace se změnila po oficiálním Putinově pozvání Tuska, kdy Lech Kaczyński projevil zájem vést polskou delegaci. Kompromisem bylo zmíněné rozdvojení na 7. a 10. dubna, ruská strana se zavázala přijmout obě delegace na letišti u Smolensku. Gazeta Wyborcza napsala, že veřejnost vnímala setkání polského a ruského premiéra jako historickou událost, která by pravděpodobně návštěvu prezidenta zastínila.¹⁴³

Organizace a dvojkolejnost katyňské piety vzbudila v polovině března pozornost médií, která se tázala premiéra Tuska na organizaci obou návštěv. Ten odpověděl, že ruská strana je o všem informována a vyjádřil naději, že návštěvy proběhnou bez problémů. Ruská strana ovšem ještě v té době uváděla, že nemá o prezidentově plánu oficiální informace.¹⁴⁴ Podle zprávy MAKu ruská strana oficiální žádost o přijetí prezidentské a novinářské delegace (dvou letadel) obdržela 22. března¹⁴⁵ a požadavek na zajištění a přijetí letu premiéra 30. března.¹⁴⁶

Piety v Katyni se s prezidentem mělo zúčastnit i zhruba 460 osob, které se na cestu vydaly speciálním vlakem. Polovinu cestujících tvořili členové Federace katyňských rodin¹⁴⁷, dva vagony vlaku byly vyhrazeny pro 60 poslanců a senátorů z PiS.¹⁴⁸

---

¹⁴² Przewoźnik: Spotkanie Tusk-Putin 7 kwietnia ok. godz. 14. *Gazeta.pl* [on-line]. 31. března 2010. Dostupné z

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,7722140,Przewoznik_Spotkanie_Tusk_Putin_7_kwietnia_ok_godz_.html [Cit. 23. listopadu 2013].

¹⁴³ WOJCIECHOWSKI, Marcin: Dlaczego organizowano dwie wizyty w Katyniu. Op. cit.

¹⁴⁴ Tusk: Strona rosyjska wie, że prezydent wybiera się do Katynia. *Gazeta.pl* [on-line]. 12. března 2010. Dostupné z

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,7657025,Tusk_Strona_rosyjska_wie_ze_prezydent_wybiera_sie.html [Cit. 23. listopadu 2013].

¹⁴⁵ Zpráva MAK, viz dok. 6., s. 10 a 130.

¹⁴⁶ Zpráva MAK, viz dok. 6., s. 10 a 130.

¹⁴⁷ Federace katyňských rodin je společenská organizace sdružující potomky a rodiny obětí masakru, založena byla v prosinci roku 1992. <http://www.federacja-katyn.org.pl>

¹⁴⁸ ŁOSIŃSKA, Ewa: Posłowie PiS jadą do Katynia. *Rzeczpospolita* [on-line]. 9. března 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/442884,458963-Poslowie-PiS--jada-do-Katynia.html> [Cit. 23. listopadu. 2013].

4.2. Okolnosti havárie letadla

Dne 10. dubna v 7:27 ráno odstartovalo z varšavského vojenského letiště Okęcie s půlhodinovým zpožděním vládní letadlo Tu-154M 101. Na palubě bylo 96 osob – 7 členů posádky, představitelé státu i armády a další. Letadlo mělo namířeno do Smolensku na nepřiliš frekventované vojenské letiště Severnyj. Totéž letadlo převáželo na stejné trase premiéra Tuska při zmíněné návštěvě Katyně 7. dubna. Zhruba hodinu a půl před prezidentským letadlem přistálo na letišti letadlo Jak-40 s novinářskou delegací, která měla prezidentovu návštěvu mapovat.¹⁴⁹

Piloti byli během letu informováni o špatném počasí ve Smolensku – podmínky pro přistání komplikovala mlha a snížená viditelnost, která se do doby doletu ještě zhoršila. Ruský dispečer Tu-154 doporučil přistání na záložním letišti v Moskvě či Minsku. Přestože upozornění na hustou mlhu dostali i od polské posádky Jak-40, piloti rozhodli pokusit se přistát ve Smolensku.¹⁵⁰

Letadlo za slabé viditelnosti rychle sestupovalo k přistání, v poslední fázi se dostalo příliš nízko, piloti nestačili vyrovnat výšku letu vzhledem k terénu před letištěm a v rychlosti 270 km/h se asi kilometr před letištěm nakloněné letadlo dostalo do výšky stromů. Tu-154 zavadil levým křídlem o kmen břízy, stal se nekontrolovatelným, otočil se podvozkem vzhůru a havaroval. Přetížení při nárazu bylo 100g, tedy stokrát silnější než normálně, letadlo se roztránilo o zem a rozpadlo na kousky.¹⁵¹

Všichni pasažéři v okamžiku zemřeli. Polský prezident Lech Kaczyński s chotí Marií, poslední prezident Polska v exilu Ryszard Kaczorowski i zákonodárci: vicemarášlci Sejmu Szmajdziński (SLD) a Putra (PiS), místopředsedkyně senátu Bochenková (PO), 11 poslanců Sejmu (4 PiS, 3 PO, 2 PSL, 2 SLD) a 2 senátoři (PiS). Zahynulo také 10 velitelů a příslušníků polských ozbrojených sil, včetně náčelníka Generálního štábu polské armády Gągora, velitelů letectva, pozemních sil i námořnictva. Polské ozbrojené síly tak během chvíle přišly o 6 ze 7 nejvyšších velitelů (ministr obrany Bogdan Klich na palubě nebyl). Mezi oběti se také počítají vedoucí Kanceláře prezidenta, polský ombudsman Kochanowski, ředitel Polské

---

¹⁴⁹ ŚWIĘCHOWICZ, Tadeusz. *Smoleński upadek. Katastrofa, która wstrząsnęła światem*. 2011. s. 19-20.

¹⁵⁰ Rusové počítali s tím, že po pokusu o přistání polské letadlo odletí na záložní letiště, nahlásili mu za tím účelem dokonce horší viditelnost, než v daný okamžik byla. Tamtéž, s. 46.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 27-32.

národní banky Skrzypek i zástupci Katyňských rodin a sdružení udržující katyňský odkaz, jichž měl dorazit v roce 2010 rekordní počet:¹⁵² prezident Federace katyňských rodin Andrzej Sariusz-Skapski a další.

5. Analýza vývoje polské politiky po Smolensku

V této části práce přecházím k samotné analýze polského diskurzu. Vycházím ze skutečnosti, že polská společnost byla polarizovaná již před smolenskou leteckou katastrofou, kdy hlavními stranami sporu byly PiS a PO a jejich spor byl mezi roky 2007-2010 institucionalizován jako konflikt dvou hlav exekutivy v poloprezidentském režimu. Větší část médií byla provládních, naopak prezidenta Kaczyňského média ráda zesměšňovala a často poukazovala i na drobnější pochybení a trapné situace kanceláře prezidenta.¹⁵³ Některá konzervativní média zase otevřeně podporovala PiS a část z nich s ním dokonce byla i personálně spojena. Polský stranický systém se stával koncentrovanějším a polská společnost polarizovanější.

Cílem této části práce je prozkoumat, jakým způsobem smolenská letecká katastrofa ovlivnila politický a mediální diskurz a podobu médií v Polsku. Analyzovat budu jazyk politických promluv a promluv médií při zásadních událostech a konfliktech souvisejících se smolenskou leteckou katastrofou. Pro analýzu jsem vybral následující aspekty:

Tzv. „spor o Wawel“, tedy diskusi o místě posledního spočinutí Lecha Kaczyňského a jeho manželky.

Procedura vyšetřování smolenské letecké katastrofy a otázka dvou paralelních vyšetřovacích komisí.

Předčasné prezidentské volby a předvolební kampaň 2010.

Spor o kříž před prezidentským palácem ve Varšavě.

---

¹⁵² KRAŠKO, Piotr: *Smoleńsk. 10 kwietnia 2010*. 2011, s. 23.

¹⁵³ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 573.

Válku vyšetřovacích a parlamentních komisí o příčiny smolenské letecké katastrofy.

Parlamentní volby v roce 2011 a průběh předvolební kampaně.

Od obou hlavních politických aktérů očekávám opačná stanoviska a odlišnou rétoriku. Konzervativním médiím logicky připisuji roli kritiků konání Tuskovy vlády, hledání teorií lišících se od oficiální verze i vytváření jakési smolenské mytologie, jejímž hlavním představitelem je Jarosław Kaczyński a PiS.

Smolenská letecká katastrofa byla šokem pro celé Polsko. Karolina Brylska uvádí, že v prvních dnech smutku lidé truchlili a média byla ve vzácné shodě vyvedena v černé barvě a dodržovala pietu. Vycházely obsáhlé nekrology a speciály o leteckém neštěstí. Noviny psaly emocionálním, patetickým jazykem a doplňovaly ho podobnými obrazy. Podle Brylské došlo k mytologizaci celé události, která byla vykládaná jako pokračování martyria polského národa. Mytologizace a symbolizace byly výsledky poptávky lidí, kteří se s bezprecentní situací v prvních dnech vyrovnávali.¹⁵⁴

Karolina Brylská pro svou analýzu prvních dnů po letecké katastrofě využívá tři diskurzivní rámce,¹⁵⁵ které definoval Marcin Herrmann pro účely Centra pro výzkum veřejného mínění.¹⁵⁶ Do prvního rámce, „dramatického“, spadá emotivní jazyk výpovědí, ve kterém převládal patos (tragédie, krutá oběť, otřes, gigantická ztráta, noční můra, bolest). Osoby, které při katastrofě zemřely, byly pojmenovány jako oběti nebo padlí, kterým náleží skládat hold.¹⁵⁷

Druhý rámeček byl podle Hermanna „patriotický“, akcentoval národní rozměr smolenské letecké katastrofy a odvolával se k symbolům a událostem polské mytologie (druhá katyňská tragédie, martyrium jako osud polského národa). O obětech bylo psáno jako o polských patriotech, kteří přinesli národu oběť a ten tak osiřel.¹⁵⁸

---

¹⁵⁴ BRYLSKA, Karolina: *Retoryka oskarżenień. Konflikt ideowy na lamach „Gazety Wyborczej“ i „Rzeczpospolitej“ w okresie żaloby narodowej po katastrofie smoleńskiej*. 2012, s. 48.

¹⁵⁵ BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 48 a 49.

¹⁵⁶ V polštině „Centrum Badania Opinii Społecznej“.

¹⁵⁷ HERRMANN, Marcin: *Żaloba w prasie, prasa w żalobie*. 2010, s. 10-12.

¹⁵⁸ Tamtéž.

Třetí diskurzivní rámec byl „faktografický“. Byl zbaven oceňování a nazýval smolenskou leteckou katastrofu „sobotní událostí“, „nehodou“ nebo „zřícením letadla“. Koncentroval se na průběh vyšetřování, analýzu důvodů a na katastrofu nahlížel jako na něco, co se musí vyšetřit a vysvětlit. V tomto rámci diskurzu se média zajímala i o chod státu v době krize. Oběti byly popisovány jako mrtvolky, mrtvá těla a lidské ostatky, které byly vyprošťovány z vraku, identifikovány a transportovány.¹⁵⁹

Brylska považuje za zásadní, že už odpočátku nebyl diskurz polských médií manifestací jednoty, ale promítl se do něho dlouhotrvající spor, který je odrazem polských štěpení. V krátkém čase se zhustil a umocnil výjimečným kontextem, kvůli němuž se zvýraznil a stanovil linie, které se projevují do dnes.¹⁶⁰

5.1. Spor o Wawel

Proces autoreflexe Poláků měl nejdříve formu „velebení a analyzování národní jednoty¹⁶¹“, respektive semknutí společnosti.¹⁶² Negativní emoce, které u části společnosti vzbuzoval Lech Kaczyński, však nevyhasly nadlouho. Společenské konflikty se rychle vydraly na povrch. Tři dny po jeho úmrtí se rozhořel spor o místo pohřbu prezidentského páru a ukončil tak rétoriku jednoty.

Jako místo pohřbu byl kardinálem Dziwiszem navrhnut krakovský hrad Wawel, místo posledního odpočinku polských králů a významných osobností národa. Jako první se proti tomuto nápadu opatrně vymezila *Gazeta Wyborcza* v článku „Ukvapené rozhodnutí“ ze 14. dubna, který sloužil jako základ jejích dalších textů a základní obsah argumentace se víceméně opakoval. Myšlenku pohřbu na Wawelu v něm označila za ukvapenou a emocionální. *Wyborcza* opatrně naznačila, že rozhodnutí pohřbit manžele Kaczyńské na Wawelu je činěno v patriotickém pohnutí a do budoucna rozdělí Poláky. Kaczyński by byl prvním prezidentem, který by byl na Wawelu pohřben.¹⁶³

V tomto článku redakce *Gazety Wyborczej* rozdělila posmolenský diskurz na soukromý a veřejný, přičemž pohřeb spadá do sféry soukromé, ale správa a využití

---

¹⁵⁹ BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 49.

¹⁶⁰ BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 50.

¹⁶¹ V polštině „...formę celebrowania i analizowania jedności...“.

¹⁶² BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 48.

¹⁶³ Pochopna decyzja. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 14. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7769431,Pochopna_decyzja.html [Cit. 17. března 2010].

Wawelu je věcí veřejnou. Následovaly argumenty, že Kaczyńského zásluhy nelze srovnávat se zásluhami těch králů a státníků, kteří jsou na Wawelu pohřbeni, rovněž že rozhodnutí padlo ve vypjaté a rozjitřené atmosféře a že sám Lech Kaczyński by si pohřeb na Wawelu nepřál.¹⁶⁴

Rozhodnutí o pohřbu prezidenta na Wawelu ukončilo národní smutek a rozpoutalo debatu, zda jsou zásluhy Lecha Kaczyńského dostatečné. Novináři psali, že nechtějí vířit konflikt, ale zároveň se diskuse účastnili. V dilematu, zda se této diskuse v čase národního smutku účastnit či nikoli, vyhrála touha diskutovat, tak silným je Wawel symbolem.

V článku *Gazety Wyborczej* z 15. dubna 2010 novinářka Katarzyna Wiśniewska citovala krakovského metropolitu Dziwisze. Kardinál prohlásil, že rozhodnutí o pohřbu na Wawelu má Poláky spojit, ne rozdělovat. Obě strany argumentovaly imperativem národní jednoty. Wiśniewska naopak tvrdila, že Dziwisz měl pohřeb na Wawelu rodině Kaczyńského rozmluvit a Poláky tak neštěpit.¹⁶⁵

V argumentaci zastánců pohřbu Kaczyńského na Wawelu hrál způsob smrti významnou roli, prezidentova smrt byla částečně mytologizována a pohřeb měl dokonat myšlenku „zemřel jako hrdina, jako hrdina bude i pohřben“.¹⁶⁶ Podle profesora Jacka Majchrowského smrt prezidenta „ve službě“¹⁶⁷ symbolizovala polský majestát, se kterým mělo být naloženo, jak se patří. „Ve službě“ znamenalo v době výkonu úřadu, tedy v době, kdy měřeno dle výsledků prezidentských voleb 2005 reprezentoval 9 milionů lidí, neproběhl pokus o odvolání ani neprohrál jiné volby, nýbrž „odvolala“ ho tragická smrt při plnění povinností hlavy státu.¹⁶⁸ Profesor Andrzej Nowak v článku „Výjimečný úřad, výjimečná smrt. Proto Wawel“

---

¹⁶⁴ BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 52.

¹⁶⁵ WIŚNIEWSKA, Katarzyna: Kard. Dziwisz mógł to powstrzymać. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,105766,7773327,Kard_Dziwisz_mogl_to_powstrzymac.html [Cit. 30. června 2014].

¹⁶⁶ V polštině „Śmierć w tak niesamowicie symbolicznym okolicznościach, że trudno ich nie uwzględnić przy decyzji o również nacechowanym symboliką miejscu pochówku.“ Viz NOWAK, Andrzej: Wyjątkowy urząd, wyjątkowa śmierć. Stąd Wawel. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,105766,7773347,Wyjatkowy_urzad_wyjatkowa_smierc_Stad_Wawel.html [Cit. 17. března 2014].

¹⁶⁷ V polštině „zginął na służbie“. Tamtéž.

¹⁶⁸ NOWAK, Andrzej: Wyjątkowy urząd, wyjątkowa śmierć. Stąd Wawel. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,105766,7773347,Wyjatkowy_urzad_wyjatkowa_smierc_Stad_Wawel.html [Cit. 17. března 2014].

rozvedl argumenty profesora Majchrowského a dodal, že kdo zásluhy nevidí zásluhy Lecha Kaczyńskiego, měl by si všimnout alespoň té nejaktuálnější posmrtné. Způsob smrti prezidenta totiž podle profesora napomohl šíření „kатыňské pravdy“ o příběhu povraždění polské elity a existovaly naděje, že to bude znamenat zlom v polsko-ruských vztazích.¹⁶⁹

V celém sporu hrál významnou roli krakovský vrch Wawel. Poláci řešili, jaký význam pro ně hrad má. V deníku *Rzeczpospolita* nazval psycholog a spisovatel Wojciech Eichelberger Wawel národním panteonem, svatyní, ve které mají spočinout velké osobnosti Polska, o jejichž významu není sporu a nedělí společnost. Opačné jednání by mohlo význam Wawelu ohrozit.¹⁷⁰ Proti argumentu Eichelbergera se postavil publicista *Rzeczypospolitej* Tomasz Stańczyk s tím, že „na Wawelu je pochováno mnoho králů a politiků, kteří za svého života národ dělili a dodnes jsou kontroverzními postavami“.¹⁷¹ Šéfredaktor deníku *Rzeczpospolita* Paweł Lisicki v jednom svém úvodníku, že na místě spočinutí Kaczyńských panuje všeobecná shoda, a že teprve po jeho smrti se ukázala míra nespravedlnosti k jeho osobě.¹⁷² Publicista Piotr Semka napsal, že „Poláky nedělí Wawel. Poláky dělí ti, kteří nejsou schopni akceptovat rozhodnutí rodiny a krakovského metropolitů pochovat Lecha Kaczyńskiego v královské nekropoli“.¹⁷³

Jinou roli Wawelu zdůrazňovala *Gazeta Wyborcza*. Tematizovala ho jako na „polské národní muzeum“ a jako místo, kde již není vhodné někoho pohřbívat. Podle autorky Klich Kaczyński s manželkou spočinou ve studeném podzemí daleko od lidí, kteří navíc budou muset za návštěvu hrobu platit vstupné, a z prezidentského páru se stanou exponáty.¹⁷⁴

---

¹⁶⁹ NOWAK, Andrzej. Op. cit.

¹⁷⁰ EICHELBERGER, Wojciech: Stracimy ważne sanktuarium. *Rzeczpospolita* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/461837.html> [Cit. 17. března 2014].

¹⁷¹ STAŃCZYK, Tomasz: Opuszczone lekcje historii. *Rzeczpospolita* [on-line]. 18. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/463682.html> [Cit. 18. března 2014].

¹⁷² LISICKI, Paweł: Żałoba i kicz pojednania. *Rzeczpospolita* [on-line]. 13. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/461245.html> [Cit. 18. března 2014].

¹⁷³ SEMKA, Piotr: Splendor symbolicznej śmierci. *Rzeczpospolita* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z <http://blog.rp.pl/semka/2010/04/15/splendor-symbolicznej-smierci/> [Cit. 18. března 2014].

¹⁷⁴ KLICH, Aleksandra: Na Wawel żywym daleko. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 13. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,75968,7768972,Na_Wawel_zywym_daleko.html [Cit. 18. března 2014].

TABULKA č. 1: Spor o Wawel		
diskurz	Kaczyński na Wawel	Wawel není vhodný
představitelé	rodina prezidenta, kardinál Dziwisz, profesor Majchrowski, Rzeczpospolita	Gazeta Wyborcza
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • způsob smrti • argument majestátu • patriotismus • rozšíření katyňské pravdy v důsledku medializace • Wawel jako národní symbol 	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatečné zásluhy • chybějící tradice • racionalita • povaha zemřelého • Wawel jako muzeum, expoze

Jak vyplývá z citovaných článků i z Tabulky č. 1, rozhodnutí o pohřbu manželů Kaczyńských na Wawelu, které se nakonec naplnilo, vskutku rychle ukončilo národní jednotu v době smutku a odhalilo dobře viditelné rozdělení společnosti. Odpovídající se tak může zdát text Waldemara Kuczyńského z deníku *Gazeta Wyborcza*, který píše: „Není pravda, že po letecké katastrofě a smrti tolika významných osob politický boj skončil. Neskončil, pouze dostal smuteční formu“.¹⁷⁵ Jako první kritizovala místo pohřbu *Gazeta Wyborcza* svým komentářem, pod kterým byla podepsána celá její redakce. Jazyk komentáře byl přizpůsoben pietě a jen opatrně označil rozhodnutí krakovského metropolity za nevhodné. Následný rozvířený spor měl dvě roviny: zásluhy Lecha Kaczyńského a význam a role Wawelu.

Honosný pohřeb za účasti asi 20 zahraničních delegací 18. dubna 2010 ukončil osmidenní státní smutek. Manželé Kaczyńští jsou tak skutečně pohřbeni v kryptě pod wawelskou katedrálou sv. Václava, v prostoru nedaleko ostatků maršála Piłsudského.

¹⁷⁵ KUCZYŃSKI, Waldemar: Zwłoki jak pociski. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 13. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7765603,Zwloki_jak_pociski.html [Cit. 18. března 2014].

5.2. Vláda Donalda Tuska v defenzivě: způsob vyšetřování a paralelní komise

Nedlouho po smolenské letecké katastrofě a pohřbech obětí se začal tvořit diskurz, který jsem nazval jako diskurz „smolenské pravdy“. Ten stojí v opozici k oficiálním verzím a výsledkům vyšetřování MAKu i komisí sestavených Tuskovou vládou. Diskurz „smolenské pravdy“ tvoří PiS a jeho vrcholní představitelé (zejména Antoni Macierewicz a Jarosław Kaczyński), konzervativní média a několik společenských organizací či zástupci některých rodin smolenských obětí.

Strana „smolenské pravdy“ brzy po události zformovala první dlouhotrvající útok proti vládě a způsobu vyšetřování smolenské letecké katastrofy. Jedním z podnětů k vyvolání pochyb o oficiální verzi příčin smolenské letecké katastrofy a způsobu vyšetřování bylo rozhodnutí Tuskovy vlády přijaté bezprostředně po katastrofě. Týkalo se uznání Chicagské dohody o civilním letectví z roku 1944 za právní základ pro vyšetřování namísto polsko-ruské dohody o vojenských letech z roku 1993, která podle některých právníků dávala polské straně více možností a pravomocí při vyšetřování. Let prezidenta totiž do kategorie vojenských letů spadal, neboť ho zajišťoval 36. pluk Zvláštní letecké přepravy a letadlo přistávalo na ruském vojenském letišti. Vláda výběr Chicagské dohody zdůvodnila tím, že ve smlouvě o vojenských letech z roku 1993 chybí postup vyšetřování.

Texty deníku *Gazeta Wyborcza* vyjadřovaly naději, že ruské vyšetřování bude dostatečně transparentní. Změnu přinesly texty deníku *Rzeczpospolita*, které měly charakter výzvy polské vládě k větší aktivitě. Byť zatím neodsuzovaly a nezpochybňovaly průběh vyšetřování.¹⁷⁶

Právě deník *Rzeczpospolita* existenci polsko-ruské smlouvy z roku 1993 připomenul a blíže se jí věnoval v sérii článků v roce 2010. V článku „Zapomenutá smlouva s Ruskem?“ píše, že Tuskova vláda i generální prokurátor o dohodě mlčeli. „Rz“ vládu kritizovala za to, že se ani měsíc po smolenské letecké katastrofě nevědělo, na jakém právním základě se smolenské letecké neštěstí vyšetřuje ani proč se polské orgány nesnažily do vyšetřování více zapojit.¹⁷⁷

---

¹⁷⁶ BRYLSKA, Karolina. Op. cit., s. 51.

¹⁷⁷ DOMAGALSKI, Marek, PIETRYGA, Tomasz: Zapomniana umowa z Rosją? *Rzeczpospolita* [online]. 6. května 2010. Dostupné z <http://prawo.rp.pl/arttykul/459542,472006-Zapomniana-umowa-z-Rosja-.html> [cit. 19. března 2014].

Článek Rzeczpospolity „Co stojí v polsko-ruské letecké dohodě z roku 1993?“ upozorňoval na to, že dokument byl pozapomenut, ale je stále platný, protože se každých 5 let obnovuje, dokud ho jedna ze stran nevyproví. Kromě regulace letových plánů a dalších ustanovení dohoda určuje, že vyjasňování leteckých incidentů a katastrof se účastní polské a ruské orgány.¹⁷⁸

Tuskova vláda přijala výnos prezidenta tehdejšího premiéra Putina z 13. dubna 2010, podle kterého byl vyšetřováním smolenské letecké katastrofy pověřen MAK.¹⁷⁹

Polská vláda podle kritiků nevyužila svých možností a nevznesla ohledně vyšetřování na ruskou stranu zvláštní požadavky. Neobrátila se ani na EU či Severoatlantickou alianci. To bylo v diskurzu hledačů pravdy „smolenské pravdy“ důvodem pro ostrá obvinění ze strany rodin obětí i politických subjektů v čele s PiS. Jedním z hlavních představitelů posmolenského diskurzu, jehož součástí byl jazyk a výpovědi Práva a spravedlnosti, se stal místopředseda strany Antoni Macierewicz. Ten nedlouho po smolenské letecké katastrofě oznámil, že kvůli nedbalosti vlády a absenci kompetentního postoje polského vládního kabinetu bude s pomocí expertů pátrat po důvodech katastrofy Tupoleva sám.¹⁸⁰

Na opačné straně barikády stál diskurz zastánců „oficiálních příčin“ smolenské letecké katastrofy. Do toho spadá prohlášení a politika vlády Donalda Tuska a Občanské platformy. V době prvního frontálního útoku „hledačů smolenské pravdy“ byli představitelé vlády a PO zatlačeni do defenzivy a prakticky pouze reagovali na prohlášení opoziční PiS. Vláda se snažila situaci zklidňovat a zdůrazňovat, že i po tak závažné události a smrti mnoha představitelů země stát stále funguje a podařilo se zachovat kontinuitu. Například na Macierewiczovu oznámení o sestavení alternativní komise z 27. dubna 2010 premiér Tusk následujícího dne odpověděl prohlášením, jímž chtěl zabránit pochybám a ujistit veřejnost, že vláda koná a Polsko se na vyšetřování podílí.¹⁸¹

Již po prezidentských volbách, které vyhrál Bronisław Komorowski vystoupil ve Varšavě na shromáždění k výročí smolenské letecké katastrofy Jarosław Kaczyński.

---

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 619.

¹⁸⁰ Macierewicz pyta ekspertów. *Radio Maryja* [on-line]. 27. dubna 2010. Dostupné z: <http://www.radiomaryja.pl/bez-kategorii/macierewicz-pyta-ekspertow/> [Cit. 19. března 2014].

¹⁸¹ Rząd i administracja zdali ten trudny egzamin. *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów* [on-line]. 28. dubna 2010. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/rzad-i-administracja-zdali-ten-trudny-egzamin.html> [Cit. 19. března 2014].

Jeho projev se v té době změnil a radikalizoval. Kaczyński svůj projev přednesl 10. září 2010 před spřízněnými politiky, novináři a některými příbuznými obětí Smolenska. Představitel PO označil za strůjce politického honu na prezidenta Kaczyńskiego a připsal jim politickou a morální vinu za Smolensk. Řekl, že ti, kdož jsou odpovědní „jednou provždy musí zmizet z politiky“. Kaczyński označil Smolensk za největší tragédii od druhé světové války.¹⁸²

Výrokům Kaczyńskiego se věnovala obsáhleji TVP a je z nich patrné že předseda PiS po prezidentských volbách přešel do útoku. Obvinil „představitel establishmentu“ a PO z dlouhodobého nedostatku respektu k prezidentovi a z nedostatečné ochrany jeho osoby. V kritice se také objevuje téma rozdělení vzpomínkových akcí v Katyni, které Kaczyński dává za vinu tlaku Tuskovy vlády.¹⁸³

Jak jsem uvedl, Donald Tusk se uctění památky zavražděných polských vojáků zúčastnil v Katyni 7. dubna, Lech Kaczyński se měl zúčastnit 10. dubna. Návštěvám předcházela spor o to, kdo a kdy povede delegaci, což navazovalo na dřívější klasické kohabitační spory obou aktérů (například o reprezentaci země na summitech EU). Nakonec došlo ke kompromisu a rozdělení návštěv.

Server Gazeta.pl upozornil na to, že vyšetřování ještě není u konce. Neodpustil si poukázat na faktickou chybu ve jméně ministra Arabského, které se Kaczyński dopustil, když ho mezi jinými vyzval k odchodu. V titulku článku citoval kritický výrok ministra zahraničí Sikorského na adresu Kaczyńskiego: „Kaczyński již rozhodl o tom, kdo je vinen“.¹⁸⁴ Sikorski, bývalý ministr Kaczyńskiego vlády z let 2005-2007, prohlásil, že předseda PiS má o vinících jasno ještě před konečnou zprávou vojenské prokuratury a Millerovy komise, a že PO na rozdíl od něj z politiky nikoho nevyklučuje.

Jarosław Kaczyński kritizoval špatnou komunikaci mezi ruskou stranou a polskou vládou a nedostatek informací pro prezidentskou kancelář. Podle něj mělo

---

¹⁸² Kaczyński atakuje, Sikorski odpowiada. *Rzeczpospolita* [on-line]. 11. září 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/arttykul/534426.html> [Cit. 20. března 2014].

¹⁸³ Nie byłoby katastrofy, gdyby nie polityka Tuska. *TVN24* [on-line]. 10. září 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju.3/nie-byloby-katastrofy-gdyby-nie-polityka-tuska,145705.html> [Cit. 20. března 2014].

¹⁸⁴ Sikorski: Kaczyński już zdecydował, kto jest winny katastrofy smoleńskiej. *Gazeta.pl* [on-line]. 11. září 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8363217,Sikorski_Kaczynski_juz_zdecydowal_kto_jest_winny.html [Cit. 20. března 2014].

být 10. dubna vysláno víc než 5-6 letadel i s vládní delegací. Pak by logistika a komunikace s ruskou stranou byla na jiné úrovni a zabránilo by se sérii pochybení.

Spor o to organizaci návštěvy a složení delegací rezonoval ve společnosti delší dobu. Deník *Gazeta Wyborcza* už v červnu 2010 objasňoval, proč byly paralelně vypraveny dvě delegace. Obě prý měly odlišný charakter. Autor článku připomíná, že prezident Kaczyński cestu do Katyně nejprve neplánoval, poněvadž tam byl již v roce 2007, zatímco Donald Tusk státní návštěvu Ruska v Katyni plánoval od konce roku 2009. Situace se změnila, když Tuska pozval osobně ruský premiér Putin. Tehdy totiž prezident Kaczyński oznámil, že je připraven se do Katyně vydat a polskou delegaci vést.¹⁸⁵

V březnu 2011 konzervativní portál Tomasz Sakiewicze *Niezależna.pl* zaútočil na Donalda Tuska v článku „To Putin a Tusk rozdělili návštěvy v Katyni“. Pokračovalo se tak ve sporu o paralelnost dvou návštěv Katyně. Konzervativci Tuska obvinili, že chtěl, aby Kaczyńského návštěva zapadla. Vinou premiéra tedy mělo být rozdělení návštěv, díky čemuž došlo k zanedbání organizace druhé návštěvy a letecké tragédii.¹⁸⁶

Jarosław Kaczyński ve svém varšavském projevu ze září 2010 útočí na vládu, napadá organizaci letu i ruskou stranu, která podle něj pochybila. V projevu použil řadu silných imperativů a vyzval establishment k odchodu. Vládu Donalda Tuska obvinil z dlouhotrvajícího útoku na prezidenta Lecha Kaczyńského jeho cílem bylo snížení respektu k osobě prezidenta. Vláda podle Jaroslawa Kaczyńského „používala jazyk despektu prezidentovi a měsíce hrála hru proti Lechu Kaczyńskému a proti tomu, aby se zúčastnil vzpomínkových aktů u příležitosti 70. výročí katyńského masakru“.¹⁸⁷ Do své rétoriky, která se stala agresivnější, však zatím nezahrnul slova jako „atentát“ či „spiknutí“.

---

¹⁸⁵ WOJCIECHOWSKI, Marcin: Dlaczego organizowano dwie wizyty w Katyniu. Op. cit.

¹⁸⁶ KANIA, Dorota: To Putin i Tusk rozdzielili wizyty w Katyniu. *Niezależna.pl* [on-line]. 13. března 2010. Dostupné z <http://niezalezna.pl/7530-putin-i-tusk-rozdzielili-wizyty-w-katyniu> [Cit. 20. března 2014].

¹⁸⁷ V polštině „Ta gra toczyła się przez miesiące i to była gra, w ramach której rząd – używając skądinąd tego właśnie nie uznávajícího respektu języka – prowadził różnego rodzaju działania przeciw własnemu prezydentowi; przeciwko temu, by prezydent uczestniczył w uroczystościach w 70. rocznicę ludobójstwa popełnionego na Polakach“. Viz Kaczyński o Smoleńsku: doszło do włączenia do gry przeciwko prezydentowi RP obcego państwa – Rosji. *Wpółityce.pl* [on-line]. 11. září 2010. Dostupné z <http://wpolityce.pl/polityka/105488-kaczynski-o-smolensku-doszlo-do-wlaczenia-do-gry-przeciwko-prezydentowi-rp-obcego-panstwa-rosji> [Cit. 1. července 2014].

Odpovědí PO bylo kromě výše zmíněné obranné reakce Sikorského také protiútok ze strany poslance PO a vícemarášalka Sejmu Stefana Niesiołowského, který v pořadu TVN24 „Kropka nad i“ prohlásil, že prezident zemřel vinou Jaroslawa Kaczyńskiego, který ho dotlačil k tomu stát se prezidentem. Označil rovněž pohřeb Kaczyńskiego na Wawelu za velkou chybu a zkritizoval snahy o výstavbu nejrůznějších pomníků: „...že zemřel při katastrofě, není důvodem pro to, aby mu byly po celé zemi stavěny pomníky“.¹⁸⁸

Neopomenutelnou roli v posmolenském diskurzu hrál vztah k Rusku, příkladem může být uvedený zářijový projev Jaroslawa Kaczyńskiego. Polsko chce dlouhodobě vystupovat jako nezávislá a suverénní země, zatímco Rusko chce svůj vliv ve východní a střední Evropě posilovat,¹⁸⁹ čemuž odpovídají i koncepce zahraniční politiky obou států. Letecké neštěstí u Smolenska se do vývoje vztahů Polska a Ruska jednoznačně promítlo. Jak je uváděno výše, smolenská letecká katastrofa byla jistou nadějí na zlepšení polsko-ruských vztahů. Průzkumy veřejného mínění krátce po leteckém neštěstí naznačovaly růst pozitivního vnímání těchto vztahů, během několika měsíců se však obraz Ruska zhoršil.¹⁹⁰ Ruská strana byla hned zpočátku obviňována (hlavně ze strany konzervativců) z pochybení při zajišťování letu a později byla tvrdé kritice podrobena i ruská vyšetřovací zpráva MAK. Kritika tehdy nezněla nejen z řad opozice, ale i ze strany premiéra Tuska. Několik měsíců po Smolensku a v období po prezidentských volbách rétorika konzervativců přitvrdila a to nejen ve vztahu k postupům Tuskovy vlády.

PiS vydal na podzim 2010 padesátistránkový dokument „Politické pozadí smolenské katastrofy“, ve kterém rozvíjí obsah zmiňovaného zářijového projevu Jaroslawa Kaczyńskiego. V dokumentu jsou slova „Rusko“, „Rusové“ a „ruský“ zmíněna třicetkrát. Zhruba čtvrtina zmínek se týká politiky Lecha Kaczyńskiego a jeho návštěvy v Gruzii v roce 2008. Podstatná část výskytu těchto slov je spojena s popisem událostí 10. dubna, pochybeními ruské strany při zajišťování přepravy prezidenta Kaczyńskiego a způsobem vyšetřování smolenské

---

¹⁸⁸ To wina Jaroslawa. Gdyby Lech nie był prezydentem, to by żył. *Onet.pl* [on-line]. 5. října 2010. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/to-wina-jaroslawa-gdyby-lech-nie-byl-prezydentem-to-by-zyl/wqryp> [Cit. 20. března 2014].

¹⁸⁹ LEWANDOWSKI, Jakub: *Smolenská katastrofa v polském politickém diskurzu a dopad na polsko-ruské vztahy*, s. 55.

¹⁹⁰ ŻUKOWSKI, Tomasz: Polacy wobec tragedii smoleńskiej: Przegląd wybranych badań demoskopijnych, In: GLIŃSKI, Piotr, WASILEWSKI Jacek: *Katastrofa smoleńska: Reakcje społeczne, polityczne i medialne*. 2011, s. 107.

letecké katastrofy. V textu se rovněž vyskytuje slovo „atentát“,¹⁹¹ ale ve všech třech případech je spojeno se zmíněnou návštěvou Gruzie, kdy se Kaczyńského prezidentská kolona ocitla v nebezpečí.

Dokument ostře napadá vládu Donalda Tuska a prezidenta Bronisława Komorowského ze „systematické marginalizace, diskreditační kampaně a hanobení prezidenta Lecha Kaczyńského a populistickém šetření na zajištění bezpečnosti nejdůležitějších osob v zemi“.¹⁹² V závěru stojí, že premiér Tusk „rozehrál s *ruskými představiteli*“ hru využívající výročí národní tragédie „proti hlavě vlastního státu“.¹⁹³

Protiruská rétorika byla součástí politiky PiS i před Smolenskem. Opozice například kritizovala ústup od „jagellonské politiky“, která by znamenala silnou roli Polska ve střední Evropě. S posmolenským prohloubením polarizace polské politiky se v části společnosti obnovily protiruské nálady přiživované PiSem. Postoj konzervativců odpovídá teorii Tomasze Zaryckého o dominantním štěpení centrum-periferie. „Praví Poláci“ (PiS) stojí proti Tuskově vládě, která se spojila se zahraničním centrem proti prezidentovi Kaczyńskému.

---

¹⁹¹ V polštině „zamac“.

¹⁹² V polštině „systematyczne marginalizowanie oraz propagandowe dyskredytowanie i zniesławianie prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego, a jednocześnie populistyczne oszczędzanie na bezpieczeństwie najważniejszych osób w państwie“. *Polityczne tło katastrofy smoleńskiej*. 2010, s. 48.

¹⁹³ V polštině „wspólnie z czynnikami rosyjskimi“ (slovo czynnik se dá přeložit jako představitel i jako agent, v tomto kontextu jsem dal přednost slovu agent; a „przeciwko głowie własnego państwa“. Tamtéž.

TABULKA č. 2: Kritika nečinnosti vlády Donalda Tuska		
diskurz	hledači „smolenské pravdy“	zastánci „oficiálních příčin katastrofy“
představitelé	PiS, Jarosław Kaczyński, Antoni Macierewicz, konzervativní média	PO, Donald Tusk, Radosław Sikorski, Stefan Niesiołowski, Bronisław Komorowski
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • útok • nedbalost Tuskovy vlády • podcenění situace • uzavřenost • ruská kontrola nad vyšetřováním • nekompetentnost vlády dohlížet nad vyšetřováním • zbytečnost dvou návštěv • spojení s Rusy a snaha o odstavení Lecha Kaczyńského (centrum-periferie) 	<ul style="list-style-type: none"> • obrana • polský stát obstál • důkaz připravenosti • mezinárodní spolupráce • Smolensk nemá být předmětem politického sporu • Kaczyńského cesta „natruc“

Jak je uvedeno v Tabulce č. 2, při tomto sporu o dostatečnou či nedostatečnou činnost Tuskovy vlády a pochybení státu se střetávají dva druhy promluv. V prvním diskurzu figurují útočící hledači „smolenské pravdy“ a ve druhém defenzivní zastánci oficiálních příčin letecké katastrofy, kteří obhajovali postup vlády a způsob vyšetřování. Druzí zmínění považovali zpochybňování vyšetřování a požadavky účasti expertů z dalších zemí na vyšetřování za neopodstatněné. PO a vláda způsobily, že se zvýšil počet lidí přesvědčených o tom, že oficiální verze smolenské letecké katastrofy neodráží skutečnost. Rétorika „hledáčů smolenské pravdy“ přitvrdila po prezidentských volbách, které se konaly v červnu 2010. Kandidoval v nich Jarosław Kaczyński, jenž se snažil v předvolební kampani vystupovat

smířlivě. Po volbách nastal obrat, příkladem může být zmíněný projev ze září 2010. Samotným prezidentským volbám 2010 se věnuji v následující kapitole.

5.3. Předčasné prezidentské volby 2010

Podle polské ústavy se po smrti prezidenta v době výkonu jeho úřadu této funkce ujímá maršálek Sejmu.¹⁹⁴ Prezidentské pravomoci tak po smrti prezidenta Kaczyńskiego převzal do předčasných voleb Bronisław Komorowski. Komorowski rovněž deset dní od převzetí pravomocí určil datum konání voleb na 20. června 2010, což bylo dle ústavy zároveň nejpozdějším možným termínem.

V médiích se o Komorowském hovořilo jako o maršálkovi Sejmu toho času vykonávajícím prezidentské pravomoci. Zastupující prezident úřadoval ze Sejmu a učinil rychle několik personálních změn v organizaci Kanceláře prezidenta. Například na uvolněnou pozici šéfa kanceláře dosadil Jacka Michalowského. Jmenoval i nového šéfa Národní bezpečnostního úřadu.¹⁹⁵

Řádné prezidentské volby se měly uskutečnit v září roku 2010, letecká katastrofa je uspíšila. Nezemřel při ní jen avizovaný kandidát PiS a obhájce prezidentského úřadu Lech Kaczyński, ale i plánovaný kandidát SLD Jerzy Szmajdziński. Ještě do konce roku 2009 byl vážným kandidátem PO na prezidenta předseda vlády Tusk, ten však v lednu od své kandidatury odstoupil s tím, že chce pokračovat ve vládnutí.¹⁹⁶ Tusk si nad výběrem kandidáta PO ponechal kontrolu. Straně doporučil metodu selekce kandidátů a konkrétní kandidáty navrhl. Na konci března ve stranických primárkách PO zvítězil nad Radosławem Sikorskim maršálek Komorowski.¹⁹⁷ Komorowski tak funkci zastupujícího prezidenta plnil v době, kdy byl jasným kandidátem Občanské platformy na prezidenta. Navíc do předčasného volebního klání vstupoval s jistou výhodou image „krizového manažera“.

V PiS jasně převládl názor, že kandidovat má bratr zemřelého prezidenta Jarosław. Část straníků ovšem chtěla, aby kandidoval bývalý ministr spravedlnosti

---

¹⁹⁴ Ústava Polské republiky, článek č. 131, viz dok. 7.

¹⁹⁵ TORAŃSKA, Teresa: Anna i Bronisław Komorowscy: Robić swoje. *Gazeta Wyborcza*. [on-line]. 9. dubna 2011. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,105743,9402216,Anna_i_Bronislaw_Komorowscy_Robic_swoje.html [Cit. 11. dubna 2014].

¹⁹⁶ GROCHAL, Renata, KURSKI, Jarosław, LIPIŃSKI, Łukasz: Tusk: Tracę zaszczyt, żyrandol, Pałac i weto. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 30. ledna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7510567,Tusk_Trace_zaszczyt_zyrandol_Palac_i_weto.html [Cit. 12. dubna 2014].

¹⁹⁷ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 623.

v Marcinkiewiczově a Kaczyńského vládě Zbigniew Ziobro (později vyloučený místopředseda PiS a zakladatel strany „Solidární Polsko“). Kaczyński 26. dubna oznámil, že bude kandidovat na prezidenta, aby naplnil politický odkaz svého bratra. V tiskovém prohlášení předseda PiS uvedl, že „tragicky přerušžený život prezidenta, smrt vlastenecké polské elity pro nás znamená jedno, musíme dokončit jejich misi“. Kaczyński do voleb šel jako dvojče zemřelého prezidenta se záměrem pokračovat v jeho stylu, přivlastnil si obraz reprezentanta smolenských obětí, obraz pravého Poláka pro pravé Poláky.¹⁹⁸

Kandidátem SLD se stal lídr strany Grzegorz Napieralski, PSL nominovala Waldemara Pawlaka a voleb se zúčastnilo dalších 6 kandidátů včetně Andrzeje Leppera nebo Janusze Korwina-Mikke.¹⁹⁹ Kdo budou dva hlavní protivníci v prezidentské volbě, však bylo jasné od samého počátku.

Bronisław Komorowski vedl svou kampaň pod heslem „Shoda buduje“ a sliboval pro Polsko „nový zlatý věk“. Rozruch vzbudilo představení „čestného výboru“ Komorowského v polovině května, na kterém padly některé ostré výroky. Mezi osobnostmi, které jeho kandidaturu podporovali, nechyběl například známý režisér Andrzej Wajda či dvojnásobný ministr zahraničí Władysław Bartoszewski. Druhý jmenovaný například zkritizoval Kaczyńského za to, že nemá děti, a satirik Majewki předsedu PiS přirovnal k psychopatovi. Wajda nazval prezidentské volby „občanskou válkou, kterou je třeba vyhrát“. Kritika těchto vyjádření, která Komorowského mohla připravit o nezanedbatelnou část hlasů, zazněla i z řad poslanců PO.²⁰⁰ V čele volebního štábu Komorowského stál poslanec PO Sławomir Nowak.

Komorowského rival Kaczyński zvolil naopak mírný tón kampaně, útočil ojediněle. Jedním z nemnoha tvrdších vyjádření bylo obvinění na adresu Komorowského z plánu zprivatizovat zdravotnictví. Štáb PO odpověděl bleskově a Kaczyńského vyjádření napadl před volebním soudem. Ten Kaczyńskému ještě

---

¹⁹⁸ Jarosław Kaczyński kandydatem PiS na prezydenta. "Musimy dokończyć misję". *Wprost* [on-line]. 26. dubna 2010. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/193512/Jaroslaw-Kaczynski-kandydatem-PiS-na-prezydenta-Musimy-dokonczyz-misje/> [Cit. 12. dubna 2014].

¹⁹⁹ PIASECKI, Andrzej, Konrad: *Wybory w Polsce 1989 – 2011*. 2012, s. 282.

²⁰⁰ Migalski: zgoda buduje, komitet honorowy Komorowskiego rujnuje. *Wprost* [on-line]. 17. května 2010. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/195457/Migalski-zgoda-buduje-komitet-honorowy-Komorowskiego-rujnuje/> [Cit. 12. dubna 2014].

před prvním kolem voleb nařídil omluvu Komorowskému v hlavním vysílacím čase TVP1 a TVN.²⁰¹ Rozhodnutí potvrdil i odvolací soud.²⁰²

V druhé polovině května Polsko zasáhly velké povodně, které si vyžádaly na 25 životů a velké materiální škody. V souvislosti s nimi Bronisław Komorowski navštívil postižené oblasti a dopustil se několika nešťastných výroků, například, že „loni povodeň, letos povodeň, lidé už jsou zvyklí“ či „měl jsem to potěšení navštívit zaplavené oblasti“.²⁰³

Úřadující prezident se v době kampaně ocitl ve stínu premiéra Tuska, který během povodí vystupoval aktivně a jako krizový manažer. Komorowski se soustředil na image státníka plnícího úkoly hlavy státu, jmenoval novou Bezpečnostní radu státu, včetně Jaroslawa Kaczyńského, kterého nominoval ještě jeho bratr. Fakt, že Komorowski jmenoval do Rady Kaczyńského, ale i zástupce levice působil na jeho obraz ve společnosti pozitivně, byl vnímán jako politik schopný kompromisu.²⁰⁴

Heslo kampaně Jaroslawa Kaczyńského bylo „Polsko je nejdůležitější“. Předseda PiS byl do té doby vnímán jako rusofob, v kampani však zvolil smířlivější tón a souvislosti se smolenskou leteckou katastrofou poděkoval všem Rusům za „každou slzu, zapálenou svíčku či slovo útěchy“.²⁰⁵ Hlavním záměrem kampaně bylo „zlidštění“ obrazu Jaroslawa, ukázat jeho vřelejší stránku a oslovit i jiný elektorát než „negativní“. Tomu měla napomoci i podpora jeho neteře Marty. Ta v kampani jakoby zastupovala absenci Kaczyńského manželky, což je v Polsku nezvyklý jev, obzvláště pro politika konzervativní strany. Marta Kaczyńská rovněž připomínala její zesnulé rodiče a vyvolávala přirozenou lítost.²⁰⁶ Podpora Marty Kaczyńské byla PiSem prezentována jako kontinuální a přirozená sounáležitost rodiny po smolenské letecké katastrofě, která ji zasáhla: „Marta Kaczyńska nebude podporovat strýce jen

---

²⁰¹ Kaczyński przegrał proces w trybie wyborczym z Komorowskim. *Newsweek* [on-line]. 16. června 2010. Dostupné z <http://polska.newsweek.pl/kaczynski-przegral-proces-w-trybie-wyborczym-z-komorowskim,60461,1,1.html> [Cit. 12. dubna 2014].

²⁰² KOWALCZYK, Krzysztof: *Kampania Bronisława Komorowskiego w wyborach prezydenckich w 2010 roku*. 2011, s. 282.

²⁰³ "W zeszłym roku powódź i w tym. Ludzie obcy". *TVN24* [on-line]. 21. května 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/w-zeszlym-roku-powodz-i-w-tym-ludzie-obyci,134667.html> [Cit. 12. dubna 2014].

²⁰⁴ DUDEK, Antoni: *Historia polityczna Polski 1989 – 2012*. 2013, s. 625.

²⁰⁵ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 625.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 626.

před kampaní, ale i po volbách, jelikož jsou to dvě velmi blízké osoby“.²⁰⁷ PiS již dříve oznámil, že se dcera bývalého prezidenta neobjeví na billboardech,²⁰⁸ na rozdíl od prezidentské kampaně Lecha Kaczyńského v roce 2005, kde vystupovala se svou malou dcerou.²⁰⁹

Strůjci kampaně si dali záležet, aby lidé zaregistrovali „posmolenskou metamorfózu“ Kaczyńského v poklidného, konsenzuálního politika schopného diskuse a kompromisu s politickými protivníky. To podtrhovala vyjádření typu: „Musíme ukončit škodlivou polsko-polskou válku o slogany, přívlastky a gesta, a začít odpovědnou práci pro naši zemi“.²¹⁰

První kolo voleb se konalo 20. června 2010, účast činila 54,94 % a pro dva favority hlasovalo dohromady 78 % všech voličů, kteří přišli k urnám. Bronisław Komorowski obdržel téměř 7 milionů hlasů, což činilo 41,54 %, Jarosław Kaczyński získal 36,45 %.²¹¹ V prvním kole naposledy činil procentuální součet výsledků 2 nejsilnějších kandidátů nad 70 % v roce 2000, kdy v prezidentských volbách zvítězil v prvním kole Aleksander Kwaśniewski. Koncentrace hlasů dobře ilustrovala dominanci dvou stran – PO a PiS a existenci dvou velkých politických táborů s nimi spojených. Třetí v prvním kole skončil kandidát SLD Grzegorz Napieralski, získal téměř 14 %, ale před druhým kolem nikoho otevřeně nepodpořil.

Před druhým kolem voleb se uskutečnily dvě televizní debaty. Z obou vyšel jako vítěz Bronisław Komorowski. Dle Antoniho Dudka Jarosław Kaczyński svou umírněnou rétorikou nedokázal zaujmout „negativisticky naladěný“ elektorát, který byl zvyklý na léta kritiky vlády a negativního vymezování.²¹² Poslední televizní debatu místy „režiroval“ Komorowski. Nabídl svému protivníkovi podání ruky na důkaz smíru a požádal ho, aby se podepsal do výtisku ústavy, do které Komorowski napsal spojení obou volebních hesel: „Shoda buduje, protože Polsko je

²⁰⁷ Marta Kaczyńska nie weźmie udziału w kampanii. *Rzeczpospolita* [on-line]. 1. července 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/502086.html> [Cit. 13. dubna 2014].

²⁰⁸ Marta Kaczyńska nie pojawi się na billboardach. *Onet.pl* [on-line]. 2. května 2010. Dostupné z <http://wybory.onet.pl/prezydenckie-2010/aktualnosci/marta-kaczynska-nie-pojawi-sie-na-billboardach,1,3222079,aktualnosc.html> [Cit. 13. dubna 2014].

²⁰⁹ Marta Kaczyńska nie weźmie udziału w kampanii Jarosława Kaczyńskiego. *Newsweek* [on-line]. 2. května 2010. Dostupné z <http://polska.newsweek.pl/marta-kaczynska-nie-wezmie-udzialu-w-kampanii-jaroslaw-kaczynskiego,57600,1,1.html> [Cit. 13. dubna 2014].

²¹⁰ Jarosław Kaczyński przedstawił swój program. *Gazeta.pl* [on-line]. 14. června 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8014035,Jaroslaw_Kaczyński_przedstawił_swoj_program.html [Cit. 13. dubna 2014].

²¹¹ OKRZESIK, Janusz, WOJTASIK, Waldemar: *Wybory prezydenckie w Polsce 2010*. 2011, s. 433.

²¹² DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 628.

nejdůležitější“. Kaczyński deklaraci podepsal. Předseda PiS v debatě Komorowského zkritizoval za nezodpovědnost při povodních, osloval ho s formální distancí „pane maršálku“ a přihlásil se k politice svého bratra.²¹³

Ve druhém kole voleb konaném 4. července 2010 Bronisław Komorowski porazil Jarosława Kaczyńskiego a se ziskem bezmála 9 milionů hlasů (53,01 %) se stal čtvrtým přímo zvoleným polským prezidentem. Volební geografie odpovídala té, kterou jsem představil v teoretické části práce. Vesnice a východ Polska patřil Kaczyńskému, přičemž výrazněji zvítězil ve 4 vojvodstvích na jihovýchodě Polska. Velká města (kromě Lublinu) a vojvodství na západ od Wisly patřila Komorowskému se ziskem i výrazně nad 60 %, v Opoli získal 73 %, v Poznani 72 %.

TABULKA č. 3: Předčasné prezidentské volby 2010		
diskurz	tábor J. Kaczyńskiego	tábor B. Komorowského
představitelé	PiS, Jarosław Kaczyński, Marta Kaczyńska	Bronisław Komorowski, PO, Andrzej Wajda, Władysław Bartoszewski, Marek Majewki
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • Polsko je nejdůležitější • nezodpovědnost • umírněnost • vlastenectví • rodinná podpora 	<ul style="list-style-type: none"> • zastupující prezident • shoda buduje • nový zlatý věk • bezdětný Kaczyński • PiS jsou psychopati • občanská válka, třeba ji vyhrát • chopit se šance

Kampaň pro předčasné prezidentské volby se odehrávala ve smolenském stínu. Oba kandidáti překvapivě chtěli působit konsensuálně, ale ani jednomu se to příliš se nedařilo. S nastupujícím rozčarováním z prodlužující se smolenské tryzny a sporům ohledně vyšetřování byly volby dalším polarizujícím prvkem společnosti a potvrdily,

²¹³ Zgoda buduje, bo Polska jest najwazniejsza. *RMF24* [on-line]. 30. června 2010. Dostupné z <http://www.rm24.pl/raport-wybory-2010/wyboryprezydenckie2010najnowsze fakty/news-zgoda-buduje-bo-polska-jest-najwazniejsza.nId,286224> [Cit. 13. dubna 2014].

že dominujícím sporem polské politiky je souboj dvou stran. Komorowski vedl kampaň ve stylu „šance na změnu“, dosáhnout jednoty ve vedení státu, Kaczyński v touze navázat na bratra a naplnit jeho odkaz, přičemž v kampani tak činil, až na pár excesů, v pozitivním duchu. Prezidentské volby byly dalším krůčkem, který vygradoval nálady na krajích obou táborů, což se prokázalo při tzv. „sporu o kříž“, který se odehrával celé léto 2010.

5.4. Spor o kříž

Prostranství před prezidentským palácem zvané Krakovské předměstí se ve dnech po leteckém neštěstí stalo důležitým místem pro pietní setkání a vyjádření účasti. K rakvím s ostatky Lecha a Marie Kaczyńských se do prezidentského paláce ve Varšavě během několika dní přišlo poklonit okolo 180 tisíc lidí, fronty se stály hodiny.

Pro mou analýzu je nutné Krakovské předměstí zmínit, hraje svou roli při vytváření určité „smolenské subkultury“ ve společnosti. Ve dnech smutku polští skauti (harceři) před prezidentským palácem vztyčili vysoký dřevěný kříž, před kterým se truchlící Poláci srocovali a kladli svíčky a vlajky, spor o jeho přemístění rezonoval v politice delší dobu a i v současnosti jsou skupiny, které požadují jeho navrácení. Skauti kříž opatřili nápisem, že je „výzvou harcerů a harcerek vládě i společnosti k postavení pomníku na tomto místě“.

Měsíc po smolenské letecké katastrofě společně zástupci poslaneckých klubů PiS, tajemník klubu PSL a zástupci prezidentské kanceláře položili ke kříži věnce. Mluvčí klubu PiS Mariusz Błaszczak uvedl, že se obrátili i na ostatní kluby s žádostí o účast. Mluvčí poslaneckého klubu PO Andrzej Halicki reagoval v tom smyslu, že nikdo z klubu PO ke kladení věnců přizván nebyl, a že se o tom dozvěděl z médií. V tiskovém prohlášení PO pak bylo uvedeno, že „nejlepším způsobem, jak uctít mrtvé je návštěva místa jejich věčného odpočinku, což PO učinila“. Rovněž mluvčí SLD vyvrátil, že by klub obdržel oficiální pozvánku.²¹⁴ Tři měsíce po smolenské letecké katastrofě (6 dní po prohraných prezidentských volbách) poslanci PiS v čele s Jarosławem Kaczyńskim před palácem znovu položili věnce a společně se pomodlili.

---

²¹⁴ Posłowie złożyli kwiaty pod Pałacem. PO i SLD: "Nikt nas nie zaprosił". *Wprost* [on-line]. 10. května 2010. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/194787/Poslowie-zlozyli-kwiaty-pod-Palacem-PO-i-SLD-Nikt-nas-nie-zaprosil/> [Cit. 25. března 2014].

Nově zvolený prezident Bronisław Komorowski 12. července 2010 poskytl rozhovor pro deník *Gazeta Wyborcza*. V něm se nepokusil oslabit antagonismy ve společnosti rozvířené smolenskou leteckou katastrofou i kampaní před prezidentskými volbami, naopak oznámil záměr odstranit dřevěný kříž z prostoru před prezidentským palácem: „Prezidentský palác je sanktuáriem státu, ne Lecha Kaczyńského. Kříž byl z pochopitelných důvodů vztyčen v čase národního smutku, leč ten již pominul a je třeba tuto záležitost dát do pořádku. Kříž je náboženský symbol, tudíž bude ve spolupráci s církví přenesen na jiné, vhodnější místo“.²¹⁵

Jarosław Kaczyński reagoval prohlášením, že Komorowski musel být zvolen nedorozuměním, protože většina voličů v Polsku přeci nechce „zapaterismus“. Zapaterismus byl narážkou na levicového premiéra Španělska José Luise Zapatera, který zrušil výuku náboženství ve školách a legalizoval potraty. Dodal, že kříž má být na svém místě až do postavení pomníku obětem smolenské letecké katastrofy, a že se vláda bojí Lecha Kaczyńského jako „čert svěcené vody“.²¹⁶

Prohlášení prezidenta Komorowského zavdalo motiv pro zformování tzv. „obránců kříže“ a odstartovalo sérii incidentů zpřed prezidentského paláce, ve kterých se střetly dva radikální proudy: národně-katolický a antireligiózní.

V polovině července byla spuštěna petice za odstranění kříže a za tímtož účelem proběhla první demonstrace před prezidentským palácem. Organizovaná byla anarchistickou skupinou Svoboda-rovnost-solidarita. Po demonstraci začali obránci kříže držet čestnou stráž, přičemž prvními strážci byli příbuzní některých z obětí smolenské letecké katastrofy.

K dohodě mezi Kanceláří prezidenta, Varšavskou kurií, skauty a dalšími organizacemi na přesunu kříže došlo 20. července. Kříž se měl 3. srpna přesunout do loretánské kaple blízkého kostela sv. Anny, kde se nachází i katyňský pomník.²¹⁷ Jeho přenesení však toho dne znemožnilo shromáždění jeho obránců. Ve vyhrocené

---

²¹⁵ Komorowski: Nie chodzi o to, żeby ludzi bolało. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 12. července 201. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,8123320,Komorowski_Nie_chodzi_o_to_zeby_ludzi_bolalo.html [Cit. 25. března 2014].

²¹⁶ CZUCHNOWSKI, Wojciech, IMIELSKI, Roman, KUBLIK, Agnieszka, RADZIWINOWICZ, Wacław: Prezydent przez nieporozumienie. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 6. dubna 2013. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,132280,13686303,Prezydent_przez_nieporozumienie.html [Cit. 6. dubna 2014].

²¹⁷ Przeniesienie krzyża kwestią "dni i tygodni, nie miesięcy". *TVN24* [on-line]. 21. července 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/przeniesienie-krzyza-kwestia-dni-i-tygodnie-miesiecy,140563.html> [Cit. 6. dubna 2014].

situaci a v reakci na „dění před prezidentským palácem a slabost státních institucí“ vyzvalo SLD k dodržování ústavy přijaté v roce 1997.²¹⁸

Dne 9. srpna 2010 se před palácem konala poměrně poklidná několikatisícová demonstrace za přesunutí kříže, účastníci se svolali i po sociální síti Facebook, tzv. „Akcja krzyż“. Demonstranti měli transparenty s nápisy „My jsme také Poláci“ nebo „Polsko – země práva“. Na shromáždění přišli i obránci kříže, byli ovšem v jasné menšině.²¹⁹ Na akci reagoval Antoni Macierewicz, podal trestní oznámení na svolavatele demonstrace i primátorku (prezidentku) Varšavy Hannu Gronkiewicz-Waltz z PO, která shromáždění povolila.²²⁰

Na straně prezidentského paláce byla 12. srpna odhalena žulová deska s textem připomínajícím oběti smolenské letecké katastrofy i to, že se prostranství před palácem stalo hlavním pietním místem.

Podobná shromáždění podporovatelů i odpůrců přenesení kříže jako to z 9. srpna se konala celý srpen, policie při nich musela zasahovat v řádech desítek případů, mezi ně patří i případ zatčení muže z východního Polska, odpůrce přesunutí kříže, jenž před prezidentským palácem hrozil odjištěným granátem.²²¹

Na konci srpna vyzvala Rada biskupů k vytvoření mezinárodní komise pro výběr návrhu a stavbu varšavského pomníku obětem smolenské letecké katastrofy. Primátorka Varšavy odmítla, že by mohl stát na Krakovském předměstí. PiS a její předseda Kaczyński ve výročí smolenské letecké katastrofy, tedy každého desátého dne v měsíci organizovali tzv. „pochody paměti“. V rámci pochodu 10. září protestovali před palácem za stavbu varšavského pomníku obětem.

Kříž byl nakonec přenesen do kostela sv. Anny v listopadu 2010, před palácem ale zůstali jeho obránci. V atmosféře hysterie a nezvykle ostré slovní agrese se v Łodzi odehrál alarmující incident. Do kanceláře poslance PiS vtrhnul taxikář a bývalý člen PO Ryszard Cyba. Ozbrojen pistolí, nožem a paralyzérem v kanceláři zabil Marka Rosiaka, asistenta poslance PiS Janusze Wojciechowského a těžce zranil i dalšího muže. Cílem Cyby bylo zavraždit Jarosława Kaczyńskiego. Tato

---

²¹⁸ Jak to z krzyżem było? [kalendarium]. *Smolensk-2010.pl Chcemy prawdy*. [on-line] 16. září 2010. Dostupné z <http://smolensk-2010.pl/2010-09-16-jak-to-z-krzyzem-bylo-kalendarium.html> [Cit. 6. dubna 2014].

²¹⁹ "Akcja krzyż": cyrk udał się. Sześć osób trzeźwieje. *TVN24* [on-line]. 10. srpna 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/akcja-krzyz-cyrk-udal-sie-szesc-osob-trzezwieje,142441.html> [Cit. 6. dubna 2014].

²²⁰ Jak to z krzyżem było? [kalendarium]. *Smolensk-2010.pl Chcemy prawdy*. Op. cit.

²²¹ Tamtéž.

událost byla nejzávažnějším aktem teroru politické povahy od vzniku třetí polské republiky. Čin byl odsouzen napříč politickým spektrem, na vyostřené rétorice polských politiků však mnoho nezměnil. Atentáčník byl v prosinci 2011 odsouzen na doživotí.²²²

Spor o kříž byl prvním vážným konfliktem po smolenské letecké katastrofě, který donutil Poláky vyjít do ulic. Rychlá a vyhrocená prezidentská kampaň zjitřila atmosféru ve společnosti a hádka o symbol před prezidentským palácem se stala ventilem. Na konfliktu o kříž lze zároveň výborně názorně ukázat dominující konflikt v polské společnosti ve smyslu toho, jak byl v teoretické části práce nastíněn. Liberální sekulární „modernisté“ vs. konzervativní katoličtí „tradicionalisté“ budující kult prezidenta, jenž „hrdinsky skonal pro svou vlast“. Válčení o kříž rovněž stvořilo podklad pro vznik subkultury – obránců kříže, kteří existují do současnosti, před prezidentským palácem táboří a protestují, jejich cílem je potrestání „pravých viníků“ Tuska a Komorowského. Z vlastní zkušenosti vím, že po centru Varšavy visí plakáty svolávající „obránce“ na manifestace. Jedna se udála i při druhém výročí smolenské letecké katastrofy v dubnu 2012 a skončila rvačkou příznivců a odpůrců kříže či Lecha Kaczyńskiego.

TABULKA č. 4: Spor o kříž		
diskurz	obránci kříže	zastánci odsunu kříže
představitelé	PiS, Jarosław Kaczyński, nacionalisti, katolická církev	PO, Bronisław Komorowski, vláda, sekularisté
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • patriotismus • mytologie L. Kaczyńskiego • Komorowski prezidentem nedorozuměním • zapaterismus • komunismus 	<ul style="list-style-type: none"> • palác není církve • sekularismus • smutek skončil • individuální uctění památky

Zajímavě se vyvíjela také rétorika promluv. Vyjádření PO i PiS byla v rámci prvních strkanic poměrně uměřená, při prezidentské kampani a po zvolení

²²² DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 630.

Bronisława Komorowského prezidentem šla atmosféra úcty a piety stranou. Reakce národovců na záměr prezidenta kříž odsunout se dají označit za hysterické až vulgární. Obě strany sporu si však nezůstaly nic dlužny. Během srpna nastala v rétorice PiS změna, jejich hlavním cílem nebylo již ponechání kříže na místě před palácem, nýbrž tlak na co nejrychlejší postavení pomníku obětem smolenské katastrofy.

Pomník obětem smolenské letecké katastrofy byl nakonec odhalen v listopadu 2010 na Vojenském hřbitově na Powązkach ve Varšavě. Odhalení pomníku se účastnil prezident i premiér a politické elity. Příznačné je, že Jarosław Kaczyński dorazil až po skončení ceremonie.²²³ Některé rodiny se ještě před odhalením pomníku vyjádřily v tom smyslu, že je neestetický a že není pomníkem obětí, nýbrž vlády.²²⁴

5.5. Válka vyšetřovacích komisí

První vyšetřovací zprávou o smolenské letecké katastrofě Tu-154M byla ruská zpráva MAK, která byla zveřejněna v říjnu 2010 a široce připomínkována polskou stranou. Zpráva se v Polsku setkala s negativním ohlasem, poněvadž vinu podle ní nesli i polští piloti. Ostře ji kritizoval i premiér Tusk, jehož kabinet v říjnu 2010 rozhodl o vlastním polském vyšetřování smolenského leteckého neštěstí.

Příčiny vážných leteckých událostí spojených s polským vzdušným prostorem a polským letectvem zkoumá stálá Komise pro vyšetřování nehod polského letectva (KBWLLP). Komise je svolávána ministrem obrany při závažném leteckém incidentu a má určit okolnosti a příčiny události a vydávat doporučení a návrhy, které by zabránily podobným nehodám v budoucnu. Jelikož let prezidenta Kaczyńského zajišťoval 36. Speciální pluk vojenského letectva, spadalo vyšetřování pod KBWLLP. Od 15. do 28. dubna 2010 komisi řídil plk. Edmund Klich, od 28. pak ministr vnitra a administrativních záležitostí Jerzy Miller. 27. dubna se z rozhodnutí ministra obrany změnila organizace a chod KBWLLP, její předseda od té doby

---

²²³ TOLKACH, Elżbieta: Jarosław Kaczyński złożył kwiaty na Powązkach po oficjalnej uroczystości. *Wiadomosci24.pl* [on-line]. 11. října 2010. Dostupné z http://www.wiadomosci24.pl/artykul/jaroslaw_kaczynski_zlozyl_kwiaty_na_powazkach_po_oficjalnej_168198.html [Cit. 6. dubna 2014].

²²⁴ Pomnik ofiar katastrofy na Powązkach budzi emocje. "Jest brzydki, tandetny i ohydny". *PolskaTimes.pl* [on-line]. 25. října 2010. Dostupné z <http://www.polskatimes.pl/artykul/324116.pomnik-ofiar-katastrofy-na-powazkach-budzi-emocje-jest-brzydki-tandetny-i-ohydny,id,t.html> [Cit. 6. dubna 2014].

podléhal přímo předsedovi vlády. Premiér byl tak přímo informován o materiálech, postupu a výsledcích bádání. V komisi zasedala řada expertů na letectví i zástupců armády. 18. ledna 2011 komise zveřejnila záznamy komunikace kabiny letadla a smolenského letiště, z níž má vyplývat, že obsluha letiště udělala mnoho chyb.

Závěrečná třistastránková zpráva komise byla 25. června předložena premiérovi Tuskovi a 29. července prezentována veřejnosti v tiskovém centru Kanceláře premiéra. Nutno podotknout, že zpráva měla odhalit technickou stránku letu a příčiny smolenské letecké katastrofy, nevyšetřovala ani neobviňovala viníky, to bylo prací vojenské prokuratury.

Reakcí PiS na informaci, že premiér obdržel konečnou zprávu, bylo prohlášení jejího mluvčího Adama Hofmana: „Není překvapující, že je to reakcí vlády na naše avízo publikování bílé knihy týkající se odpovědnosti vlády za smolenskou leteckou katastrofu“. Vyjádření Hofmana vyšlo v článku *Rzeczpospolity* „PiS má zprávu. Premiér má taky zprávu“.²²⁵ PiS oznámilo, že zveřejní část zprávy parlamentní komise zkoumající příčiny smolenské letecké katastrofy pod vedením Antoniho Macierewicze. Donald Tusk se ke zprávě parlamentní komise vyjádřil tak, že jsou to stranické propagandistické materiály, které číst nebude.²²⁶

Konečná zpráva KBWLLLP zveřejněná víc než 15 měsíců po leteckém neštěstí neuvádí konkrétní příčinu smolenské letecké katastrofy, nýbrž kombinaci událostí, které k ní vedly, nezmiňuje jména ani činy. Dokument uvádí, že došlo „k mnoha pochybením na polské straně už při přípravě letu vládního speciálu“, velkou řadu chyb rovněž měli udělat i piloti letadla s nedostatečným výcvikem. Ruskou stranu pak zpráva viní ze špatné přípravy letiště, které prý nebylo schopné zajistit bezpečné přistání za snížené viditelnosti. V reakci na výsledky zprávy odstoupil ministr obrany Bogdan Klich.²²⁷

Komise Antoniho Macierewicze je oficiálně „Parlamentní komisí pro zkoumání příčin katastrofy Tu-154M z 10. dubna 2010“. Členy je v současnosti 90 poslanců

---

²²⁵ WYBRANOWSKI, Wojciech: PiS ma raport. Premier także ma raport. *Rzeczpospolita* [on-line]. 28. června 2011. Dostupné z http://www.rp.pl/artukul/10,680062_PiS_ma_raport_Premier_takze_ma_raport.html [Cit. 15. dubna 2014].

²²⁶ WYBRANOWSKI, Wojciech: PiS ma raport. Premier także ma raport. *Rzeczpospolita* [on-line]. 28. června 2011. Dostupné z http://www.rp.pl/artukul/10,680062_PiS_ma_raport_Premier_takze_ma_raport.html [Cit. 15. dubna 2014].

²²⁷ Raport Millera. *TVN24* [on-line]. 29. července 2011. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/raporty/raport-millera,364> [Cit. 15. dubna 2014].

a 14 senátorů, v naprosté většině zvolených za PiS. Před volbami v roce 2011 bylo členy i několik poslanců PO. Parlamentní komise²²⁸ byla ustanovena 8. července 2010. Zákon o výkonu mandátu poslance a senátora umožňuje poslancům senátorům zakládat libovolný počet parlamentních komisí na libovolné téma, povinností je oznámit jejich vznik maršálkovi Sejmu. Ke konci října 2013 bylo v Sejmu 128 komisí, dvojnásobně víc než v minulém volebním období Sejmu. Na podzim byl vysoký počet komisí kritizován. Týdeník *Polityka* zkritizoval, že vedení Sejmu Macierewiczovu komisi trpí.²²⁹

Cílem parlamentní komise je oficiálně koordinování činností obou komor parlamentu směřujících k vyjasnění příčin a okolností smolenské letecké katastrofy Tu-154M a pomoc rodinám obětí katastrofy. Macierewiczova komise pořádá pravidelné tiskové konference, diskuse se svými odborníky a vydává zprávy, poslední dva roky pravidelně na výročí smolenských událostí.

První „kontrazprávou“ bylo vydání Bílé knihy smolenské katastrofy, která byla reakcí PiS na zprávu MAK, se kterou strana nesouhlasí. Zpráva MAK podle Kaczyńského „očerňuje Poláky a Polsko, je nepravdivá a uvádí mezinárodní společenství v omyl“. Macierewiczova komise podle Kaczyńského brání občany Polska, kteří při smolenské letecké katastrofě zemřeli, protože Tusková vláda to nečiní.²³⁰ První část „PiSovské zprávy“ odhaluje odpovědnost ruské strany za smolenskou leteckou katastrofu, přičemž ji obviňuje z manipulování při vyšetřování a lhaní. Druhá část připisuje odpovědnost ministrovi Arabskému, ministrovi vnitra Millerovi a ministrovi obrany Klichovi za porušení pravidel přepravy významných osob země.²³¹

Komise v srpnu 2012 publikovala dokument „28 měsíců po Smolensku“, ve kterém vyvrací závěry vyšetřování MAK i KBWLLL a na základě zkoumání svých expertů označila za „nejpravděpodobnější příčinu tragédie exploze, které zničily letadlo ve vzduchu, což znamená, že odpovědnost za tragédii nenesou piloti

---

²²⁸ V polštině se zkráceně označuje jako „Zespół Macierewicza“, tedy „Macierewiczův tým“, českým, ne zcela přesným ekvivalentem oficiálního názvu je „parlamentní komise“.

²²⁹ DĄBROWSKA, Anna: Samowolka zespołowa. *Polityka* [on-line]. 28. října 2013. Dostupné z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1559757,1,utrapienie-sejmu-zespoly-parlamentarne.read> [Cit. 15. dubna 2014].

²³⁰ PiS: Rosjanie fałszowali dowody. *Rzeczpospolita* [on-line]. 29. června 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artyku/606016,680650-PiS--Rosjanie-falszowali-dowody.html> [Cit. 16. dubna 2014].

²³¹ Biała Księga Smoleńskiej Tragedii, 2011.

nebo atmosférické podmínky, ale třetí osoby“.²³² Zpráva dále uvádí, že premiér Tusk a někteří ministři záměrně škodili prezidentu Kaczyńskému a spolupracovali s Rusy.²³³ Gazeta Wyborcza Macierewiczovu zprávu vyvracela. Zdůraznila, že ani jedno vyšetřování nepotvrdilo teze, se kterými Macierewicz pracuje, a že Macierewicz cíleně mnoho faktů přehlíží.²³⁴ Zde zdůrazňují, že nedlouho poté, na konci října vypukla aféra „Trotyl“, když o výbušninách v letadle napsal deník Rzeczpospolita.

Nutné je podotknout, že Antoni Macierewicz už jako náměstek ministra v srpnu roku 2006 využíval v politickém boji teorii spiknutí, když například v rozhovoru pro „pro-PiSovskou“ televizi Trwam označil všechny polské ministry zahraničí (v letech 1989-2006) za agenty sovětských a ruských tajných služeb.²³⁵

Další zprávu, tentokrát 130 stránkovou, vydala Macierewiczova komise k 3. výročí Smolenska. Zpráva rozvádí dosavadní teze a rozšiřuje obvinění Rusů a vyšetřovacích komisí z falšování.²³⁶ Letos publikovala komise dokument ve stejném duchu: „Čtyři roky po Smolensku. Jak zemřel prezident Polské republiky“.

Zajímavý je posun vy vyjadřování Antoniho Macierewicze. Na debatě o smolenské letecké katastrofě v březnu 2011 Macierewicz uvedl, že atentát „je málo pravděpodobný“ a že on „nikdy veřejně netvrdil, že to byl atentát“. Distancoval se od toho, že by oficiálním názorem PiS byla teorie atentátu.²³⁷ O rok později

---

²³² 28 miesięcy po Smoleńsku, viz dok. 8.

²³³ Raport 28 miesięcy po Smoleńsku dostępny w sieci. *Niezależna* [on-line]. 10. září 2012. Dostupné z <http://niezalezna.pl/32707-raport-28-miesiecy-po-smolensku-dostepny-w-sieci> [Cit. 14. dubna 2014].

²³⁴ PAWŁOWSKA-SALIŃSKA, Katarzyna: Macierewicz promuje książkę: Rozbicie samolotu w Smoleńsku to wynik dwóch eksplozji i zdrady polskiego rządu. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 10. srpna 2012. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,12288177,Macierewicz_promuje_knizke_Rozbicie_samolotu_w_Smoleńsku.html [Cit. 14. dubna 2014].

²³⁵ DUDEK, Antoni: *Historia polityczna Polski 1989 – 2012*. 2013, s. 565.

²³⁶ Nowy raport zespołu Macierewicza w sprawie Smoleńska. "Wstrząśnie każdym Polakiem". *PolskieRadio.pl* [on-line]. 10. dubna 2013. Dostupné z <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/820253,Nowy-raport-zespołu-Macierewicza-w-sprawie-Smoleńska-Wstrząśnie-kazdym-Polakiem> [Cit. 17. dubna 2014].

²³⁷ V polštině „Nigdy publicznie nie stwierdziłem, że to był zamach“. Macierewicz: zamach mało prawdopodobny. *Rzeczpospolita* [on-line]. 31. března 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/635490.html> [Cit. 4. července 2014].

Macierewicz již tvrdil, že letadlo „roztrhaly exploze“²³⁸ a že hypotéza atentátu „je nejpravděpodobnější“. Tvrdě kritizoval Tuska i Sikorského.²³⁹

Z rozhodnutí premiéra Tuska byla 9. dubna 2012 zřízena „Komise pro vysvětlení informací, materiálů, příčin a okolností smolenské letecké katastrofy veřejnosti“,²⁴⁰ tým pod vedením Macieje Laska. Šéf Státní komise pro vyšetřování leteckých nehod (PKBWL) měl za úkol vyvrátit alternativní teorie Macierewiczovy komise o atentátu, výbuchu a manipulacích, teze, které se navíc postupně radikalizovaly.

Činnost skupiny Macieje Laska byla od začátku kritizována konzervativními médii, která prezentovala „smolenskou pravdu“ a psala o Macierewiczově verzi jako o oficiální. Portál Nizezależna.pl Tomasz Sakiwicze se pozastavoval nad výší finančních prostředků, které byla nucena kancelář předsedy vlády na chod pracovní skupiny vynaložit a zpochybnil i odbornost členů komise.²⁴¹

Laskova komise 21. května 2013 prezentovala výstupy svého vyšetřování a vyvracela teorie Antonia Macierewicze.²⁴² Krátkou zprávu přineslo Radio Maryja, které nechalo obsáhleji reagovat poslance PiS a člena Macierewiczovy skupiny Stanisława Piotrowicze, který Laskovu zprávu tvrdě zkritizoval.²⁴³ Jinak informovala Gazeta Wyborcza, která v obsáhlejší článku zveřejnila Laskovu argumentaci vyvracející Macierewiczovy verze, ale citovala i samotného Macierewicze: „Je mi stydno za lidi, kteří svalují vinu na polské piloty“.²⁴⁴ Na podzim 2013 Lasek označil Macierewicze a jeho parlamentní komisi za „manipulátory veřejného mínění“²⁴⁵

---

²³⁸ V polštině „samolot rozerwały eksplozje“.

²³⁹ MACIEREWICZ, Antoni: Jeśli to nie był zamach, to co? *Niezależna.pl* [on-line]. 14. dubna 2012. Dostupné z <http://niezalezna.pl/26805-macierewicz-jesli-nie-byl-zamach-co>. [Cit. 4. července 2014].

²⁴⁰ V polštině „Zespół do spraw wyjaśniania opinii publicznej treści informacji i materiałów dotyczących przyczyn i okoliczności katastrofy pod Smoleńskiem“.

²⁴¹ Například: WIERZCHOŁOWSKI, Grzegorz: Smoleńska fabryka Macieja Laska. *Niezależna.pl* [on-line]. 19. října 2013. Dostupné z <http://niezalezna.pl/47342-smolenska-fabryka-macieja-laska> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴² Konferencja zespołu Laska [PREZENTACJA]. *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/konferencja-zespołu-laska-prezentacja.html> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴³ Konferencja zespołu Laska. *Radio Maryja* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <http://www.radiomaryja.pl/informacje/konferencja-zespołu-laska/> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴⁴ Zespół Laska kontra "teorie alternatywne" zespołu Macierewicza: "Dowody wykluczają wybuchy". *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <http://wyborcza.pl/1,75478,13953125.html> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴⁵ Lasek: Zespół Macierewicza manipuluje opinią publiczną. Macierewicz: Kto stawia tezę, musi ją udowodnić. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,75478,14631426,Lasek_Zespól_Macierewicza_manipuluje_opinia_publiczna_.html [Cit. 18. dubna 2014].

a totéž zopakoval i při čtvrtém výročí smolenské letecké katastrofy. Týdeník *Wprost* Laskova slova přinesl v článku „Laskova skupina masakruje Macierewiczovy argumenty. Absurdní důkazy“.²⁴⁶ Poslanec PO Stefan Niesiołowski označil Macierewiczovu komisi za „smolenskou sektu“ plnou „fanatismu, nenávisti a lži“.²⁴⁷

Během posledních let do polštiny v souvislosti s posmolenským diskursem proniklo spojení „smolenská bříza“. Je to označení břízy nacházející se několik set metrů před smolenským letištěm, kterou podle zprávy MAK letadlo Tu-154M přerazilo křídlem, jež se následně krátce před pádem letadla rozlomilo. Toto tvrzení vzbudilo v polské společnosti rozruch a vedlo ke zpochybňování oficiálních vyšetřovacích verzí, obzvláště v roce 2012. Konzervativní média ji překřtila podle článku europoslance PiS Janusze Wojciechowského²⁴⁸ na „pancéřovou břízu“. Wojciechowski chtěl břízu „rehabilitovat“ a požadoval nové vyšetřování. Krystyna Naszkowska to v článku pro deník *Gazeta Wyborcza* označila za špatný žert.²⁴⁹

Fenomén smolenské břízy pronikl i do kultury. V roce 2011 vydala Polská národní banka limitovanou edici stříbrných mincí s motivem Tu-154M a smolenské břízy v nominální hodnotě 20 zlotých. Motiv břízy je také na pomníku obětí smolenské letecké katastrofy v kostele sv. Anny ve Varšavě a v roce 2012 se rovněž bříza stala motivem pro básně Aleksandra Szumašného. Kreslíř Andrzej Kraus břízu použil ve svých karikaturách pro deník *Rzeczpospolita* a týdeník *Uważam Rze*. Zajímavostí může být, že při letošním výročí smolenské letecké katastrofy byly za 29 zlotých ke koupi „křížky ze smolenské břízy“, respektive bříz rostoucích v okolí smolenského letiště Severnyj.²⁵⁰

---

²⁴⁶ Zespół Laska masakruje argumenty Macierewicza. "Absurdalne dowody". *Wprost* [on-line]. 9. dubna 2014. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/443588/Zespol-Laska-masakruje-argumenty-Macierewicza-Absurdalne-dowody/> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴⁷ Za komisją Macierewicza idzie fanatyzm, nienawisc i kłamstwo. *TVN24* [on-line]. 9. dubna 2014. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/za-komisja-macierewicza-idzie-fanatyzm-nienawisc-i-klamstwo,416986.html> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴⁸ WOJCIECHOWSKI, Janusz: Po rehabilitacji generała czas na rehabilitację brzozy. *Fronda.pl* [on-line]. 14. ledna 2012 Dostupné z <http://www.fronda.pl/a/wojciechowski-po-rehabilitacji-general-a-czas-na-rehabilitacje-brzozy,17184.html> [Cit. 18. dubna 2014].

²⁴⁹ NASZKOWSKA, Krystyna: Prawica chce rehabilitacji brzozy smoleńskiej [on-line]. 14. ledna 2012. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,10964863,Prawica_chce_rehabilitacji_brzozy_smoleńskiej.html [Cit. 18. dubna 2014].

²⁵⁰ GOSIEWSKA, Beata: Krzyżyki z brzozy smoleńskiej do kupienia na aukcjach internetowych. *Onet.pl* [on-line]. 27. března 2014. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/krzyzyki-z-brzozy-smoleńskiej-do-kupienia-na-aukcjach-internetowych/6qq7t> [Cit. 18. dubna 2014].

TABULKA č. 5: Válka komisí		
diskurz	Macierewiczova komise	Millerova komise
představitelé	PiS, Antoni Macierewicz, Adam Hofman, Jarosław Kaczyński	PO, Jerzy Miller, Donald Tusk, ministři Arabski a Klich, Maciej Lasek, Stefan Niesiołowski
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • Bílá kniha • ruský šlendrián a lži • pochybení Tuska, Arabského, Klicha a Millera • obrana cti obětí (odmítání pochybení posádky) • selhání vlády • exploze • Smolenská fabrika Macieje Laska • pancéřová bříza • účast třetích osob 	<ul style="list-style-type: none"> • zpráva KBWLLLP • Bílá kniha je stranická propaganda PiSu • zpráva MAK s polskými připomínkami • absurdní teorie • fanatismus, nenávist, lež Macierewicze • smolenská sekta

V příslovečné válce komisí se opět střetávají dva proudy: oficiální vládní, který je napadán a zpochybňován „alternativním“ konzervativním a „pro-pisovským“ proudem, jenž ztělesňuje místopředseda PiS Antoni Macierewicz. Macierewicz se v hlásání své smolenské pravdy postupně radikalizoval, od zpochybňování ruského vyšetřování, až po zprávy o plánovaném spiknutí vlády a Ruska, výbuších na palubě prezidentského letadla, tedy „teorii zamachu“, atentátu. PiS prostřednictvím komise nehovořilo již pouze o politické a morální zodpovědnosti vlády či o ruských chybách, nýbrž se začalo častěji zmiňovat o „účasti třetích osob“.

Radikalizace Macierewicze a jeho komise je zřejmá z jejich vyjádření. Společně s nimi se radikalizovala i část médií, včetně nově vzniklých. Obranou vlády Donalda Tuska bylo nejprve vlastní polské vyšetřování a posléze Laskova komise, jejímž hlavním úkolem mělo být vyvrácení tezí Macierewicze a přesvědčení polského veřejného mínění o tom, že atentát je nonsens. Obě skupiny se střetávají dodnes,

Macierewicz objíždí Polsko i polské krajany v zámoří a pořádá přednášky a diskuse se „svými“ odborníky, na nichž prezentuje činnost a publikace parlamentní komise.

5.6. Parlamentní volby 2011

Na podzim 2010 došlo jak v PO, tak i v PiS ke změnám. Od Platformy se odtrhl excentrický poslanec Janusz Palikot, který založil novou liberální stranu Ruch Palikota. Ze PiS byla vyloučena šéfka Kaczyňského prezidentské kampaně 2010 Joanna Kluzik-Rostkowska společně s dalšími za „škození straně“²⁵¹, ztrátu důvěry a utlumení smolenského tématu.²⁵² Podle týdeníku *Wprost* měl být důvodem rozhovor, ve kterém Kluzik-Rostkowska oznámila, že pokud PiS prohraje v komunálních volbách, měl by Kaczyński odstoupit a ona se utká o místo předsedy strany se Zbigniewem Ziobrem.²⁵³ Obě vyloučené členky společně s několika europoslanci za PiS později založily stranu „Polsko je nejdůležitější“ (PJN), což bylo heslo Kaczyňského volební kampaně. PJN nezaznamenalo větší úspěchy a na konci roku 2013 se spojilo s nově vzniklou stranou odštěpeného poslance PO Jarosława Gowina. Samotná Kluzik-Rostkowska byla v PJN krátce, a když nebyla zvolena předsedkyní, odešla do PO, za kterou v parlamentních volbách kandidovala a stala se poslankyní. 27. listopadu 2013 se stala ministryní školství.

Komunální volby 2010 pro PiS znamenaly další porážku. PO zvítězila s 31% podporou, PiS 23 %, PSL překvapivě 16 % a SLD 15 %. 12 maršálků vojvodství získala PO, zbylé 4 PSL (jihovýchod Polska). PO udržela i prezidenty (primátory) Varšavy, Gdaňsku a dalších velkých měst.

---

²⁵¹ V polštině „działanie na szkodę partii“.

²⁵² DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 631.

²⁵³ Kluzik-Rostkowska wykluczona z PiS za wywiad dla "Wprost". Jakubiak usunięta za "szkodzenie partii". *Wprost* [on-line]. 5. listopadu 2011. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/216436/Kluzik-Rostkowska-i-Jakubiak-wykluczone-z-PiS-Dzialaly-na-szkode-partii/> [Cit. 14. dubna 2014].

TABULKA č. 6: Parlamentní volby		
diskurz	PiS	PO
představitelé	PiS, Jaroslaw Kaczyński	PO, Donald Tusk, ministři jeho vlády
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • Poláci si zaslouží více • Polsko našich snů • ostražitost k Němcům • antiTusk • přihlášení se k fotbalovým fanouškům 	<ul style="list-style-type: none"> • Polsko ve výstavbě • dokončení práce • proti chuligánům • oni půjdou volit, a ty?

Po celý čas kampaně před parlamentními volbami v roce 2011 se podle průzkumů umísťovala na prvním místě PO s 35 %, PiS vykazovalo 25 %, ale vysoké bylo i procento nerozhodnutých voličů, kteří činili zhruba jednu čtvrtinu.

Volební heslo PO bylo „Polsko ve výstavbě“ mělo označovat, že vláda chce pokračovat v plnění slibů z roku 2007, obzvláště v rozvoji infrastruktury, což souviselo s pořádáním fotbalového mistrovství Evropy v červnu 2012. Předseda vlády a PO Tusk a ministři jeho vlády v rámci kampaně objížděl Polsko „tuskobusem“.

Premiérovi mediálně prospěl konflikt s radikálními fotbalovými fanoušky a uzavření několika stadionů v květnu 2011.²⁵⁴ Tuskova vláda se s ohledem na blížící fotbalové mistrovství snažila omezit kriminalitu a výtržnosti na stadionech „Chuligáni“ proti Tuskovi zahájili ostrou antikampaň, navštěvovali předvolební setkání premiéra s občany a na stadionech křičeli hesla proti Tuskově vládě. Jedním z hesel bylo „Tusku, ty troubo, vládu ti svrhnou fotbaloví fanoušci“.²⁵⁵ Poslanec PiS Joachim Brudziński v rádiu TOK uvedl, že s takovými transparenty souhlasí a že fotbalové fanoušky nelze házet do jednoho pytle.²⁵⁶

²⁵⁴ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 636.

²⁵⁵ V polštině „Tusk, ty matole, Twój rząd obalą kibole“. Slovo „kibol“ je pejorativní označení pro fotbalové fanoušky, často spjaté s výtržnostmi.

²⁵⁶ "Tusk, ty matole, Twój rząd obalą kibole". Poseł PiS: zgadzam się z tą myślą. *Onet.pl* [on-line]. 10. května 2011. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/tusk-ty-matole-twoj-rzad-obala-kibole-posel-pis-zgadzam-sie-z-ta-mysla/dwhqj> [Cit. 4. července 2014].

Původně Tusk vyzval Kaczyńského na souboj do televizní debaty, lídr PiS ale odmítl, nechtěl opakovat chybu z roku 2007, kdy byl podle Dudka jeho výkon slabý. PO tak přišla s heslem „proč debatovat s Kaczyńskim, bavme se s Poláky“ a tuskobus slavil úspěchy.²⁵⁷

V září Kaczyński navrhla nový formát debaty. V sérii tematických debat by měli diskutovat zástupci PiS a PO. SLD a PSL jsou podle Kaczyńského v alianci s PO, a že s Ruchem Palikota PiS diskutovat nebude. Jarosław Kaczyński rovněž navrhl, aby debatu neorganizovala média, ale nezávislá společnost, která by zajistila i přenos. Důvodem je podle něj to, že polská média nestojí stranou politického sporu, ale jsou jeho aktivní součástí. Pro diskusní setkání s Tuskem si Kaczyński stanovil tři podmínky: „zveřejnění programu PO; organizaci debaty nezávislou firmou; svinutí bílé vlajky vůči mocným v Polsce i zahraničí“.²⁵⁸ Poslední podmínka měla vyjádřit, že Kaczyński nebude „dělat show s někým, kdo zastupuje nátlakové skupiny v Polsku a vnější zájmy“.²⁵⁹ Nakonec Kaczyński debatu z Tuskem vyloučil, což uvedl na tiskové konferenci 1. října. Kaczyński nebyl ochoten diskutovat „v absurdním ovzduší“ a debaty podle něj mají smysl jen tehdy, když se diskutuje věcně.²⁶⁰ Kaczyński absurdní atmosférou myslel způsob nastolování témat diskuse, která by se podle něj stáčela k nedůležitým věcem.²⁶¹

Volebním sloganem PiS byla věta „Poláci si zaslouží více“, která navazovala na starý slogan strany UP. PiS neprospěl rovněž „flirt“ se zuřivými fotbalovými chuligány ani ostrá protikampaň vůči osobě premiéra, která nerozhodnuté voliče nezaujala.²⁶² Kaczyńského PiS bylo napadáno za období svého vládnutí, a to nejen ze strany PO, ale i ze strany liberálně či levicově smýšlejících celebrit. V říjnu vyšel

---

²⁵⁷ MAJEWSKI, Michał: Kaczyński i Tusk na ringu. *Rzeczpospolita* [on-line] 1. října 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/725652.html> [Cit. 19. dubna 2014].

²⁵⁸ V polštině „zwiniecie przez Tuska białej flagi zarówno wobec moźnych w Polsce, jak i wobec moźnych poza Polską“.

²⁵⁹ V polštině „Ja z kimś, kto chce urządzić show w imieniu interesów grup nacisków w Polsce i interesów zewnętrznych, rozmawiać nie mam zamiaru.“ Wybory 2011. Kaczyński: Debata tylko z PO. Z Tuskiem, gdy zwinie białą flagę. *Gazeta.pl* [on-line]. 3. září 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10224976,Wybory_2011_Kaczyński_Debata_tylko_z_PO_Z_Tuskiem_.html [Cit. 4. července 2014].

²⁶⁰ V polštině „nie jestem gotów dyskutować w oparach absurdu. Dyskusji na temat aresztowania autostrad, bo to nie ma żadnego sensu. „Debata przedwyborcze mają sens wtedy, kiedy dyskutujemy merytorycznie“.

²⁶¹ Debata Tusk-Kaczyński nie będzie. Prezes PiS: o czym tu rozmawiać? *Wprost* [on-line]. 1. října 2011. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/263922/Debata-Tusk-Kaczyński-nie-bedzie-Prezes-PiS-o-czym-tu-rozmawiac/> [Cit. 4. července 2014].

²⁶² MAJEWSKI, Michał. Op. cit.

týdeník Wprost s fotkou populárního novináře Kuby Wojewódzského a titulkem „Bojím se PiS“. Wojewódzki píše pro čtenáře od 18 do 24 let. V článku autor varuje před volbou PiS a neúčastí u voleb, píše, že chce předvídatelnou vládu a kontinuitu, nikoli nepředvídatelného podrážděného ambiciózního Kaczyńskiego, který šíří nacionalismus a nenávisť vůči sousedům.²⁶³

Wojewódzki reagoval na několik kritických, až xenofobních prohlášení Kaczyńskiego ohledně německé kancléřky Merkelové ve své knize „Polska naszych marzeń“ (Polsko našich snů). Vydání knihy doplněné o film o Kaczyńském bylo načasováno do předvolební kampaně, s cílem ukázat, že Jarosław Kaczyński není „jen předsedou strany, nýbrž i kandidátem na vůdce národa a státu, rozvážným politikem vědomým si toho, čeho chce dosáhnout“. Na knihu a film vyšla krátká pozitivní recenze v deníku Rzeczpospolita.²⁶⁴ Kaczyński nezůstal ve vztahu k Německu nepřívětivý pouze v knize, osočil se rovněž na redaktora „nepřátelské“ TVN, zda reprezentuje polskou či německou redakci.²⁶⁵

V kampani PO zabral klip, který ukazoval důchodce z prostranství prezidentského paláce, jak nadávají na mládež, a fotbalové chuligány demolující stadion. Klip byl doplněn textem: „Oni půjdou k volbám, a ty?“. Billboardy PiS zase strašily heslem „Tusk = Palikot ve vládě“. Palikotův Ruch před volbami zaznamenal vzrůst podpory, voliče zaujala kampaň v duchu happeningů a agresivní antiklerikální rétorika. Palikot se tak zmocnil tématu typického pro levicové antiklerikální strany. Tradičně kampaň pojala PSL s heslem „Nejdůležitější je člověk“.²⁶⁶

---

²⁶³ Wybory 2011. Wojewódzki: Boję się PiS. Potrzebny jest powszechny alert. *Gazeta.pl* [on-line]. 2. října 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10392820,Wybory_2011_Wojewodzki_Boje_sie_PiS_Potrzebny_jest.html [Cit. 19. dubna 2014].

²⁶⁴ JANKE, Igor: Poważny polityk z wadami. *Rzeczpospolita* [on-line]. 29. září 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/724269.html> [Cit. 19. dubna 2014].

²⁶⁵ DUDEK, Antoni. Op. cit., s. 637.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 638.

TABULKA č. 6: Parlamentní volby		
diskurz	PiS	PO
představitelé	PiS, Jarosław Kaczyński	PO, Donald Tusk, ministři jeho vlády
jazyk diskurzu	<ul style="list-style-type: none"> • Poláci si zaslouží více • Polsko našich snů • ostražitost k Němcům • antiTusk • přihlášení se k fotbalovým fanouškům 	<ul style="list-style-type: none"> • Polsko ve výstavbě • dokončení práce • proti chuligánům • oni půjdou volit, a ty?

Smolenské téma ve volební kampani zaznělo hned na začátku. Při zahájení volební kampaně PiS ve Vratislavi a představení lídrů do Sejmu a Senátu vystoupil s projevem předseda strany. Kaczyński prohlásil, že na Smolensk navzdory vzkazům vlády nezapomenou, a že loňský rok ukázal, že Poláci zkoušku složili, naopak Tusková vláda selhala. Na kandidátkách se navíc ocitli příbuzní oběti smolenské letecké katastrofy i lidé z blízkého okolí Lecha Kaczyńskiego.²⁶⁷

V oficiální kampani se PO i PiS smolenskému tématu vyhýbaly, Kaczyński chtěl stejně jako v kampani při prezidentských volbách působit jako státník připravený vést a bránit Polsko.²⁶⁸ Za pozornost však stojí video,²⁶⁹ které PiS zveřejnilo na konci července 2011. Ve dvouminutovém klipu s dramatickým hudebním doprovodem jsou použity fotografie manželů Kaczyńských. Spot s názvem „Oni čekají na pravdu“ zdůrazňuje hlavně osobu manželky prezidenta Kaczyńskiego Mariu a prostřednictvím jejího životního příběhu útočí na emoce. Závěr videa se záběry z pohřbu Kaczyńských je věnován Smolensku a doplňuje ho text „Oni čekají na pravdu...

²⁶⁷ Wybory 2011. Kaczyński ogłosił hasło PiS: "Polacy zasługują na więcej". *Gazeta.pl* [on-line]. 27. srpna 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10184210,Wybory_2011_Kaczynski_oglosil_haslo_o_PiS_Polacy.html [Cit. 19. dubna 2014].

²⁶⁸ Wybory 2011. Spot PiS. "Brak Smoleńska jest sukcesem". *Gazeta.pl* [on-line]. 12. července 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9931777,Wybory_2011_Spot_PiS_Brak_Smolenska_jest_sukcesem.html [cit. 19. dubna 2014].

²⁶⁹ Viz <http://www.youtube.com/watch?v=HYzou5KjkOU>.

Jsme jim to dlužní“.²⁷⁰ Videoklip není označen logem PiS, ale zveřejněno bylo kanálem youtube „myPiS TV“.

Smolensku se v době kampaně věnovala s PiS spřátelená pravicová média. Velký rozruch vyvolala 8. října, tedy den před volbami, obálka deníku Gazeta Polska s fotkou manželů Kaczyńských a titulkem: „Prezident byl zavražděn“. Autorem článku s podtitulkem „zemřel za svobodné Polsko“ byl šéfredaktor deníku Tomasz Sakiewicz, který svá tvrzení podložil půlročním bádáním, po kterém došel k závěru, že smolenská letecká katastrofa nebyla nehodou.²⁷¹

Volby se uskutečnily 9. října 2011, účast byla nižší než v předcházejících parlamentních volbách a činila 48,92 %. Občanská platforma volby s přehledem vyhrála, získala téměř 40 %, a o půl milionu více hlasů než Právo a spravedlnost s 30 %. Bylo to poprvé, kdy hlavní vládní strana obhájila vítězství ve volbách. Senzací voleb byl 10% výsledek Ruchu Palikota. Slabý 8% výsledek SLD předznamenal odchod předsedy Napieralského a návrat Leszka Millera. Dvě největší strany získaly dohromady 79 % všech mandátů v Sejmu, což je oproti volbám v roce 2007 srovnatelný podíl. Tehdy to bylo 81 %, v roce 2005 62 %. Mírný pokles počtu mandátů pro dvě největší strany (u PO o 2 mandáty, u PiS o 9) v roce 2011 je daný jak změnou volební formule, tak i přelivem protestních hlasů mladých voličů k Palikotovu hnutí a nižší volební účastí než v roce 2007.

PO vyhrála v 11 vojvodstvích středního a západního Polska, zatímco PiS zvítězilo v 5 vojvodstvích na východě a jihovýchodě země a nejsilnější podporu mělo v Podkarpátí a Malopolsku. Volební geografie byla opět podobná předešlým volbám: PO měla nejvyšší podporu ve větších městech, PiS zase na vesnicích. Palikotovo hnutí oslovilo každého čtvrtého hlasujícího pod 25 let.²⁷²

Volební prohra PiS a její obraz jako strany pro staré a méně vzdělané lidi a odpor vůči pevnému vedení Kaczyńského vedl krátce po volbách k odštěpení části poslanců a jednoho senátora PiS. V důsledku toho 7. listopadu 2011 vznikl poslanecký klub s 16 poslanci. Všemu předcházel Kaczyńského konflikt se Zbigniewem Zibrem a následný odchod 3 europoslanců Ziobra, Tadeusze Cimańského a Jacka Kurského

---

²⁷⁰ V polštině „Oni czekają na prawdę... Jesteśmy im to winni“.

²⁷¹ Weekendowa okładka GP "Prezydent został zamordowany. *PolskieRadio.pl* [on-line]. 7. října 2011. Dostupné z <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/455560,Weekendowa-okladka-GP-Prezydent-zostal-zamordowany-> [Cit. 19. dubna 2014].

²⁷² DUDEK, Antoni. Op. cit, s. 640.

z PiS. Zmínění založili v březnu novou konzervativní politickou stranu Solidární Polsko s předsedou Ziobrem.

Maršálkem Sejmu se stala dosavadní ministryně zdravotnictví Ewa Kopacz. Pokračování vládní koalice PO a PSL bylo zřejmé již v den vyhlášení výsledků voleb. Vládní koalice ovšem mírně oslabila, měla podporu 235 poslanců. Druhá Tuskova vláda byla jmenována 18. listopadu 2011.

6. Závěr

Výchozím předpokladem práce byla Zaryckého teze o existenci dominujícího štěpení centrum-periferie, které bylo – a toto je již můj výchozí předpoklad – umocněno smolenskou leteckou katastrofou. Po interpretaci a analýze vývoje polské politiky v letech 2005-2011 jsem nucen tento pohled doplnit. Odpověď na první výzkumnou otázku, zda „lze teorii Tomasze Zaryckého o dominantním štěpení centrum-periferie aplikovat na polskou politiku po Smolensku“ je tedy následující. Současný stav bych popsal spíše jako kulturní a politické rozdělení společnosti podél konfliktní linie mezi dominantními politickými tábory PO a PiS, ale kořeny tohoto kulturně-politického štěpení jsou v konfliktu centrum-periferie. Zaryckého teorii tak aplikovat lze. Dozvuky štěpení, tak jak ho popsal Tomasz Zarycki, jsou v současné polské politice stále patrné a projevíly se výrazně po dubnu 2010.

Smolenská letecká katastrofa prohloubila propast mezi tábory, které v jejich současné podobě známe od roku 2005. Zásadní vliv měly na polarizaci v posmolenském období politické elity a s nimi spjatá média. Jedním z projevů je i vztah s Ruskem, který v souvislosti se smolenskou leteckou katastrofou tematizoval PiS. Smolensk se po tématu postkomunismu a postsolidarity stal další výraznou součástí polské „światopoglądowe“ konfliktní linie.

Na druhou výzkumnou otázku, zda „došlo po smolenské letecké katastrofě k hlubší polarizaci polské společnosti“ odpovídám, že došlo. Názory na příčiny smrti pasažérů prezidentského letadla se staly formou politické identifikace. Na straně konzervativců (PiS) došlo k částečné segmentaci²⁷³ společnosti a vzniku vlastního sociálního hnutí. Jeho částí je tvrdé jádro PiS a lidé, kteří již před Smolenskem nebyli spokojeni s režimem a elitami „III. republiky“. Tito lidé jsou náchylnější k podlehnutí alternativním (konspiračním) teoriím, poněvadž establishmentu (Tuskově vládě) z principu nedůvěřují. Identifikují se s patriotismem, konzervativismem a rusofobií. Tato odpověď se prolíná s třetí, poslední otázkou ohledně případné proměny mediálního jazyka a struktury mediální scény v Polsku.

---

²⁷³ Připomínám znovu, že se jedná o jiný význam, než Lorwinova teorie. Viz pozn. č. 125.

Posmolenské hnutí je mobilizováno pravicovými médii, včetně nově vzniklých médií otevřeně se hlásících k vlastní „smolenské pravdě“. Smolenská média se považují za pravdivá a skutečně nezávislá, toužící po pravdě a nacházející se v nekompromisní válce a útoku proti mainstreamovým médiím. Ta podle skupiny „vzporných“ smolenských médií převzala bez námitek „ruskou verzi“ událostí. Mobilizaci rovněž zajišťuje výrazná osoba místopředsedy PiS Antoniho Macierewicze, jenž se svou parlamentní skupinou pravidelně vydává publikace a rozdmýchává veřejnou debatu.

Posmolenská skupina tvoří menšinu, většina obyvatel byla z využívání smolenského tématu v politickém boji znechucená už rok po smolenské letecké katastrofě. Smolensk se stal dalším předmětem polského sporu o politiku paměti. Šance, že Antoni Macierewicz a další zastánci teorie atentátu osloví více než 25 % lidí, je ale mizivá. Postsmolenská skupina je omezena velikostí voličského jádra PiS.

K polarizaci obou definovaných skupin přispělo i jednání vlády Donalda Tuska, pochybení při prvotním vyšetřování a poté urputná snaha vyvracet všechna podezření (Millerova komise, Laskova komise). Rétorika liberálních a provládních médií byla spíše defenzivní, smolenské téma se snažila marginalizovat a „nekropolitiku“ Kaczyńského kritizovala.

Spor ve společnosti nekončí a neuzavřou ho ani výsledky či revize vyšetřování. Přesto je patrné, že v posledním roce nebo dvou téma ustoupilo a větší pozornost mu je věnována spíše při výročí. To je dáno i opadnutím emocí, které v radikalizaci obou táborů hrály významnou roli.

Smolenské téma polskou politiku polarizovalo, respektive v prvních dvou letech výrazně prohloubilo mediální štěpení a tematizovalo konflikt ofenzivního Práva a spravedlnosti s defenzivní Občanskou platformou. Názory na příčiny smrti pasažérů prezidentského letadla se staly formou politické identifikace.

Jako vcelku trefné se pro první dva posmolenské roky zdá označení diskurz „dvou národů“, války Polska osvícenecko-světského a Polska národně-katolického, zkráceně POLandie a PiSlandie.²⁷⁴

---

²⁷⁴ ŻAKOWSKI, Jacek: POLandia i PiSlandia. *Polityka* [on-line]. 8. listopadu 2010. Dostupné z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1510392,1,debata-podzielmy-polske-na-dwie-czesci.read> [Cit. 5. května 2014].

7. Źródła

7.1. Citované dokumenty

dok. 1: http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/omowienia/Kpt_02_08_EN.pdf.

dok. 2: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20000120241>.

dok. 3: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20000110198>, cit. 22. 11. 2013.

dok. 4: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20050180293>, cit. 22. 11. 2013.

dok. 5: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20100210198>, cit. 23. 11. 2013.

dok. 6: http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101/finalreport_eng.pdf, cit. 23. 11. 2013, s. 10 a 130.

dok. 7: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>.

dok. 8: http://orka.sejm.gov.pl/ZespolSmolenskMedia.nsf/EventsByLink/MJAI-97K9UE/%24File/Raport_28_miesiecy_po_Smolensku.pdf.

7.2. Použitá literatura

BENEŠ, Vít (2008): Diskurzivní analýza. In: Drulák, Petr (ed.): *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Portál, Praha, s. 92-124.

Biała Księga Smoleńskiej Tragedii. Zespół Parlamentarny ds. Zbadania Przyczyn Katastrofy TU-154 M z 10 kwietnia 2010 r., Warszawa, 2011.

BRYLSKA, Karolina: Retoryka oskarżeń. Konflikt ideou na lamách „Gazety Wyborczej“ i „Rzeczpospolitej“ w okresie żaloby narodowej po katastrofie smoleńskiej. In MARCJANIK, Małgorzata: *Retoryka mediów, retoryka w mediach*. Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2012, s. 45-66.

CIENCALA, Anna, LEBEDEVA, Natalia, MATERSKI, Wojciech: *Katyn: a crime without punishment*. Yale University Press, Yale, 2008.

DUDEK, Antoni: *Historia polityczna Polski 1989-2012*. Wydawnictwo Znak, Kraków, 2013.

FAIRCLOUGH, Norman: *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research* In WODAK, Ruth, MEYER, Michael (ed.): *Methods of critical discourse analysis*. Sage, London, 2002.

FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power*. Longman, Harlow, 1989.

FAIRCLOUGH, Norman: *Discourse and Social Change*. PolityPress, Cambridge, 1992.

FRYBES, Marcin: Dziennikarz polski w procesie transformacji In MOCEK, Stanisław (ed.): *Dziennikarstwo, media, społeczeństwo*. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa, 2005, s 215-230.

GEE, James, Paul: *An introduction to discourse analysis: theory and method*. Routledge, New York, 1999.

HERRMANN, Marcin: Żałoba w prasie, prasa w żałobie . In GRABOWSKA, Mirosława (ed.): *Po katastrofie smoleńskiej*. Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, 2010.

- HINSEY, Ellen: *Death in the Forest*. New England Review, Middlebury, 2011.
- HOPFINGER, Maryla: *Literatura i media po 1989 roku*. Oficyna Naukowa, Warszawa, 2010.
- JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: *Média a společnost*. Portál, Praha, 2007.
- JOHANN, Wiesław: Dziennikarz polski w procesie transformacji In MOCEK, Stanisław (ed.): *Dziennikarstwo, media, społeczeństwo*. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa, 2005, s 205-214.
- KOSMAN, Marcei: *Dějiny Polska*. Karolinum, Praha, 2011.
- KOWALCZYK, Krzysztof: Kampania Bronisława Komorowskiego w wyborach prezydenckich w 2010 roku. In OKRZESIK, Janusz, WOJTASIK, Waldemar (ed.): *Wybory prezydenckie w Polsce 2010*. Uniwersytet Śląski, Katowice, 2011.
- KRAŠKO, Piotr: *Smoleńsk. 10 kwietnia 2010*. G+J Gruner, Warszawa, 2011.
- KUBÁT, Michal: *Demokracie v Polsku: politický systém Polské republiky (1989-2005)*. Sociologické nakladatelství, Praha, 2005.
- LEWANDOWSKI, Jakub: *Smolenská katastrofa v polském politickém diskurzu a dopad na polsko-ruské vztahy*. Bakalářská práce. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2012.
- LINZ, Juan, J., STEPAN, Alfred: *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1996.
- LIPSET, Seymour, Martin, ROKKAN, Stein: Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction. In LIPSET, Seymour, Martin, ROKKAN, Stein (ed.): *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. Free Press, New York, 1967, s. 1-64.

OKRZESIK, Janusz, WOJTASIK, Waldemar: *Wybory prezydenckie w Polsce 2010*. Uniwersytet Śląski, Katowice, 2011.

PIASECKI, Andrzej, Konrad: *Wybory w Polsce 1989-2011*. Arcana, Kraków, 2012.

PODGÓRZAŃSKA, Renata: *Konflikt polityczny i jego egzemplifikacja na współczesnej scenie politycznej w Polsce*. In PIĄTEK, Jarosław, PODGÓRZAŃSKA, Renata (ed.): *Oblicza konfliktów. Zbiór analiz i studia przypadków*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2008.

Polityczne tło katastrofy smoleńskiej. PiS, Warszawa, 2010.

MATERSKI, Wojciech: *Katyń. Od kłamstwa ku prawdzie*. Rytm, 2012, Warszawa.

MODRZEJEWSKA, Ewa: *Dziennikarz dziennikarzowi wilkiem. O retorycznej strategii sporu politycznego na przykładzie rubryk publicystycznych w dziennikach*. In MARCJANIK, Małgorzata: *Retoryka mediów, retoryka w mediach*. Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2012, s. 23-44.

MYŚLIŃSKI, Jerzy: *Kalendarium polskiej prasy, radia i telewizji*. BEL Studio, Warszawa, 2004.

SZAWIEL, Tadeusz: *Podział na lewicę i prawicę w Polsce po 1989 roku – jego sens i trwałość*. In SHEYBAL, Jolanta, Maria (ed.): *Wielka transformacja. Zmiany ustroju w Polsce po 1989*. Wydawnictwo Naukowe Łośgraf, Warszawa, 2011, s. 518-538.

ŚWIĘCHOWICZ, Tadeusz. *Smoleński upadek. Katastrofa, która wstrząsnęła światem*. Fronda, Warszawa, 2011.

ZÁBRODSKÁ, Kateřina: *Variace na gender. Postrukturalismus, diskurzivní analýza a generová identita*. Academia, Praha, 2009.

ZARYCKI, Tomasz: *W poszukiwaniu periferii. Teoria podziałów politycznych Lipseta-Rokkana w kontekście polskim*. In DAJNOWICZ, M.: *Oblicze polityczne regionów Polski*. Białystok, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, 2007, s. 13-34.

ŻUKOWSKI, Tomasz: Polacy wobec tragedii smoleńskiej: Przegląd wybranych badań demoskopijnych. In: GLIŃSKI, Piotr, WASILEWSKI, Jacek: *Katastrofa smoleńska: Reakcje społeczne, polityczne i medialne*. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa, 2011.

7.3. Citované články z odborné literatury a časopisů

KOUBEK, Jiří: Polský stranický systém a vyhlídky jeho vývoje po předčasných volbách 2007, (*STUDIE*) *ČLOVĚK – Časopis pro humanitní a společenské vědy*, 2007, No. 8.

LORWIN, Val: Segmented Pluralism: Ideological Cleavages and Political Cohesion in the Smaller European Democracies, *Comparative Politics*, Vol. 3, No. 2. (1971), s. 141-175.

PARMA, Jan. Relevantní politické strany v Polsku: Polské parlamentní strany po volbách 2001, *Středoevropské politické studie*, Vol. 6 (2010), No 1.

SANDFORD, George: The Katyn Massacre and Polish-Soviet Relations 1941-43. *Journal of Contemporary History*, Vol. 41(2006), No. 1., s. 95-111.

ZARYCKI, Tomasz: Politics in the Periphery: Political Cleavages in Poland Interpreted in their Historical and International Context, *Europe Asia Studies*, Vol. 52 (2000), No. 5, s. 851-873.

7.4. Prameny a ostatní zdroje

"Akce krzyż": cyrk udał się. Sześć osób trzeźwieje. *TVN24* [on-line]. 10. srpna 2010.

Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/akcja-krzyz-cyrk-udal-sie-szesc-osob-trzezwieje,142441.html> [Cit. 6. dubna 2014].

Coraz więcej Polaków ufa Jarosławowi Kaczyńskiemu. *Wprost*. [on-line]. 28. dubna 2010.

Dostupné z <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/rzad-i-administracja-zdali-ten-trudny-egzamin.html> [Cit. 19. března 2014].

CZUCHNOWSKI, Wojciech, IMIELSKI, Roman, KUBLIK, Agnieszka,

RADZIWINOWICZ, Waław: Prezydent przez nieporozumienie. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 6. dubna 2013. Dostupné z

http://wyborcza.pl/1,132280,13686303,Prezydent_przez_nieporozumienie.html [Cit. 6. dubna 2014].

DĄBROWSKA, Anna: Samowolka zespolowa. *Polityka* [on-line]. 28. října 2013. Dostupné

z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1559757,1,utrapienie-sejmu-zespolo-parlamentarne.read> [Cit. 15. dubna 2014].

Debata Tusk-Kaczyński nie będzie. Prezes PiS: o czym tu rozmawiać? *Wprost* [on-line]. 1.

října 2011. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/263922/Debata-Tusk-Kaczynski-nie-bedzie-Prezes-PiS-o-czym-tu-rozmawiac/> [Cit. 4. července 2014].

DOMAGALSKI, Marek, PIETRYGA, Tomasz: Zapomniana umowa z Rosją? *Rzeczpospolita*

[on-line]. 6. května 2010. Dostupné z [http://prawo.rp.pl/artykul/459542,472006-](http://prawo.rp.pl/artykul/459542,472006-Zapomniana-umowa-z-Rosja-.html)

[Zapomniana-umowa-z-Rosja-.html](http://prawo.rp.pl/artykul/459542,472006-Zapomniana-umowa-z-Rosja-.html) [cit. 19. března 2014].

DOMAGALSKI, Marek, PIETRYGA, Tomasz: Co mluví lotnicze porozumění Polska i

Rosji z 1993 roku *Rzeczpospolita* [on-line]. 7. května 2010. Dostupné z

<http://www.rp.pl/artykul/472146.html> [cit. 19. března 2014].

EICHELBERGER, Wojciech: Stracimy ważne sanktuárium. *Rzeczpospolita* [on-line]. 15.

dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/461837.html> [Cit. 17. března 2014].

GADEK, Jacek: "Smoleńsk" bez pieniędzy. Krauze: Tak, niestety. Wiem już o tym. *Onet.pl* [on-line]. 28. února 2014. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/smolensk-bez-pieniedzy-krauze-tak-niestety-wiem-juz-o-tym/prj39> [Cit. 28. dubna 2014].

GADEK, Jacek: Czystka w "Uważam Rze". Odchodzą Paweł Lisicki, Wildstein i Gabriel. *Onet.pl* [on-line]. 28. listopadu 2012. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/czystka-w-uwazam-rze-odchodza-pawel-lisicki-wildstein-i-gabryel/1hpmk> [Cit. 21. února 2014].

GLUCHOWSKI, Piotr, HOŁUB, Jacek: Fala uderzeniowa. Posmoleńskie dzieci (cz. 2). *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 1. dubna 2014. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,87648,15719082,Fala_uderzeniowa_Posmolenskie_dzieci_cz_2_.html [Cit. 5. dubna 2014].

GLUCHOWSKI, Piotr, HOŁUB, Jacek: Zdrajcy i szaleńcy. Posmoleńskie dzieci (cz. 1). *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 31. března 2014. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,15713521,Zdrajcy_i_szalency_Posmolenskie_dzieci_cz_1_.html. [Cit. 5. dubna 2014].

GMYZ, Cezary: Trotyl na wraku tupolewa. *Rzeczpospolita* [on-line]. 30. října 2012. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/947282.html> [Cit. 20. února 2014].

GROCHAL, Renata, KURSKI, Jarosław, LIPÍŃSKI, Łukasz: Tusk: Tracę zaszczyt, żyrandol, Pałac i weto. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 30. ledna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7510567,Tusk_Trace_zaszczyt_zyrandol_Palac_i_weto.html [Cit. 12. dubna 2014].

HAJDAROWICZ, Grzegorz: Wiarygodność to rzecz najważniejsza *Rzeczpospolita* [on-line]. 5. listopadu 2012. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/949183.html> [Cit. 20. února 2014].

Jak to z krzyżem było? [kalendarium]. *Smolensk-2010.pl Chcemy prawdy* [on-line]. 16. září 2010. Dostupné z <http://smolensk-2010.pl/2010-09-16-jak-to-z-krzyzem-bylo-kalendarium.html> [Cit. 6. dubna 2014].

JANKE, Igor: Powážný polityk z vadami. *Rzeczpospolita* [on-line]. 29. září 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/724269.html> [Cit. 19. dubna 2014].

Jarosław Kaczyński kandydatem PiS na prezydenta. "Musimy dokończyć misję". *Wprost* [on-line]. 26. dubna 2010. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/193512/Jaroslaw-Kaczynski-kandydatem-PiS-na-prezydenta-Musimy-dokonczyc-misje/> [Cit. 12. dubna 2014].

Jarosław Kaczyński představil svůj program. *Gazeta.pl* [on-line]. 14. června 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8014035,Jaroslaw_Kaczynski_przedstawi_l_swoj_program.html [Cit. 13. dubna 2014].

Kaczyński o Smoleńsku: doszło do włączenia do gry przeciwko prezidentowi RP obcego państwa – Rosji. *Wpolityce.pl* [on-line]. 11. září 2010. Dostupné z <http://wpolityce.pl/polityka/105488-kaczynski-o-smolensku-doszlo-do-wlaczenia-do-gry-przeciwko-prezydentowi-rp-obcego-panstwa-rosji> [Cit. 1. července 2014].

Kaczyński przegrał proces w trybie wyborczym z Komorowskim. *Newsweek* [on-line]. 16. června 2010. Dostupné z <http://polska.newsweek.pl/kaczynski-przegral-proces-w-trybie-wyborczym-z-komorowskim,60461,1,1,1.html> [Cit. 12. dubna 2014].

KANIA, Dorota: To Putin i Tusk rozdzielili wizyty w Katyniu. *Niezależna.pl* [on-line]. 13. března 2010. Dostupné z <http://niezalezna.pl/7530-putin-i-tusk-rozdzielili-wizyty-w-katyniu> [Cit. 20. března 2014].

Kim jesteśmy. *Point Group. Platforma Mediowa*. [on-line]. Dostupné z http://www.point-group.pl/kim_jestesmy.html [Cit. 11. února 2014].

KLICH, Aleksandra: Na Wawel żywym daleko. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 13. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,75968,7768972,Na_Wawel_zywym_daleko.html [Cit. 18. března 2014].

Kluzik-Rostkowska wykluczona z PiS za wywiad dla "Wprost". Jakubiak usunięta za "szkodzenie partii". *Wprost* [on-line]. 5. listopadu 2011. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/216436/Kluzik-Rostkowska-i-Jakubiak-wykluczone-z-PiS-Dzialaly-na-szkode-partii/> [Cit. 14. dubna 2014].

Komorowski: Nie chodzi o to, żeby ludzi bolało. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 12. července 2010. Dostupné

z http://wyborcza.pl/1,76842,8123320,Komorowski_Nie_chodzi_o_to_zeby_ludzi_bolalo.html [Cit. 25. března 2014].

Konferencja zespołu Laska. *Radio Maryja* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <http://www.radiomaryja.pl/informacje/konferencja-zespolu-laska/> [Cit. 18. dubna 2014].

Konferencja zespołu Laska [PREZENTACJA]. *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/konferencja-zespolu-laska-prezentacja.html> [Cit. 18. dubna 2014].

Lasek: Zespół Macierewicza manipuluje opinią publiczną. Macierewicz: Kto stawia tezę, musí ją udowodnić. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,75478,14631426,Lasek_Zespol_Macierewicza_manipuluje_opinia_publiczna.html [Cit. 18. dubna 2014].

LISICKI, Paweł: Žaloba i kicz pojednania. *Rzeczpospolita* [on-line]. 13. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/461245.html> [Cit. 18. března 2014].

ŁOSIŃSKA, Ewa: Posłowie PiS jadı do Katynia. *Rzeczpospolita* [on-line]. 9. března 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/442884,458963-Poslowie-PiS--jada-do-Katynia.html> [Cit. 23. 11. 2013].

MACIEREWICZ, Antoni: Jeřli to nie był zamach, to co? *Niezależna.pl* [on-line]. 14. dubna 2012. Dostupné z <http://niezalezna.pl/26805-macierewicz-jesli-nie-byl-zamach-co>. [Cit. 4. července 2014].

Macierewicz pyta ekspertów. *Radio Maryja*. [on-line]. 27. dubna 2010. Dostupné z: <http://www.radiomaryja.pl/bez-kategorii/macierewicz-pyta-ekspertow/> [Cit. 19. března 2014].

Macierewicz: zamach mało prawdopodobny. *Rzeczpospolita* [on-line]. 31. března 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/635490.html> [Cit. 4. července 2014].

MAJEWSKI, Michał: Kaczyński i Tusk na ringu. *Rzeczpospolita* [on-line] 1. řijna 2011. Dostupné z <http://www.rp.pl/artukul/725652.html> [Cit. 19. dubna 2014].

MAŃSKOWSKI, Michał: "Do Rzeczy" pokazuje pierwszą okładkę. "Dziennikarze niepokorni wracają". *Natemat.pl* [on-line]. 23. ledna 2013. Dostępne z <http://natemat.pl/48133.do-rzeczy-pokazuje-pierwsza-okladke-dziennikarze-niepokorni-wracaja> [Cit. 27. 6. 2014].

Marta Kaczyńska nie pojawi się na billboardach. *Onet.pl* [on-line]. 2. května 2010. Dostępne z <http://wybory.onet.pl/prezydenckie-2010/aktualnosc/marta-kaczynska-nie-pojawi-sie-na-billboardach,1,3222079,aktualnosc.html> [Cit. 13. dubna 2014].

Marta Kaczyńska nie weźmie udziału w kampanii. *Rzeczpospolita* [on-line]. 1. července 2010. Dostępne z <http://www.rp.pl/artukul/502086.html> [Cit. 13. dubna 2014].

Marta Kaczyńska nie weźmie udziału w kampanii Jarosława Kaczyńskiego. *Newsweek* [on-line]. 2. května 2010. Dostępne z <http://polska.newsweek.pl/marta-kaczynska-nie-wezmie-udzialu-w-kampanii-jaroslaw-kaczynskiego,57600,1,1.html> [Cit. 13. dubna 2014].

Migalski: zgoda buduje, komitet honorowy Komorowskiego rujnuje. *Wprost* [on-line]. 17. května 2010. Dostępne z <http://www.wprost.pl/ar/195457/Migalski-zgoda-buduje-komitet-honorowy-Komorowskiego-rujnuje/> [Cit. 12. dubna 2014].

NASZKOWSKA, Krystyna: Prawica chce rehabilitacji brzozy smoleńskiej [on-line]. 14. ledna 2012. Dostępne z http://wyborcza.pl/1,76842,10964863,Prawica_chce_rehabilitacji_brzozy_smolenskiej.html [Cit. 18. dubna 2014].

Nie byłoby katastrofy, gdyby nie polityka Tuska. *TVN24* [on-line]. 10. září 2010. Dostępne z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/nie-byloby-katastrofy-gdyby-nie-polityka-tuska,145705.html> [Cit. 20. března 2014].

NOWAK, Andrzej: Wyjątkowy urząd, wyjątkowa śmierć. Stąd Wawel. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostępne z http://wyborcza.pl/1,105766,7773347,Wyjatkowy_urzad_wyjatkowa_smierc_Stad_Wawe1.html [Cit. 17. března 2014].

Nowy raport zespołu Macierewicza w sprawie Smoleńska. "Wstrząśnie każdym Polakiem". *PolskieRadio.pl* [on-line]. 10. dubna 2013. Dostępne z

<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/820253,Nowy-raport-zespołu-Macierewicza-w-sprawie-Smolenska-Wstrzasnie-kazdym-Polakiem> [Cit. 17. dubna 2014].

O nas. *Panoramafirm.pl* [on-line]. Dostępne z [http://panoramafirm.pl/mazowieckie,,warszawa,ochota,s%C5%82upecka,6/polityka_sp._z_o.o.s.k.a.\(dawniej_polityka_spoldzielnia_pracy\)-mcywa_zko.html](http://panoramafirm.pl/mazowieckie,,warszawa,ochota,s%C5%82upecka,6/polityka_sp._z_o.o.s.k.a.(dawniej_polityka_spoldzielnia_pracy)-mcywa_zko.html) [Cit. 8. února 2014].

O nas. *Platforma Obywatelska* [on-line]. Dostępne z <http://www.platforma.org/o-nas> [Cit. 15. března 2014].

Ogólnopolska Akcja Bojkotu Mediów III RP. *Smolensk 2010 – Chcemy prawdy* [on-line]. Nedatováno. Dostępne z <http://smolensk-2010.pl/ogolnopolska-akcja-bojkotu-mediow-iii-rp> [Cit. 15. února 2014].

Oświadczenie Rady Nadzorczej spółki Presspublica. *Rzeczpospolita* [on-line]. 5. listopadu 2012. Dostępne z <http://www.rp.pl/artykul/949185.html> [Cit. 20. února 2014].

PALLUS, Patryk: Duże spadki sprzedaży dzienników w 2013. „Papier nadal jest najbardziej dochodowy”. *Wirtualnemedia.pl* [on-line]. 6. února 2014. Dostępne z <http://www.wirtualnemedia.pl/artykul/duze-spadki-sprzedazy-dziennikow-w-2013-papier-nadal-jest-najbardziej-dochodowy> [Cit. 7. února 2014].

PALLUS, Patryk: „Gazeta Polska”, „Wprost” i „Newsweek” z coraz mniejszą sprzedażą. *Wirtualnemedia.pl* [on-line]. 22. ledna 2014. Dostępne z <http://www.wirtualnemedia.pl/artykul/gazeta-polska-wprost-i-newsweek-z-coraz-mniejsza-sprzedaza> [Cit. 10. února 2014].

PAWŁOWSKA-SALIŃSKA, Katarzyna: Macierewicz promuje książkę: Rozbicie samolotu w Smoleńsku to wynik dwóch eksplozji i zdrady polskiego rządu. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 10. srpna 2012. Dostępne z http://wyborcza.pl/1,76842,12288177,Macierewicz_promuje_ksiazke_Rozbicie_samolotu_w_Smolensku.html [Cit. 14. dubna 2014].

PiS: Rosjanie fałszowali dowody. *Rzeczpospolita* [on-line]. 29. června 2011. Dostępne z <http://www.rp.pl/artykul/606016,680650-PiS--Rosjanie-falszowali-dowody.html> [Cit. 16. dubna 2014].

PISKOŘ, Jaromír: Polští novináři si strouhali mrkvičku. *Polskodnes.cz* [on-line]. 1. dubna 2013. Dostupné z <http://www.polskodnes.cz/aktuality/polsti-novinari-si-strouhali-mrkviciku/> [Cit. 8. února 2014].

Platforma zbiera dowcipy o Kaczyńskich. *Dziennik.pl* [on-line]. 27. května 2009. Dostupné z <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/150781,platforma-zbiera-dowcipy-o-kaczynskich.html> [Cit. 29. června 2014].

Pochopna decyzja. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 14. dubna 2010. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,76842,7769431,Pochopna_decyzja.html [Cit. 17. března 2010].

Polská média. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [on-line]. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/media_ve_sвете/stredni_evropa/polska_media.html [Cit. 2. února 2014].

Pomnik ofiar katastrofy na Powązkach budzi emocje. "Jest brzydki, tandetny i ohydny". *PolskaTimes.pl* [on-line]. 25. října 2010. Dostupné z <http://www.polskatimes.pl/artykul/324116,pomnik-ofiar-katastrofy-na-powazkach-budzi-emocje-jest-brzydki-tandetny-i-ohydny,id,t.html> [Cit. 6. dubna 2014].

Posłowie złożyli kwiaty pod Pałacem. PO i SLD: "Nikt nas nie zaprosił". *Wprost* [on-line]. 10. května 2010. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/194787/Poslowie-zlozyli-kwiaty-pod-Palacem-PO-i-SDL-Nikt-nas-nie-zaprosil/> [Cit. 25. března 2014].

Poznaj Gazeta.pl. *Gazeta.pl* [on-line]. 22. listopadu 2011. Dostupné z http://serwisy.gazeta.pl/O_nas/1,111256,11209112,Poznaj_Gazeta_pl.html [Cit. 7. února 2014].

Prasa w Polsce. Poznaj Polskę. *Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej* [on-line]. Dostupné z <http://www.poland.gov.pl/Prasa,w,Polsce,6676.html> [Cit. 7. února 2014].

PRUS, Justyna: Rosjanie wreszcie dostrzegli Katyń. *Rzeczpospolita* [on-line]. 8. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/153228,458784-Rosjanie-wreszcie-dostrzegli-Katyn.html> [23. listopadu 2013].

Przeniesienie krzyża kwestią "dni i tygodni, nie miesięcy". *TVN24* [on-line]. 21. července 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/przeniesienie-krzyza-kwestia-dni-i-tygodni-nie-miesiecy,140563.html> [Cit. 6. dubna 2014].

Przewoźnik: Spotkanie Tusk-Putin 7 kwietnia ok. godz. 14. *Gazeta.pl* [on-line]. 31. března 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,7722140,Przewoznik_Spotkanie_Tusk_Putin_7_kwietnia_ok_godz_.html [Cit. 23. listopadu 2013].

Raport 28 miesięcy po Smoleńsku dostupný w sieci. *Niezależna* [on-line]. 10. září 2012. Dostupné z <http://niezalezna.pl/32707-raport-28-miesiecy-po-smolensku-dostepny-w-sieci> [Cit. 14. dubna 2014].

Raport Millera. *TVN24* [on-line]. 29. července 2011. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/raporty/raport-millera,364> [Cit. 15. dubna 2014].

Rząd i administracja zdali ten trudny egzamin. *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów* [on-line]. 28. dubna 2010. Dostupné z: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/rzad-i-administracja-zdali-ten-trudny-egzamin.html> [Cit. 19. března 2014].

SEMKA, Piotr: Splendor symbolicznej śmierci. *Rzeczpospolita* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z <http://blog.rp.pl/semka/2010/04/15/splendor-symbolicznej-smierci/> [Cit. 18. března 2014].

Sikorski: Kaczyński już zdecydował, kto jest winny katastrofy smoleńskiej. *Gazeta.pl* [on-line]. 11. září 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,8363217,Sikorski_Kaczynski_juz_zdecydowal_kto_jest_winny.html [Cit. 20. března 2014].

STAŃCZYK, Tomasz: Opuszczone lekcje historii. *Rzeczpospolita* [on-line]. 18. dubna 2010. Dostupné z <http://www.rp.pl/artykul/463682.html> [Cit. 18. března 2014].

„Tele Tydzień” najchętniej kupowanym tygodníkiem, „Polityka” lepsza od „Newsweeka” (Top 64). *Wirtualnemedi.pl* [on-line]. 3. února 2014. Dostupné z <http://www.wirtualnemedi.pl/artykul/tele-tydzien-najchetniej-kupowanym-tygodnikiem-polityka-lepsza-od-newsweeka-top-64> [Cit. 8. února 2014].

TOLKACH, Elżbieta: Jarosław Kaczyński złożył kwiaty na Powązkach po oficjalnej uroczystości. *Wiadomosci24.pl* [on-line]. 11. října 2010. Dostupné z http://www.wiadomosci24.pl/artukul/jaroslaw_kaczynski_zlozyl_kwiaty_na_powazkach_po_oficjalnej_168198.html [Cit. 6. dubna 2014].

TORAŃSKA, Teresa: Anna i Bronisław Komorowscy: Robić swoje. *Gazeta Wyborcza*. [on-line]. 9. dubna 2011. Dostupné z http://wyborcza.pl/1,105743,9402216,Anna_i_Bronislaw_Komorowscy_Robic_swoje.html [Cit. 11. dubna 2014].

Tusk: Strona rosyjska wie, że prezydent wybiera się do Katynia. *Gazeta.pl* [on-line]. 12. března 2010. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,7657025,Tusk_Strona_rosyjska_wie_z_e_prezydent_wybiera_sie.html [Cit. 23. listopadu 2013].

"Tusk, ty matole, Twój rząd obalą kibole". Posel PiS: zgadzam się z tą myślą. *Onet.pl* [on-line]. 10. května 2011. Dostupné z <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/tusk-ty-matole-twoj-rzad-obala-kibole-posel-pis-zgadzam-sie-z-ta-mysla/dwhqj> [Cit. 4. července 2014].

Ukrywana prawda o 10 kwietnia 2010. Poszukiwana prawda o Polsce. *Fundacja Smoleńsk 2010* [on-line]. Dostupné z <http://fundacjasmolensk2010.pl/film/> [Cit. 28. dubna 2014].

"W zeszłym roku powódź i w tym. Ludzie obyci". *TVN24* [on-line]. 21. května 2010. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/w-zeszlym-roku-powodz-i-w-tym-ludzie-obyci,134667.html> [Cit. 12. dubna 2014].

WIERZCHOŁOWSKI, Grzegorz: Smoleńska fabryka Macieja Laska. *Niezależna.pl* [on-line]. 19. října 2013. Dostupné z <http://niezalezna.pl/47342-smolenska-fabryka-macieja-laska> [Cit. 18. dubna 2014].

Weekendowa okładka GP "Prezydent został zamordowany". *PolskieRadio.pl* [on-line]. 7. října 2011. Dostupné z <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/455560,Weekendowa-okladka-GP-Prezydent-zostal-zamordowany-> [Cit. 19. dubna 2014].

WOJCIECHOWSKI, Marcin: Dlaczego organizowano dwie wizyty w Katyniu. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 10. června 2010. Dostupné z

http://wyborcza.pl/1,76842,7959129,Dlaczego_organizowano_dwie_wizyty_w_Katyniu.htm
1 [Cit 20. března 2014].

WOJCIECHOWSKI, Janusz: Po rehabilitacji generała czas na rehabilitację brzozy. *Fronda.pl* [on-line]. 14. ledna 2012 Dostępne z <http://www.fronda.pl/a/wojciechowski-po-rehabilitacji-generala-czas-na-rehabilitacje-brzozy,17184.html> [Cit. 18. dubna 2014].

Wybory 2011. Kaczyński: Debata tylko z PO. Z Tuskiem, gdy zwinie białą flagę. *Gazeta.pl* [on-line]. 3. září 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10224976,Wybory_2011_Kaczynski_Debata_tylko_z_PO_Z_Tuskiem_.html [Cit. 4. července 2014].

Wybory 2011. Kaczyński ogłosił haslo PiS: "Polacy zaslugują na więcej". *Gazeta.pl* [on-line]. 27. srpna 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10184210,Wybory_2011_Kaczynski_oglosil_haslo_PiS_Polacy.html [Cit. 19. dubna 2014].

Wybory 2011. Spot PiS. "Brak Smoleńska jest sukcesem". *Gazeta.pl* [on-line]. 12. července 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,9931777,Wybory_2011_Spot_PiS_Brak_Smolenska_jest_sukcesem_.html [cit. 19. dubna 2014].

Wybory 2011. Wojewódzki: Boję się PiS. Potrzebny jest powszechny alert. *Gazeta.pl* [on-line]. 2. října 2011. Dostupné z http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10392820,Wybory_2011_Wojewodzki_Boje_sie_PiS_Potrzebny_jest.html [Cit. 19. dubna 2014].

WYBRANOWSKI, Wojciech: PiS ma raport. Premier także ma raport. *Rzeczpospolita* [on-line]. 28. června 2011. Dostupné z http://www.rp.pl/artukul/10,680062_PiS_ma_raport_Premier_takze_ma_raport.html [Cit. 15. dubna 2014].

Wydarzenia roku 2009 w Polsce i na świecie, raport CBOS, nr BS/172/2009, Warszawa 2009.

WIŚNIEWSKA, Katarzyna: Kard. Dziwisz mógł to powstrzymać. *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 15. dubna 2010. Dostupné z

http://wyborcza.pl/1,105766,7773327,Kard_Dziwisz_mogl_to_powstrzymac.html [Cit. 30. června 2014].

Za komisją Macierewicza idzie fanatyzm, nienawiść i kłamstwo. *TVN24* [on-line]. 9. dubna 2014. Dostupné z <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/za-komisja-macierewicza-idzie-fanatyzm-nienawisc-i-klamstwo,416986.html> [Cit. 18. dubna 2014].

ZAGNER, Agnieszka: Spór premiera i prezydenta o szczyt UE. *Polityka* [on-line]. 13. října 2008. Dostupné z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/270698,1,spor-premiera-i-prezydenta-o-szczyt-ue.read> [Cit. 29. června 2014]

Zespół Laska kontra "teorie alternatywné" zespołu Macierewicza: "Dowody wykluczają wybuchy". *Gazeta Wyborcza* [on-line]. 21. května 2013. Dostupné z <http://wyborcza.pl/1,75478,13953125.html> [Cit. 18. dubna 2014].

Zespół Laska masakruje argumenty Macierewicza. "Absurdalne dowody". *Wprost* [on-line]. 9. dubna 2014. Dostupné z <http://www.wprost.pl/ar/443588/Zespol-Laska-masakruje-argumenty-Macierewicza-Absurdalne-dowody/> [Cit. 18. dubna 2014].

Zgoda buduje, bo Polska jest najważniejsza. *RMF24* [on-line]. 30. června 2010. Dostupné z <http://www.rmf24.pl/raport-wybory-2010/wyboryprezydenckie2010najnowszefakty/news-zgoda-buduje-bo-polska-jest-najwazniejsza.nId,286224> [Cit. 13. dubna 2014].

ŻAKOWSKI, Jacek: POlandia i PiSlandia. *Polityka* [on-line]. 8. listopadu 2010. Dostupné z <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1510392,1,debata-podzielmy-polske-na-dwie-czesci.read> [Cit. 5. května 2014].